

IN MEMORIAM.

FRITZ HOENIG.

FRITZ HOENIG.

Op Woensdag den 12^{en} Maart jl. overleed te Halberstadt in de kliniek van Professor Doktor KEHR de, ook in ons land, op militair-wetenschappelijk gebied zoo gunstig bekende Hauptmann ausser Dienst FRITZ HOENIG. In die kliniek opgenomen ter behandeling van een galsteenlijden, bleek ras een operatie noodzakelijk, die evenwel met een gunstigen uitslag werd bekroond; weldra openbaarde zich echter een hoogst gevaarlijke longandoening. Aan dit nieuwe ziekteproces konden zijne krachten geen voldoende weerstand meer bieden, die veel geleden hadden tengevolge van de emoties der laatste tijden in den ongelijken strijd, dien hij het zich ten plicht rekende ter wille van de krijgsgeschiedkundige waarheid en de vrijheid van onderzoek en van critiek te voeren, en zoo ontsliep hij, naar luid van de verkregen inlichtingen, hoewel zacht en kalm, toch noch onverwacht voor zijne vrouw en bijkans volwassen dochter. Het is niet onwaarschijnlijk dat sombere voorgevoelens hem op zijn gang van Charlottenburg, zijne woonplaats, naar Halberstadt hebben begeleid, althans aan een van zijn vrienden schreef hij weinige dagen, voordat hij zich op reis begaf: „Wir haben so manche Schlacht zusammen geschlagen und gewonnen. Diesen letzten Kampf muss ich allein überstehen. Werde ich aus ihm auch so siegreich hervorgehen?“ Die voor en door zijn gezin zoo vurig gewenschte overwinning bleef uit; voor den dood had HOENIG de vlag te strijken, maar hij viel op het veld van eer, midden in den strijd om uitstekend verdedigde posities, die, welke aanvallen daarop ook werden gedaan, onneembaar en onaantastbaar bleken.

Te Bornheim op den 13^{en} April 1848 als kind van een gegoede grondbezittersfamilie geboren en in Rijnland opgevoed, openbaarde zich aldra de liefde voor den militairen stand, zoodat hij, den daarvoor gevorderden leeftijd bereikt hebbende, in het kadettenkorps werd opgenomen en na voltooide studiën in 1865, als officier bij het 57ste Regiment Infanterie, in het leger trad. Het volgende jaar nam hij reeds deel aan den oorlog tegen Oostenrijk en woonde hij o. m. den slag nabij Königgrätz bij. De daar verkregen indrukken zouden later vruchten dragen, toen de omstandigheden hem noodzaakten het zwaard tegen de pen te verwisselen.

Na het sluiten van den vrede kwam HOENIG in Hannover in garnizoen, waar hij, overstromende van jeugd, levensmoed en levenskracht, een gelukkigen en zorgloozen luitenantstijd doorbracht. HOENIG was buitendien een van de beste ruiters uit het leger en menig bereden officier moest

op het wedren-terrein zijn meerderheid in die kunst gevoelen en erkennen.

Aan dien schoonen tijd kwam met het uitbreken van den oorlog van het jaar 1870 voorgoed een einde, want reeds den 16^{en} Augustus werd HOENIG in den slag bij Vionville-Mars la Tour zwaar gewond, zoodat opname in een hospitaal noodzakelijk was en hij geruimen tijd van het oorlogstooneel verwijderd moest blijven. Ternauwernood genezen, drong zijn opofferend en aan den plicht getrouw karakter hem reeds weder naar zijn regiment terug, dat middelerwijl naar het midden van Frankrijk was afgemarcheerd. In de gevechten rond Orleans onderscheidde hij zich als regiments-adjutant herhaaldelijk op bijzondere wijze, doch opnieuw werd hij, en nu op verschillende plaatsen, zóó zwaar gewond —, van het paard geschoten en, aan den stijgbeugel hangende, een eind weegs voortgesleept, — dat hij aan de gevolgen daarvan jaren lang lijdende bleef.

Bijna blind geworden, moest HOENIG ter genezing langer dan een jaar in een donkere kamer zijn leven slijten, doch juist in dit ongelukkigste tijdperk van zijn leven, waarbij de zorgen voor zijn gezin hem, met de wetenschap dat terugkeer in het leger zoogoed als was uitgesloten, zwaar moeten hebben gedrukt, ontkiemden de eigenschappen, die hem tot een van de eerste militaire schrijvers van zijn tijd zouden stempelen.

Het was in die dagen, dat hij zijn eersteling op dit gebied, als het ware, in zijn geheugen opstelde en, onmiddellijk nadat hij wederom genezen was, onder den titel: *Die politische und militärische Lage Belgiens und Hollands in Rücksicht auf Frankreich—Deutschland* (1878), het licht deed zien.

Dit werk was de voorganger van vele andere studievruchten van beteekenis, waarvan de voornaamste en meest bekend geworden opvolgend, onder de hieronder vermelde titels en op de daarachter vermelde tijdstippen, werden gepubliceerd:

Ueber die Heranbildung der Einjährig-Freiwilligen zu Reserve-Offizieren. 1879.

Die Mannszucht in ihrer Bedeutung für Staat, Volk und Heer. 1882.
Zwei Brigaden. 1882.

Ueber die Bewaffnung, Ausbildung, Organisation und Verwendung der Reiterei. 1883.

Die Kavallerie-Division als Schlachtenkörper. 1884.

Taktische Directiven für die Formation und Führung der Kavallerie-Division. 1885.

Geschichte der Festung Weichselmünde bis zur preussischen Besitznahme 1793. 1886.

Untersuchungen über die Taktik der Zukunft, entwickelt aus der neueren Kriegsgeschichte. 2te u. 4te Aufl. der „Zwei Brigaden“. 1890 u. '94.

24 Stunden Moltke'scher Strategie entwickelt und erläutert an den Schlachten von Gravelotte und St. Privat am 18. August 1870. 1891.

Gefechtsbilder aus dem Kriege 1870/71. 1891—'94.

Das Grosse Hauptquartier und die Oberkommandos am 17. und 18. August 1870. 1892.

Der Kampf um die Steinbrüche von Rozerieulles in der Schlacht von Gravelotte am 18. August 1870. 1892.

Der Volkskrieg an der Loire im Herbst 1870. 1893—'94.

Die Scharnhorst'sche Heeresreform und die Sozialdemokratie. 1894.

Oliver Cromwell. 1894.

Die Entscheidungskämpfe des Mainfeldzuges an der Fränkischen Saale. Kissingen — Friedrichshall — Hammelburg. 1895.

Die Wahrheit über die Schlacht van Vionville-Mars la Tour. 1899.

Beiträge zur Schlacht von Vionville-Mars la Tour. 1899.

Dokumentarisch-kritische Darstellung der Strategie für die Schlacht von Vionville-Mars la Tour. 1899.

Het meerendeel van deze werken, behandelde, zooals men uit de titels reeds kan opmaken, krijgsgeschiedkundige onderwerpen. Met voorliefde bewoog HOENIG zich dan ook op de gevechts- en operatievelden van de beide laatste door Pruisen en Duitschland gevoerde oorlogen, ten einde uit de daar opgedane ervaring nuttige leeringen te putten ten behoeve van de tactische vorming van de troepen, zoowel als van hunne aanvoerders en bevelhebbers.

Daar niets zóó tot den geest van den lezer doordringt als een critisch onderzoek van werkelijk plaats gehad hebbende gebeurtenissen en de tactiek als leervak in die dagen dreigde te zinken tot het peil van een droge reglementenstudie en het van buiten leeren van receptjes voor verschillende gevallen, betrad HOENIG een nieuwen weg bij de behandeling van deze stof.

Zonder aan de degelijkheid te kort te doen of tot oppervlakkigheid te vervallen, wist hij in pittigen en onbevangen schrijffrant, waarbij terloops en zonder ophef zijn persoonlijke ondervindingen werden ingevlochten, gevechtsperioden zoowel als geheele veldslagen en plaats gehad hebbende operatiën met gloedvolle tint te schilderen en de oorlogshandelingen, tot zelfs die van kleine onderdeelen en deszelfs commandanten, te ontleden en daarbij leering aan leering te knooien zonder te vermoeien. Buitendien treft de onverdroten ijver, waarmede hij aan de hand van onloochenbare feiten, welke door een scherpzinnig onderzoek aan elkander geschakeld worden, door het doolhof van tegenstrijdige meeningen, persoonlijke opvattingen, onware voorstellingen, onvolledige gevechtsberichten en vergoelijkende beoordeelingen van de aan die handelingen deelgenomen hebbende bevelhebbers en staven, met onverbiddelijke logica de waarheid tracht op te sporen en zonder aanzien des persoons bloot te leggen.

De hooge waarde van HOENIG's werken is voor ons voorts hoofdzakelijk daarin gelegen, dat de daarin uitgedrukte beginselen niet op theoretische bespiegelingen berusten, maar op historie en practijk; dat het niet opwellende gedachten zijn, die ons geboden worden, maar jarenlang gekoesterde en gerijpte overwegingen als de vruchten van persoonlijke ervaring, diepgaand onderzoek en onverpoosde studie. Het bewijs daarvoor vindt men in den steeds in innerlijke waarde en degelijkheid toenemenden,

inhoud van zijn opvolgend in het licht verschenen studiën, die ons een diepen blik doen slaan in de voortschrijdende ontwikkeling van zijne talenten. De door HOENIG gevolgde werkwijze moet dan ook ons inziens de eenig juiste worden genoemd en men mag gerust beweren, dat zij niet alleen in Duitschland maar verre over de Deutsche grenzen tot voorbeeld heeft gestrekt aan allen, die in de critische bestudeering van de krijgsgeschiedenis het middel meenden te zien, om het verstand te scherpen, de oordeelskracht te ontwikkelen, het positieve weten op tactisch en strategisch gebied te verhoogen en in de beschrijving van gevechts- en oorlogshandelingen het element der ontleding, der berekening, der afleiding van oorzaak en gevolg op den voorgrond te brengen en daarmede het zelfbewust handelen op goede gronden en overwegingen in de toekomst beter voor te bereiden en meer te verzekeren. De abstracte bewijsvoering en verklaring van grondbeginselen latende varen, leidt HOENIG zijne lezers op de operatie- en gevechtsvelden rond en in de harten en hoofden der daar handelend optredende persoonlijkheden binnen, met het eenige doel, om aan de bron van de practijk en van het werkelijke leven de beginselen te ontleenen, die voorheen slechts door de redeneerkunst kracht en gestalte verkregen.

Dat hij, dezen weg bewandelende, niet enkel instemming verwierf, kan voor den kenner van het menschelijke hart geen verwondering baren. Het heeft hem dan ook op dien weg niet aan doornen ontbroken, doornen, die zijn zeer ontvankelijk en zachtzinnig gemoed diep hebben gewond.

Daar het doel, hetwelk HOENIG uit patriotische gevoelens wilde bereiken, allerminst met eene vergoelijkende critiek gebaat zoude zijn geweest, was zijn oordeel over de handelingen der leidende en bevelende, dus verantwoordelijke personen, alhoewel niet onwelwillend, veeltijds scherp en op den man af. Daaraan stieten zich velen uit overwegingen van allerlei aard, die evenwel met de zaak zelve niets gemeen hadden.

Toen dan ook elke anti-critiek, door het verstrekken van nadere, steeds meer bewijskracht bezittende gegevens van FRITZ HOENIG, in de kiem werd gesmoord, trachtten zijn tegenstanders de geschiedkundige waarheid van HOENIG's voorstellingen in twijfel te trekken en ontspon zich in de Deutsche vakbladen een strijd, die hoe langer hoe meer een persoonlijk karakter ging dragen, doch waaruit HOENIG, wat de wetenschappelijke zijde van het historisch-critisch dispuut betrof, steeds als overwinnaar te voorschijn trad. Dat dit mogelijk was, mag wel in de eerste plaats worden geweten aan de rechtschapenheid van een geheele garde van opper- en hoofdofficieren, die hem met hunne persoonlijke herinneringen en gemaakte aantekeningen een krachtigen steun verleenden, om elken twijfel aan de geschiedkundige juistheid van zijn voorstellingen onmiddellijk te kunnen refuteeren.

HOENIG was te bescheiden om daarmede te koop te loopen en heeft zijn zegslieden dan ook eerst genoemd, wanneer elk ander middel om zich te rechtvaardigen hem ontbrak.

Sedert het jaar 1899 toch werden de aanvallen van HOENIG's tegenstanders, die hoofdzakelijk uit verantwoordelijke officieren der staven van de legerafdeelingen, die aan de gecritiseerde handelingen hadden deelgenomen, of uit hunne aanverwanten, dan wel uit antagonististen als beroeps- en vakgenooten bestonden, hoe langer hoe heviger en feller en stelden deze zich ten doel door het bijbrengen van getuigenissen tot zelfs, ja bijna uitsluitend uit de lagere graden van het leger van die dagen, het vertrouwen in de juistheid van HOENIG's voorstelling van zaken aan het wankelen te brengen. Zelfs schijnt daartoe de uitgaaf van de krijgsgeschiedkundige afdeeling van den Duitschen generalen staf te zijn misbruikt door het in het licht geven van eene beschrijving van de handelingen der 38ste Brigade op 16 Augustus (Heft 25), die geheel afweek van die, welke HOENIG had te boek gesteld, en, zooals nader gebleken is, ook van de schilderingen, welke de meest gezaggevende, bij die handeling min of meer betrokken hooge officieren aan HOENIG hadden verstrekt.

Daarmede waren HOENIG's tegenstanders een weg ingeslagen, die tot hun verderf moest voeren, en zoo werd ook in dit geval wederom bewezen, dat haat en toorn slechte raadgevers zijn. Dat zij dit te voren niet hebben ingezien, moet waarschijnlijk dan ook daaraan worden toegeschreven, dat hun gezond verstand door hun partijdig oordeel middelwijd geheel was beneveld. Want mochten zij, HOENIG en het doel, dat hij met zijn studiën nastreefde, kennende, aannemen, dat de geheele opzet daarvan berustte op eene verkeerde voorstelling van zaken? Immers neen! Aan het vervaardigen van een zorgvuldig pasklaar gemaakt weefsel van leugens maakt niet hij zich schuldig, die onverdroten de waarheid zoekt en te voren weet, dat dientengevolge de gevoeligheid zal worden opgewekt van allen, die daarbij rechtstreeks of middellijk betrokken zijn geweest en op wier schouders dus in meerdere of mindere mate de verantwoordelijkheid rust van de gevolgen der gewraakte handelingen. Die *zulk* een arbeid aandurft, met *dat* doel voor oogen, zoekt de ware toedracht der handeling tot in de kleinste bijzonderheden uit te vorschen, wel wetende, dat de geringste misvatting, welke begaan wordt, aan de waarde van de studie onberekenbaar nadeel moet toebrengen en dientengevolge ook aan het doel, dat hij zich voorstelt te bereiken, in den weg staat.

HOENIG was zich daarvan volkomen bewust, heeft dienovereenkomstig, zooals uit zijn aan ons gerichte brieven herhaaldelijk bleek, gehandeld, en was eerlijk genoeg zijn tegenstanders te voren te waarschuwen, dat hij onwraakbare getuigenissen bezat, die hem volkomen in het gelijk stelden.

Achteraf beschouwd is dit wellicht juist een reden geweest, waarom de aanvallen, waaraan hij hunnerzijds bloot stond, steeds heviger werden; zij toch konden zich niet voorstellen, dat HOENIG, de door hen min of meer gering geschatte eerste-luitenant van het jaar 1870, dergelijke getuigenissen in zijn bezit kon hebben. Ja, wij zijn er zeker van, dat

niemand ter wereld ooit eene onthulling heeft vermoed als die, welke de geheele militaire wereld versteld heeft doen staan, toen HOENIG in zijn boven het laatst genoemd werk: „Dokumentarisch-kritische Darstellung der Strategie für die Schlacht von Vionville-Mars la Tour”, niemand minder dan den Rijkskanselier VON CAPRIVI als een van zijne zegslieden wist te noemen, die als Chef van den Staf van het X^{de} Legerkorps in dien slag den Commandant van dat Korps, den Generaal VON VOIGTS RHETZ, ter zijde stond en de door HOENIG te boekgestelde aantekeningen van hun mondeling overleg voor echt en geheel overeenkomstig de waarheid gewaarmerkt had.

Wanneer men nu verder weet, dat bovendien in het zelfde werk getuigenissen voorliggen van den Generaal der Infanterie VON LESSING, van den Luitenant-Generaal VON GERHARDT, van den Luitenant-Generaal VON HEISTER, van den Generaal der Infanterie VON CRANACH en van den Kolonel VON ALVENSLEBEN, die allen op dien gedenkwaardigen dag een werkzaam aandeel aan de hoogere bevelvoering in de betrokken staven hebben genomen, dan mag de nederlaag van HOENIG's tegenstanders wel volkomen worden genoemd.

De Deutsche vakpers heeft dan ook verder het stilzwijgen bewaard; niet alzoö HOENIG's vijanden. Toen zij hem niet meer in zijn werk konden treffen, moest zijn persoon het ontgelden en trachtte men, na eerst zijne persoonlijke dapperheid in twijfel te hebben getrokken, zijn eer te bezoedelen.

Zoo gevoelde de Vleugeladjutant des Keizers, de Kolonel VON SCHWARTZKOPPEN, zich beleedigd, door de ongunstige beoordeeling, welke HOENIG van het beleid van diens vader, den Generaal VON SCHWARTZKOPPEN, als Commandant van de 19de Infanterie-Divisie in den slag bij Vionville-Mars la Tour, gegeven had en liet hij dezen door den Adjutant des Keizers, den Generaal VON MOLTKE, uitdagen.

HOENIG wees deze uitdaging af, o. m. zeggende: „Was ich schreibe werde ich mit der Feder durchfechten, nicht mit Pistolen. Wenn ich mich in der Beurtheilung SCHWARTZKOPPEN's geirrt haben sollte, oder seine Handlungen unrichtig dargestellt, so bin ich jederzeit bereit das öffentlich zu berichten, sobald mir meine Irrthümer nachgewiesen sein werden; dies zu thun, stelle ich dem Oberst VON SCHWARTZKOPPEN anheim”.

De Kolonel ging daarop niet in, maar wist te bewerken, dat de beslissing in deze aangelegenheid in handen werd gesteld van een zoogenaamd „Ehrengericht”, hetwelk, na langdurige beraadslagingen, niet beter wist te doen, dan aan HOENIG het recht tot het dragen van de uniform te ontnemen.

Kort daarop wederom uitgedaagd en nu door den Kolonel VON BERNHARDI, weigerde HOENIG om dezelfde redenen ook dezen op de gevraagde wijze voldoening te verschaffen voor eene vermeende beleediging. Toen daarop, naar aanleiding van deze gebeurtenissen, voor HOENIG's moed en karakter beleedigende uitdrukkingen in een zeker gedeelte van de

persbladen werden kenbaar gemaakt, schreef HOENIG, enkele weken voor zijn dood, nog eene brochure, die tot titel voerde: *Mein Ehrenhandel mit dem Oberst und Flügel-Adjutant von Schwartzkoppen und dem Oberst und Abtheilungschef von Bernhardi.*

Na de zaak van zijn standpunt in den breede te hebben toegelicht, eindigde hij met de volgende woorden, die, zoo door hun eenvoud, als door de onuitgesproken aanklacht tegen zijn onbarmhartige vervolgers, niet zullen nalaten op den lezer een pijnlijken indruk te maken: „Nachdem der Leser bisheran so wenig Erfreuliches erfahren hat, soll zum Schlusse wenigstens der Humor etwas zu seinem Rechte kommen. Ich behaupte, in den weitesten militärischen Kreisen ist hinreichend bekannt, dass ich auf dem rechten Auge erblindet bin und also als Kombattant nicht mehr in Betracht kommen kann. Dies ist sogar in ausländischen militärischen Kreisen bekannt. In Folge überstandenen Lahmung des linken Armes sind auch die Finger der linken Hand gefühllos geblieben, und die Sehkraft auf meinem linken Auge ist gering. *Wer also auf mich schiessen will, hat keine besonders schwere Aufgabe*”.

Tegenover deze ongehoorde feiten, die een diepe schaduw op zijn laatste levensdagen hebben geworpen, staat evenwel de trouwe waardeering van anderen, waaronder de besten en de hoogstgeplaatsten in den lande. Deze bleven, ook in die moeilijke dagen, prijs stellen op zijn omgang, zijn vriendschap, zijn oordeel en zijn verstand, omdat zij wisten, dat, wat of zijne vijanden in zijne geschriften ook meenden te moeten wraken, hetgeen hij neerschreef hem werd ingegeven door zijn onwrikbare overtuiging, door zijn zin voor rechtvaardigheid en zijn streven naar waarheid, door karaktereigenschappen dus, die hem te allen tijde eene hogere beteekenis zullen verleenen, dan zijn tegenstanders, die zich in hun bekrompenheid en verblind door woedenden haat van kleine middelen hebben bediend om hem en als mensch en als man van wetenschap en kennis te schaden.

Hoe ver hun vervolgingszucht ging, kan o. m. ook nog daaruit blijken, dat de familie, — gehoor gevende aan een meermalen door HOENIG uitgedrukten wensch om op het Invaliden-kerkhof te midden van zijne kameraden, waarmede hij in de jaren 1866 en 1870—'71, voor de eer van het Duitsche vaderland, zijn leven gewaagd en zijn bloed vergoten had, den laatsten slaap te mogen rusten, — het verzoek daartoe te bevoegder plaatse deed, doch niet in de inwilliging kon slagen.

De schildering, welke de General-Anzeiger Hamburg-Altona van 19 Maart jl. geeft van hetgeen, naar aanleiding daarvan, is voorgevallen tusschen de familie en den officieelen vertegenwoordiger der regeering, luidt als volgt:

„FRITZ HOENIG ist todt. Er ruht in Ehren auf dem stillen Matthäi-Kirchhof in Berlin. Aber man hat ihm über den Tod hinaus nachgetragen, dass er ein Wahrheitsbekenner war, der auch vor militärischen Legenden mit seiner Kritik nicht Halt machte.”

„Nach seinem Tode am 12. d. Mts. richtete seine Wittwe sofort aus

Halberstadt an den Gouverneur des Invaliden-Hauses die telegrafische Bitte für ihren Mann eine Begräbnisstätte auf dem Invaliden-Kirchhofe anzuweisen. Die telegrafische Antwort lautete unklar en ausweichend. Die tiefgebeugte Wittve hielt eine weitere telegrafische Korrespondenz für unzweckmässig en ersuchte einem Herrn in Berlin die Begräbnisfrage mündlich im Invaliden-Hause zu regeln. Dieser Herr wurde dort am 13. d. Mts. vor den Generallieutenant VON BERGEMANN geführt, der auf die nochmals vorgetragene Bitte, die Beisetzung HOENIG's auf dem Invaliden-Kirchhofe zu gestatten, antwoordete: es sei dort überhaupt sehr wenig Platz vorhanden en was speziell HOENIG betrafe, so hätten doch dessen Schriften vielfach Anstoss erregt en seien ihm insbesondere durchaus unsympatisch. Als der Herr Generallieutenant in Anschluss hieran sich des weiteren abfällig über HOENIG's schriftstellerische Thätigkeit aüserte, schnitt ihm der betreffende Herr das Wort ab mit der Bemerkung es handele sich nicht darum hier ein Urtheil über den Militair-Schriftsteller HOENIG ab zu geben, sondern darum ob HOENIG's letzter Wunsch, auf dem Invaliden-Kirchhoff beigesetzt zu werden, erfüllt werden könne. Als der Herr Generallieutenant weiter ausweichende Reden führte, hielt es der Abgesandte der Wittve für angemessen sich zu empfehlen."

De redactie voegt daaraan toe: „Also auch vor dem Sarge hört der Groll nicht auf. Ueber den Tod hinaus bleibt HOENIG für Diejenigen, die in der starren Anschauungen einer engen Kaste befangen sind, noch immer nur der unbequeme Wahrheitssager. Und so einer darf doch nicht bei seinen alten Kameraden ruhen!!!"

Behalve door zijn zuiver militair-wetenschappelijke arbeid, waaronder wij ook begrijpen de waarneming van het redacteurschap van de „Deutsche Heeres-Zeitung“, later omgezet in de „Deutsche Land- en Seemacht“, die ondertusschen ophield te bestaan, heeft HOENIG een veelzijdige werkzaamheid ontwikkeld bij de behandeling van alle politieke en politiek-militaire vragen van den dag in de gewone dagbladers en daardoor met zijn helder, zaakkundig en overtuigend oordeel aan de nationale zaak, het leger en de vloot menigen goeden dienst bewezen.

Tot Vorst BISMARCK stond hij zoo voor als na diens ontslag uit 's Rijks dienst in nauwe vriendschappelijke betrekking en menigmaal was hij, wanneer de behandeling van belangrijke aangelegenheden aanstaande was, de gast op Friedrichsruh. Doch zoo weinig ophef werd daarvan door den overigens bescheiden en in stillen eenvoud levenden man gemaakt, dat slechts weinigen daarvan kennis droegen en waarschijnlijk eerst uit zijne militaire nalatenschap blijken zal van hoeveel beteekenis die omgang met BISMARCK en daarna ook met zijn drie opvolgers, die HOENIG evenzeer hoogschatten en liefhadden, voor Duitschland is geweest en welk aandeel hij aan de grootheid van zijn vaderland heeft gehad.

Behalve door de vier rijkskanseliers werd hij als 't ware op de handen gedragen door mannen als OBERNITZ, WALDERSEE, GOEBEN, STORCH,

BRONSART VON SCHELLENDORFF, VERDY en meer anderen, die HOENIG bij alle wederwaardigheden, welke hem in onaangenamen zin van de aan het roer gezeten militaire autoriteiten te beurt vielen, en ook toen eene partijdige rechtspraak van eeregerichten hem in het ongelijk stelde, trouw ter zijde bleven staan.

HOENIG droeg het IJzeren Kruis der 2de klasse, was Ridder 3de klasse in de Orde van den Rooden Adelaar en werd bovendien onderscheiden door den Prins Regent van Beijeren en door den Hertog van Saksen Meiningen.

„Noch steht er vor uns“, zoo spreekt een der andere dagbladen, „der schlanke, nicht über Mittelgrösse hinausgediehene Mann, mit leicht vornübergebeugten Haupte und dem so gar nicht militärisch gedrehten Schnurrbart. Trotz seiner Schwachsichtigkeit wussten seine Augen im gegebenen Momente feurig aufzuleuchten, und um den Mund spielte ein feines ironisches Lächeln, während seine ganze Erscheinung eine Kindlichkeit des Gemüths ausstrahlte, die seinen Gesamtwesen in guten und bösen Tagen das eigentliche Gepräge verlieh. Aller äussere Pomp war ihm verhasst. Orden und Ehrenzeigen blieben ihm gleichgiltig und er hielt nur dann auf sie, wenn er sie sich gegen den Willen der Bureaucratie erkämpfen musste. So geschah es beispielsweise mit den Auszeichnungen, die ihm der Prinzregent von Bayern und der Herzog von Sachsen-Meiningen in Anerkennung seiner schriftstellerischen Verdienste verliehen, und die man ihm, weil man ihn „oben“ nicht für eine persona grata hielt, längere Zeit vorzuenthalten getrachtet hatte. Hierbei darf nicht unerwähnt bleiben, dass der „oberste Kriegsherr“ sich solchen Versuchen gegenüber meist ablehnend verhielt, und dass er zu verschiedenen Malen durch persönliches Eingreifen durch die That die Achtung bekundete, die ihm durch HOENIG's unerschrockenen Wahrheitssinn abgenöthigt worden war.“

HOENIG's begrafenis droeg hoofdzakelijk een burgerlijk karakter. Om twee uur 's namiddags van den 16^{en} Maart had zij op het oude Matthäerkhof in de Grossgorschenstrasse plaats en verscheen de Ober-Konsistorialrath KÖHLER met de nagelaten betrekkingen in de kapel, waar de baar, rijk met bloemen getooid, de overbrenging van het stoffelijk overschot naar de laatste rustplaats verbeidde. Het zangkoor uit de Kaiser-Wilhelm's Gedächtniskirche zong: „Wenn ich einmal soll scheiden“, waarna de gedachtenisrede door den geestelijke werd uitgesproken, die als thema had gekozen de woorden van den Apostel Paulus: „Denn wir können nichts wider die Wahrheit, sondern für die Wahrheit“.

Hij teekende op eenvoudige, maar tot het gemoed en het hart der aanwezigen sterk sprekende wijze de sympathieke persoonlijkheid van den ontslapene, dien hij een gbeiend patriot, een geestdriftig soldaat en een edel mensch noemde. Wat hij voor waarheid hield, zoo zeide de spreker, dat heeft hij open en zonder omwegen, met opoffering van veel wat hem dierbaar was en moest zijn, uitgesproken. Onverdroten waarheidsliefde deed hem naar de pen grijpen telkens wanneer hij zulks

ten nutte van den staat en van de weerkracht des lands noodig achtte en daarmede heeft hij zich jegens het Duitsche vaderland zeer verdienstelijk gemaakt.

Ik denk er nog aan, zoo ging hij voort, hoe ik in vroegere tijden HOENIG's geschriften las, die hij over Mars-la-Tour geschreven heeft, en hoe ik in het eerst eene geheel andere meening koesterde over het daar voorgevallene. Maar ik moet daarop dadelijk laten volgen, dat HOENIG meer doorzigt heeft gehad dan ik en dat hij het ten slotte bij het rechte eind heeft gehad. Niets is moeilijker, dan de waarheid te zeggen.

Het koor zong, na het beëindigen van de rede, waarin HOENIG ook nog als soldaat en mensch was herdacht, het „Selig sind die Toten”, waarna het metalen ómhulsel van het stoffelijk overschot, dat eenmaal HOENIG's ziel en verstand tot woning had gediend, aan den schoot der aarde werd toevertrouwd.

Van militaire zijde waren, behalve enkele jonge luitenants, slechts tegenwoordig de Generaals VON DINCKLAGE, KEIM en GOLLOT.

In het vorenstaande hebben wij gemeend uiting te moeten geven aan een gevoel van erkentelijkheid en piëteit jegens den man, die ons van onze militaire jeugd af op wetenschappelijk gebied als een man van kennis en karakter tot richtsnoer heeft gestrekt, en wij meenen ons de vrijheid te mogen veroorloven om ook namens de officieren van het Nederlandsche en Nederlandsch Indische Leger, die met ons ter zake één van gevoelens zijn, een eerbiedige hulde en groet aan de nagedachtenis te brengen van FRITZ HOENIG, die voor zoo velen hunner op krijgskundig gebied een onovertroffen leermeester is geweest.

Ten einde te doen zien, hoe HOENIG in zijn vaderland door een eminent man, wordt beoordeeld en gehuldigd, besluiten wij met hieronder af te drukken de necrologie, welke door den actief dienenden Generaal-Majoor KEIM, in „Der Tag” van 14 Maart jl. is geschreven.

Nach LESSING macht die aufrichtige Mühe, welche jemand während seines Lebens aufgewandt hat, hinter die Wahrheit zu kommen, den Wert eines Menschen aus. Jedenfalls gilt das vom Geschichtsforscher, ganz besonders aber von demjenigen, der Kriegsgeschichte schreibt. Hiernach gemessen, ist FRITZ HOENIG, der allzufrüh ins Grab gesunken, hoch zu bewerten. Sehr hoch. Ein Vierteljahrhundert hat er um und für die Wahrheit auf dem Gebiete der Kriegsgeschichte gekämpft. Jedenfalls macht dieser Kampf den Hauptinhalt seiner geistigen Thätigkeit aus, obgleich er auch auf anderen Gebieten publizistisch gewirkt hat; ich komme hierauf noch später zurück.

Dieser Kampf hat in seinem Verlaufe auch zu Konflikten persönlicher Art geführt, deren seelische Rückwirkungen nicht ohne Einfluss geblieben sind auf die körperliche Widerstandsfähigkeit des Verstorbenen. „Hinter die Wahrheit zu kommen” war eben zu allen Zeiten keine gedeihliche Beschäftigung!

Es sind vornehmlich zwei militärische Werke — sein grosz angelegtes Buch „Oliver Cromwell“ soll hier auszer Betracht bleiben — welche FRITZ HOENIG zu einem Militär-Schriftsteller von internationalem Rufe gemacht haben und welche stets Zeugnis ablegen werden von seiner aussergewöhnlichen Begabung als militärischer Kritiker, als „voraussetzungsloser“ Geschichtsschreiber und unermüdlicher Forscher.

Das erste Werk führte anfänglich den Titel „Zwei Brigaden“, bei späteren Auflagen erweitert, hiesz es „Taktik der Zukunft“. Es schilderte unter anderm auch die Ereignisse auf dem äussersten linken Flügel der deutschen Schlachtlinie am 16. August 1870 (Schlacht von Vionville-Mars-la-Tour). Diese Schilderung erregte Aufsehen in den militärischen Kreisen des In- und Auslandes. Sie war mit kritischer Schärfe abgefasst, aber das kam der Feststellung des kriegsgeschichtlichen Thatbestandes zu gute. Sie beseitigte auch einige Legenden. Solche mögen in populären oder für bestimmte patriotische Zwecke geschriebenen Darstellungen vielleicht am Platze sein — der ernsthafte Geschichtsschreiber hat vor Legenden nicht Halt zu machen.

Dasz endlich die Schilderung speziell des Angriffs der 38. Infanterie-Brigade durch HOENIG eine dramatische Färbung aufwies und sich von der mehr oder minder mechanischen Art amtlicher Geschichtsschreibung zu Gunsten einer vertieften psychologischen Auffassung sowie Ergründung der Geschehnisse wesentlich unterschied, konnte dem Buche in den Augen wissenschaftlich gebildeter Offiziere nur zum Vorteil gereichen.

Wenn — wie es damals der Fall war — fünf deutsche Bataillone in der unglaublich kurzen Zeit von $\frac{3}{4}$ Stunden 73 Offiziere und 2389 Mann einbüszten, ohne einen taktischen Erfolg zu erkämpfen, wenn der Angriff im Gegenteil mit einem totalen Miszerfolge, mit einem völligen Zusammenbruche dieser heldenmütigen Truppe endigt, mit einem Rückzuge, welcher es dem Feinde ermöglicht hätte, den ganzen linken Flügel der Deutschen aufzurollen und so die Schlacht zu seinen Gunsten zu entscheiden, so ist es geradezu Pflicht der Geschichtsschreibung, hier Aufklärung zu schaffen über die wahren Ursachen solcher Katastrophe. Diese Aufklärung hat HOENIG zu schaffen versucht, und sie ist ihm, abgesehen von einigen Einzelheiten, durchaus gelungen.

Er hatte sich damit nicht allein ein groszes historisch-kritisches, sonder auch ein groszes praktisch-lehrhaftes Verdienst um die Gefechtslehre erworben, indem er die Fehler der Führung bei jenem mislungenen Angriff nachwies. Später konnte er auch noch nachweisen, dasz schwerwiegende Irrthümer seitens verschiedener hoher Kommandostellen in der operativen Auffassung an jenem Tage stattgefunden haben, welche mit dem unglücklichen Angriff der 38. Inf.-Brigade in ursächlichem Zusammenhange standen.

Irrthümer und Fehler kommen in jedem Kriege vor. Auch FRIEDRICH DER GROSZE und NAPOLEON haben sich geirrt. Auch MOLTKE. Jedoch die Aufgabe wirklicher Kriegsgeschichte kann es unmöglich sein, solche Irrthümer beschönigen oder totschweigen zu wollen, sonst sind falsche

Schlussfolgerungen unausbleiblich. Damit hört aber auch die Kriegsgeschichte auf, nutzbringend zu sein für Gegenwart und Zukunft. Allerdings setzte sich HOENIG mit seiner Darstellung vielfach in Widerspruch mit den amtlichen Darstellungen des Generalstabes. Er war aber in der Lage, in den meisten und wichtigsten Punkten die Richtigkeit seiner Darstellung zu erweisen. Es entspann sich hierbei ein wenig erquicklicher öffentlicher Streit, der auch auf persönliches Gebiet übersprang und Veranlassung wurde zu wiederholtem amtlichen Einschreiten gegen HOENIG. Daz letzterer in diesem Streite öfter, nach der Devise „suaviter in modo“, Urteilen über Personen eine mildere Form hätte geben sollen, hat er selbst später eingesehen.

Aber die Kampfweise seiner Gegner war öfters durchaus nicht einwandfrei; jedenfalls war sie nicht immer vornehm. Es kam hinzu, dasz HOENIG durch fortwährende Behelligungen gereizt, verärgert und teilweise auch verbittert wurde. Bei seinem Temperament konnte das nicht Wunder nehmen. Aber auch nicht bei seiner Ueberzeugung, dasz er für die Freiheit der wissenschaftlichen Forschung, für die kriegsgeschichtliche Wahrheit und damit für die Interessen der Armee eingetreten sei. Und für diese Ueberzeugung hatte er gute Gründe. Wenn die Angriffe und Argumente seiner Widerfacher in jenem litterarischen Streit schon längst ausgelöscht sein werden im Gedächtnis der Kriegshistoriker, wird letzteren der Name FRITZ HOENIG geläufig und gleichbedeutend bleiben mit einer militär-wissenschaftlichen Leistung ersten Ranges, was die Geschichte des Tages von Mars-la-Tour angeht!

Ich habe gute Gründe für diese Auffassung. Ich habe in eingehendem Verkehr mit dem Grafen CAPRIVI, der seiner Zeit als Chef des Generalstabes des X. Armeekorps einer der „Wissenden“ des Tages von Mars-la-Tour war, in den Hauptpunkten die Anschauungen HOENIG's, was die Sache angeht unbedingt, und was die Personalien betrifft, zum gröszten Teil bestätigt gefunden. Graf CAPRIVI hat den Schriftsteller HOENIG hochgeschätzt, aber auch seine soldatische Leistungsfähigkeit, die er aus eigener Anschauung kannte. Waren seine Leistungen in den Stellungen als Bataillons- später als Regimentsadjutant während des Krieges 1870/71 naturgemäsz beschränkt, so hat HOENIG damals überall in hervorragender Weise seine Schuldigkeit gethan. Sein Kommandeur, der bekannte General der Infanterie v. CRANACH, einer der Helden des 16. August 1870, hat ihm bis an sein Lebensende wie ein Vater nahe gestanden. Deshalb hat auch HOENIG nichts tiefer geschmerzt und nichts ihn tiefer verletzt, als dasz man schliesslich dazu überging, ihn indirekt an seinem persönlichen Mute zu verunglimpfen. Seine schwere ehrenvolle Verwundung am 16. August, das wohlverdiente Eiserne Kreuz auf seiner Brust hätten schon allein von solchen Versuchen abhalten sollen. Als er zum erstenmale — wenn ich nicht irre wegen seines Buches „Die Mammesucht“ — discipliniert werden sollte, hat das Kaiser WILHELM I. mit dem schriftlichen Vermerk abgelehnt, „er mag vielleicht zu weit gegangen sein, aber er hat sein Blut vergossen für mich und das Vater-

land, deshalb soll ihm verziehen werden". Diese hohe Ritterlichkeit spricht für sich selbst, sie spricht aber auch für den Soldaten HOENIG!

Bei dieser Gelegenheit sei noch bemerkt, dasz hochangesehene Militärs, worunter sich die besten Namen finden, dem Verstorbenen bis zuletzt Zuneigung und Anerkennung bewiesen haben. Von ihnen ist es ernstlich bedauert worden, dasz es soweit kommen konnte, HOENIG militärisch gleichsam boykottieren zu wollen.

Hatte HOENIG in dem oben besprochenen Werke vorwiegend taktische Fragen behandelt und hierbei stets betont, dasz wir schon im Frieden bemüht sein müszten, sowohl Gefechtslehre wie Gefechtsausbildung psychologischer zu gestalten — er ist hierin geradezu bahnbrechend geworden —, so kam in dem sechsbändigen Werke „Der Volkskrieg an der Loire“ seine geradezu glänzende Begabung zur Geltung, operative Fragen unter groszen Gesichtspunkten kritisch zu behandeln.

Er war auf diesem Gebiete Meister nach Tiefe des Gedankenganges, Schärfe des Urteils und Klarheit der Darstellung. Dasz er auch hierbei das persönliche Element mit in den Vordergrund stellte, war durchaus richtig. Denn im Kriege, der seinem innersten Wesen nach ein gewaltiges Drama ist, entscheiden über Sieg oder Niederlage weniger mechanisch-technische Faktoren als das „Unwägbar“. Unter dieses fallen aber neben den moralischen Qualitäten eines Heeres vor allem Intelligenz und Charakter der Führer, in erster Linie der höheren Führer. Es ist deshalb nur logisch, sich auch mit den Personen zu beschäftigen — wenn man nutzbringende Kriegsgeschichte schreiben will — denn nur zu leicht täuscht lange Friedenszeit über den kriegsmässigen Wert von Systemen und Methoden, sowie über die Unzulänglichkeit von Personen in geistiger Beziehung.

In der Richtung, vor Ueberschätzung der „Tradition“ in militärischen Dingen zu warnen und auf allen Gebieten des vielgestaltigen militärischen Lebens der Mahnung FRIEDRICH DES GROSZEN, „*toujours en vedette*“ eingedenk zu sein, bewegte sich meistens der Journalist FRITZ HOENIG, als welcher er nach vieljähriger Thätigkeit auf diesem Arbeitsfeld sich auch den Lesern des „Tag“ bekannt gemacht hat.

Ist schon die Stellung des militärischen Schriftstellers in Deutschland keine sehr verlockende, so gilt das auch von dem Journalisten. Dasz dieser — Ausnahmen bestätigen wie immer die Regel — in erster Linie nach Masz seiner Kräfte bestrebt ist, den Interessen des Heeres und damit des Landes in der Oeffentlichkeit zu dienen, darf vorausgesetzt werden. Es läge deshalb auch bei Lichte besehen kein stichhaltiger Grund vor, diesem militärischen Journalismus ein gewisses Misstrauen entgegenzubringen, zumal man ihn zu Zeiten durchaus nötig hat. Aber gerade HOENIG hat bei allen bedeutenden militärisch-politischen Aktionen der letzten fünfzehn Jahre — Armeevermehrung 1887, Reorganisation 1892/93, Flottenvermehrung, usw., — stets mit voller Überzeugung und in sehr wirksamer Weise seine Feder für die Regierungspläne eingesetzt.

Seine Verdienste bei der Militär-Vorlage von 1893 reichen sogar weit über das schriftstellerische Gebiet hinaus, da er groszen persönlichen Anteil daran hatte, eine Anzahl der damaligen Freisinnigen für die Vorlage zu gewinnen. Ohne die Stimmen der Freisinnigen Vereinigung wäre es aber unmöglich gewesen die Militär-Vorlage durchzusetzen. Dann hätte Deutschland ohne Zweifel vor einem schweren inneren Konflikt gestanden.

Deshalb hat auch der Journalist HOENIG vollen Anspruch darauf, in Verbindung mit seiner hiervon nicht zu trennenden politischen Thätigkeit als ein Mann anerkannt zu werden, der sich um grosze vaterländische Interessen wohl verdient gemacht hat. Dasz es sein unermüdliches Streben war, auch als Militär-Schriftsteller in seinen Endzielen vor allem der Armee zu dienen und zu nützen, steht für mich ausser Frage und wohl auch für alle, die ihm als Berufsgenossen näher gestanden haben. Er mag auf dem Wege zu diesen Zielen sich hier und da in den Mitteln vergriffen haben, dem Innersten seines Wesens nach war er jedoch bestrebt, „der Wahrheit nahe zu kommen“, der Sache willen. Die Sache war für ihn aber gleichbedeutend mit Heer und Vaterland.

De velen, die HOENIG hebben geëerd en geacht, en de weinigen, die, om welke redenen dan ook, hem miskenden, zullen reeds lang tot stof vergaan en vergeten zijn als HOENIG's naam, door zijn werken, nog luide zal spreken tot komende geslachten.

Er ist *ein Mensch* gewesen, und das heisst *ein Kämpfer* sein.

G. J. C. A. POP.

Gevechtsschieten van de Fransche Veldartillerie,

DOOR

W. J. H. D E V E E R.

Kapitein der Veldartillerie.

(Vervolg van blz. 403.)

Oefeningen met aangespannen voertuigen.

Is volgens de hier weergegeven beginselen de vuurleiding grondig beoefend en de samenwerking der onderdeelen, tot het verkrijgen van de grootst mogelijke vuuruitwerking, onder alle omstandigheden verzekerd, dan volgt de practische toepassing van het geleerde in het terrein.

Bij deze oefeningen wordt steeds een oorlogshandeling ondersteld en in beginsel treedt de batterij als oorlogsbatterij op. De hieraan voorafgaande oefeningen met aangespannen voertuigen dienen tot voorbereiding en hebben ten doel de batterij manoeuvreervvaardig te maken, ten einde de bewegingen, die op het gevechtveld noodig kunnen zijn, met juistheid en vlugheid te doen uitvoeren en onder alle omstandigheden, welke ook de moeilijkheden van het terrein zijn, het op de juiste plaats in stelling komen te waarborgen.

Deze voorbereidende oefeningen vangen aan met het enkele stuk, dat eerst geschikt wordt gemaakt om als onderdeel van de batterij te kunnen optreden. Ook hier dus weer individueel oefenen. De bewegingen op het gevechtveld worden in alle gangen uitgevoerd; van den galop wordt echter slechts bij uitzondering en alleen op daarvoor bijzonder gunstige terreinen gebruik gemaakt.

Ten einde bij de batterij-oefeningen zoo spoedig mogelijk gunstige resultaten te verkrijgen, hecht het Fransche reglement groote waarde aan voorbereidende oefeningen met het kader zonder voertuigen. Met zorg uitgevoerd, wordt hierdoor eene aanmerkelijke tijdsbesparing mogelijk geacht. Het voornaamste doel, dat hierbij beoogd wordt, is het kader te bevestigen in het regelen der gangen, in het nauwkeurig onderhouden van de richting en van de afstanden en hen vertrouwd te maken met de verschillende wijzen van afbreken en opmarcheeren.

De Fransche veldbatterij op oorlogssterkte wordt verdeeld in 9 onderdeelen, ieder door een wachtmeester gecommandeerd. Deze 9 onderdeelen worden samengevoegd tot 4 sectiën.

De eerste 2 sectiën bestaan ieder uit 2 kanons met de bijbehorende

caissons. Zij worden elk gecommandeerd door een luitenant van het actieve leger.

Het 5^e onderdeel, bestaande uit de 2 caissons voor eerste aanvulling en het 6^e onderdeel, bestaande uit 3 caissons, vormen samen een derde sectie onder den adjudant-onderofficier.

Het 7^e onderdeel eveneens 3 caissons; het 8e onderdeel, bestaande uit den smidswagen, den gereedschapswagen en 6 reserve-spannen en het 9e onderdeel, samengesteld uit den fouragewagen en 3 levensmiddelenwagens, vormen samen de vierde sectie onder commando van den reserve-luitenant.

Het 9e onderdeel is de bagagetrein (train régimentaire).

De totale sterkte aan voertuigen is dus 22, waarvan 19 bespannen met 6 paarden en 3 (de levensmiddelenwagens) met 2 paarden.

Het personeel bestaat uit:

1 kapitein,

3 luitenants,

170 minderen en 167 paarden (de kapitein alleen heeft 2 paarden).

Niettegenstaande dus het aantal vuurmonden tot 4 is teruggebracht, vormt de batterij voor één persoon een zeer belangrijk commando.

De hoeveelheid munitie, waarover de batterij beschikt, is:

per voorwagen 24 schoten,

per caisson-achterwagen 72 schoten;

dus totaal $4 \times 24 + 12 \times 96 = 1248$ schoten, alzoo ruim 300 per vuurmond. De twee achterwagens der laatste 6 caissons zijn gevuld met brisantgranaten.

Op het gevechtsveld wordt de batterij verdeeld in:

A. gevechtbatterij,

B. bagagetrein.

De gevechtbatterij wordt onderverdeeld in:

a. gevechtlinie: 2 sectiën en 2 caissons voor eerste aanvulling;

b. gevechtstrein: 6 caissons, den smidswagen, den gereedschapswagen en de reserve-spannen.

De beide caissons voor eerste aanvulling staan onder commando van den sous-chef mécanicien ¹⁾.

De gevechtstrein wordt gecommandeerd door den reserve-luitenant, aan wien de adjudant-onderofficier of de opperwachtmeester wordt toegevoegd. De functiën van deze beide personen kunnen onderling verwisseld worden.

Zooals reeds gezegd is, vormt bij de Fransche veldartillerie iedere vuurmond met een caisson een onafscheidelijk geheel. In stukken-colonne en in linie gaat de caisson den vuurmond op 1 M. vooraf; alleen in dubbel-colonne bevindt zich de caisson links en op 1,5 M. van het kanon.

In de batterijstelling wordt één der caissons voor eerste aanvulling opgesteld 1 M. vóór de plaats, door den batterijcommandant als punt

¹⁾ De Fransche veldbatterij telt 3 mécaniciens, waarvan één sous-chef is.

van waarneming ingenomen. Is deze plaats niet aangewezen, dan wordt deze caisson steeds geplaatst op den rechtervleugel en ter hoogte van de lijn der stukken; de andere caisson voor eerste aanvulling wordt opgesteld 15 M. achter het stuk, dat op den tegenovergestelden vleugel der batterij staat. De beide bedieningsmanschappen dekken zich achter hun caissons. De sous-chef mécaniciens achter die, waarbij zich de batterijcommandant *niet* bevindt; terwijl achter de andere caisson zich de drager van den batterijkijker opstelt.

Wanneer de batterij onder vuur genomen wordt, knielen alle manschappen achter de dekking gevende voertuigen.

Het in batterij komen kan geschieden:

Voorwaarts, op het commando:

„In batterij en halt”.

Het voorbereidings-commando wordt uitgesproken, wanneer de batterij 15 M. van de lijn van opstelling is verwijderd, en het uitvoerings-commando op het oogenblik, dat de caissons op de lijn van batterij aankomen.

Uit de flank, op het commando:

„Naar links (rechts) in batterij en halt”.

In stukken-colonne marcheerende, plaatst zich, op het voorbereidings-commando, de vuurmond rechts van zijn caisson. Op het uitvoerings-commando houdt de colonne halt en worden de stukken naar links (rechts) in batterij opgesteld. Daar de vuurmond, om naast zijn caisson geplaatst te worden, vooruit moet worden gebracht om de caisson heen, is deze methode omslachtig.

Alvorens in batterij gesteld te worden, sluiten de stukken in de dubbel-colonne altijd eerst op, behalve wanneer de batterij, in stukken-colonne marcheerende, het hoofd moet bieden aan een onverwachten aanval. In dit geval zal onmiddellijk in batterij worden gekomen op het commando: „Halt in batterij”, zoo noodig met de aanduiding naar rechts (links), en blijven de voorwagens bij de stukken. Is de aard van het terrein zoodanig, dat het niet mogelijk is op regelmatige wijze de stelling in te nemen, dan brengt iedere sectiecommandant zijn stukken, zoo noodig afzonderlijk, in batterij op eene wijze, zooals die door de omstandigheden het meest gevorderd wordt.

Het *achterwaarts* innemen van de batterijstelling geschiedt bij uitzondering.

In batterij staande worden de voorwagens, zoowel van de vuurmonden als van de caissons, door den opperwachtmeester in dubbel-colonne opgesteld op het door den batterijcommandant aan te wijzen punt, of wel op 100 M. achter en in het verlengde van een der vleugelstukken. Dikwijls zal het gewenscht zijn de voorwagens op te stellen op de plaats van den gevechtstrein, waartoe deze niet te ver van de batterij verwijderd moet zijn.

In beginsel volgt de gevechtstrein steeds de gevechtlinie; is hij in de onmiddellijke nabijheid daarvan, dan onderhoudt hij een afstand van

20 M. en neemt hij dezelfde formatie aan als de gevechtlinie. Anders volgt hij in colonne met voertuigen of in dubbel-colonne. Het beschikbare kader wordt over de colonne verdeeld, die steeds door een wachtmeester gevolgd wordt. Om in verbinding te blijven met de batterij, zendt de commandant een korporaal als ordonnans (agent de l'échelon) daarheen.

Zoodra de batterijcommandant de positie, die hij zal moeten innemen, nadert, zendt hij hiervan door genoemden korporaal bericht aan den commandant van den gevechtstrein, waarop deze de beweging van zijn colonne zoodanig regelt, dat de batterij een voorsprong krijgt van hoogstens 500 M., daarbij zorgdragende het contact met de batterij niet te verliezen. Zoo noodig, b.v. in bedekt terrein, onderhoudt hij de verbinding door een of meer ruiters vooruit te zenden onder commando van een wachtmeester, die tot taak heeft den batterijcommandant niet uit het oog te verliezen. Op die wijze krijgt hij onmiddellijk bericht, wanneer en waar de batterij halt maakt en neemt hij maatregelen om de voorwagens, zoo deze bij den gevechtstrein moeten geplaatst worden, daarheen te geleiden.

Zoodra de batterij in stelling komt, verkent de commandant van den gevechtstrein snel een opstellingsplaats, liefst dicht bij een weg en met goede toegangswegen, zoo mogelijk buiten vijandelijk vuur en gedekt tegen gericht vuur. De gevechtstrein wordt aldaar opgesteld, hetzij in colonne, hetzij in de formatie voor het parkeeren voorgeschreven, maar met voldoende tusschenruimten om de munitie-aanvulling te verzekeren. Zoodra de opstelling is ingenomen, wordt den batterijcommandant daarvan kennis gegeven door bovengenoemden ordonnans, die verder bij de batterij blijft.

De munitie-aanvulling heeft als volgt plaats.

De caissons der vuurmonden worden eerst aangevuld uit die voor de eerste aanvulling, waartoe al de bedieningsmanschappen, uitgezonderd de richters, zich sectiesgewijze naar de hun toegewezen caissons begeven. Ieder man ontvangt van den stukcommandant 2 patronen, die hij in de caisson van zijn vuurmond bergt. Zijn de beide caissons voor eerste aanvulling leeg, dan laat de batterijcommandant 2 caissons komen van den gevechtstrein. Deze caissons worden door een gegradueerde naar de batterij gebracht en geplaatst naast de caissons voor eerste aanvulling. Zij worden in batterij gesteld en met de voorwagens daarvan worden de ledige caissons naar den gevechtstrein gebracht. De leege achterwagens worden weer gevuld met munitie uit de voorwagens, waartoe die der vuurmonden het laatst worden aangesproken.

Van iedere vuurpauze wordt gebruik gemaakt om verliezen in de gevechtlinie aan personeel, paarden en materieel zooveel mogelijk te herstellen.

In den regel zal de veldbatterij niet geïsoleerd maar in afdeeliningsverband optreden.

De afdeeling veldartillerie bestaat uit drie batterijen en wordt door

een hoofdofficier gecommandeerd. Aan deze zijn drie luitenants toegevoegd.

Een dezer is bestemd om als verplegingsofficier voor de afdeeling op te treden en voert het commando over den geheelen bagagetrein; de tweede tot verbindingsruiter (agent de liaison) bij den commandant der artillerie; de derde kan belast worden, hetzij met de leiding van den verkenningdienst, hetzij met het bevel over de vereenigde gevechtstreinen.

Behalve dit personeel beschikt de afdeelingscommandant over:

- 1°. verbindingsruiters, per batterij 1 wachtmeester (van de 1^e batterij bovendien een trompetter) en van de gezamenlijke gevechtstreinen 1 wachtmeester;
- 2°. terrein- en doelverkenners, per batterij: 1 wachtmeester, 1 korporaal en 1 trompetter.

Het is een vaste regel, dat iedere commandant van een onderdeel verplicht is, zoodra de marschvorm is aangenomen, zich in verbinding te stellen met de rechtstreeks boven hem staande autoriteit.

De voornaamste taak van den verbindingsruiter (agent de liaison), dus een ordonnans, is de bevelen over te brengen van de autoriteit, waarbij hij geplaatst is, aan den artilleriecommandant, die hem heeft afgezonden. Ten einde die taak naar behooren te vervullen, moet hij zich rekenschap kunnen geven van den geest en van de bedoeling van iedere door hem over te brengen order. Hij moet steeds weten waar de beide autoriteiten of troepenafdeelingen, die hij verbinden moet, zich bevinden, hetzij door bekendheid van de marschrichting of wel van de plaats, die zij in de marschcolonne innemen. Een voortdurend bestudeeren van den weg, waarlangs hij rijdt, is daartoe noodig, alsmede het opzoeken van herkenningsteekens om zonder aarzelen dien weg ook in tegengestelde richting te kunnen terugvinden. Hij moet zich bovendien rekenschap geven van alles wat hij tijdens de vervulling van zijn opdracht mocht waarnemen.

Heeft een autoriteit zich, tijdens zijn afwezigheid, verplaatst, dan moet deze maatregelen nemen om de plaats, waarheen hij zich begeeft, kenbaar te maken, opdat de verbroken verbinding zoo spoedig mogelijk hersteld kan worden. Daar deze ordonnansdienst nog al veel omvattend is, worden bij hoogere verbanden daartoe steeds officieren aangewezen. Voor de verbinding der batterijen met hun afdeelingscommandant worden alleen onderofficieren gebruikt; op dezelfde wijze verbindt zich ook de batterijcommandant met zijn batterij, wanneer hij ter verkenning vooruitgaat, en handelt ook de commandant van den gevechtstrein ten opzichte van de gevechtlinie.

De terrein- en doelverkenners vormen een orgaan van de afdeeling, dat zoo noodig, ter beschikking kan gesteld worden van den hooger en artilleriecommandant of van eene geïsoleerd optredende batterij.

Zij worden gekozen uit de meest intelligente manschappen, die blik op het terrein hebben en als vlotte ruiters uitmunten; zij moeten in

de eerste plaats goed bereiden zijn. Zij treden op: of afzonderlijk, of als patrouille van twee man en verkennen steeds stilstaande maar te paard blijvende. De opdracht, die hun verstrekt wordt, moet goed omschreven zijn; overigens wordt hun bij de vervulling van hun taak de meest mogelijke vrijheid van handelen gelaten.

Zij worden gebruikt:

a. Tot het verkennen van een eventueel te volgen marschweg met het oog op de begaanbaarheid en de veiligheid, of wel om dezen aan te geven, ten einde een commandant of een colonne naar een bepaald punt te geleiden. Dit aanduiden van een weg, door op moeilijke punten jalonneurs te plaatsen, maakt het mogelijk, dat de marsch naar een bepaald punt zonder aarzelen kan worden voortgezet. Zoo noodig kunnen de verkenners hierbij door bereiden kader van de batterijen geholpen worden.

b. Tot onmiddellijke beveiliging der batterijen op marsch of stilstaande.

Wat betreft het doelverkennen, zegt het Fransche reglement in punt 546, dat een officier, bijgestaan door eenige verkenners, — indien de omstandigheden en gunstige waarnemingsposten dit mogelijk maken —, kan worden belast met het verkennen van het doel, ten einde aan den afdeulingscommandant de gegevens te verschaffen, die hij in staat is te verzamelen betreffende de uitwerking van het vuur der batterijen.

Al dit toegevoegde personeel (bij een afdeeling 14 man) volgt den afdeulingscommandant op 4 M. afstand. De verbindingsruiters op één gelid en daarachter de aanwezige verkenners op een of twee gelederen.

Bij eene afdeeling worden de gevechtstreinen der batterijen vereenigd. Zij volgen de gevechtslinie op een afstand van 30 M. en in dezelfde formatie als deze. Zoodra de commandant het noodig oordeelt, laat hij de voorbereidende formatie voor het gevecht aannemen en geeft hij last de gevechtstreinen van de gevechtslinie te scheiden. De batterijcommandanten zenden, zoodra zij van dit bevel kennis krijgen, de verbindingsruiters naar het onderdeel terug, waartoe deze behooren.

Wordt één der batterijen van de afdeeling afgescheiden, dan wordt zij direct door haar gevechtstrein gevolgd.

De commandant van de gevechtstreinen handelt verder op dezelfde wijze als voor den gevechtstrein van ééne batterij is aangegeven; hij is verantwoordelijk voor de voortdurende verbinding met de vuurmonden, ten einde een spoedige munitie-aanvulling te waarborgen.

Alleen op uitdrukkelijken last van zijn directen chef of van den hoogerem artilleriecommandant mag hij een deel van zijn munitievoorraad afstaan aan een batterij van eene andere afdeeling. Wordt een der batterijen, tot de afdeeling behorende, met munitiegebrek bedreigd, dan geeft de commandant van de gevechtstreinen daarvan onmiddellijk kennis aan den afdeulingscommandant, die dan gelasten kan bedoelde batterij tijdelijk te voorzien van munitie uit den voorraad van eene andere batterij, in afwachting van de aankomst van de sectiën der munitiecolonne.

In Frankrijk worden de veldbatterijen, ingedeeld bij een legerkorps, onderscheiden in divisie-artillerie en korpsartillerie. Iedere divisie beschikt over 2 afdeelingen, terwijl de korpsartillerie uit 3 of 4 afdeelingen bestaat, zoodat de sterkte aan veldbatterijen van een Fransch legerkorps 21 of 24 bedraagt. Bovendien beschikt het legerkorps over een zeker aantal munitiecolonnen.

Het verkennen van de stelling.

Iedere artillerie-opstelling moet steeds vooraf verkend worden, welke verkenning, naarmate van het beoogde doel, met meer of minder zorg zal worden uitgevoerd; tenzij dit onmogelijk is, moet zij steeds volkomen gedekt voor het gezicht van den vijand plaats vinden.

Daar, waar gevechtsumstandigheden meebrengen oogenblikkelijk het vuur te openen, b.v. bij het begeleiden van de infanterie, het bevuren van een zich kortstondig vertoonende colonne, het tegengaan van een rechtstreekschen aanval, enz., mag de veldartillerie nooit aarzelen zelfs geheel ongedekt en op korten afstand van den vijand in batterij te komen. In die omstandigheden zal het dekking zoeken in het terrein geheel op den achtergrond treden en het verkennen van de in te nemen positie dikwijls zeer oppervlakkig moeten zijn, hoewel de artillerie-commandant ook nu niet zal nalaten zijn vuurmonden vooruit te snellen.

Daar, waar het evenwel kan, moet de verkenning steeds zoo nauwgezet mogelijk geschieden; eene onvolledige verkenning toch kan oorzaak zijn, dat later in de vuurverdeeling veranderingen moeten worden aangebracht, waardoor de uitwerking van het vuur noodzakelijkerwijze vertraagd wordt. Ook mag hierbij niet uit het oog worden verloren, dat de kracht van de moderne artillerie, behalve in hare groote uitwerking, ook schuilt in de verrassing; een factor, die eerst volkomen tot zijn recht kan komen, wanneer de verschillende handelingen, die betrekking hebben op het opmarcheeren, verkennen en innemen der stelling, volkomen aan het oog van den vijand worden onttrokken. Daardoor wordt bescherming verkregen tegen het vijandelijk vuur, kan het in batterij brengen der vuurmonden zonder bijzondere voorzorgen plaats hebben en wordt de vrijheid van handelen en dus de beweeglijkheid gewaarborgd; een eigenschap, vooral gewenscht voor eene voorhoede-artillerie, die in staat moet zijn, veelvuldig van opstelling te veranderen. Een dergelijke methodische wijze van handelen zal in het algemeen bij het innemen der eerste artillerie-opstelling mogelijk zijn, en zal, gevoegd bij eene zorgvuldige voorbereiding van het vuur, de artillerie in staat stellen op het juiste oogenblik een even onverwacht als welgericht vuur af te geven, en hierdoor het moreele effect, eigenschap der moderne snelvuurwapenen, hoog op te voeren.

In een zoodanig geval mag dan ook de artillerie haar vuur eerst openen en daardoor haar standplaats verraden, wanneer al de maatregelen genomen zijn, die het verkrijgen van uitwerking in zeer korten tijd kunnen bevorderen.

In verband met het bovenstaande geeft het Fransche reglement als algemeenen regel aan voor iedere verkenning:

- 1°. dat deze zoo gedekt mogelijk moet plaats hebben;
- 2°. dat vóór de opening van het vuur, dit, zoo zorgvuldig, als de omstandigheden toelaten, moet worden voorbereid;
- 3°. dat deze handeling zoo vlug mogelijk moet plaats hebben, omdat bij het doelmatig gebruik van snelvuurgeschut de tijd een nooit gering te achten factor is.

Een artilleriecommandant, die de in te nemen positie verkent, moet zich bij deze handeling dus steeds laten beheerschen door het streven *nauwkeurigheid en snelheid* met elkaar in overeenstemming te brengen.

Bij de verkenning wordt de batterijcommandant vergezeld door den trompetter en twee gegraduateerden, waarvan een de rol vervult van verbindingsruiter, en laat hij zoo noodig den te nemen weg afbakenen door jalonneurs, waartoe hij bereden kader van de batterij gebruikt.

Staan hem terreinverkenners ter beschikking, wat het geval zal wezen bij een geïsoleerd optredende batterij, dan gaan deze hem vooraf. De oudste luitenant brengt de batterij naar een voorloopige opstellingsplaats, al of niet door den batterijcommandant aangewezen, zoo dicht mogelijk bij de in te nemen stelling en gedekt tegen het gezicht van den vijand.

Op de bestemde plaats aangekomen, geeft de batterijcommandant zich eerst rekenschap van de opstelling des vijands en op welke wijze het best aan de verkregen opdracht kan worden voldaan; hij neemt het te beschieten doel waar, meet het front daarvan en kiest een richtpunt, ten opzichte waarvan hij de gegevens voor het openen van het vuur bepaalt.

Hij gaat in bijzonderheden de plaats na, die hij voor zijn waarnemingspost heeft uitgekozen, en laat daar, desgewenscht, den kijker opstellen. Daarna gaat hij de geheele in te nemen positie langs, waarvan hij gewoonlijk de vleugels laat aangeven door op die punten 2 personen, met het gezicht naar het doel gekeerd, op te stellen; alleen, wanneer de batterijstelling in linieformatie kan worden ingenomen, kunnen beide personen ook achter elkaar in de as van de batterij, eveneens met het front naar het doel gekeerd, worden geplaatst.

De batterijcommandant kan nu de gegevens, die hij noodig oordeelt, aan de batterij zenden, waarbij nauwkeurig wordt aangegeven de wijze, waarop de stelling moet worden ingenomen. In verband met die gegevens worden dan al die beschikkingen genomen, die noodig zijn om, na het innemen der positie, direct het vuur te kunnen openen. Op deze wijze zal altijd gehandeld worden, wanneer het niet mogelijk is de stelling ongezien in te nemen; de factor snelheid treedt dan op den voorgrond.

Is de stelling volkomen gedekt in te nemen, dan zal de batterijcommandant eerst de sectiecommandanten en de richters bij zich roepen en onder zijn toezicht de gegevens voor het vuur doen bepalen. De

richters verkennen daarna nauwkeurig de opstellingsplaatsen hunner stukken, terwijl de sectiecommandanten naar de batterij terugkeeren.

Ook het Duitsche reglement laat toe, dat de richters vooraf kennis krijgen van de rol, die de batterij zal hebben te vervullen. Daar, waar direct richten regel is, heeft dat ook zijn nut. Bij de collectieve richting echter behoeft de richter niet te weten welk doel hij bevuurt; Generaal PERCIN merkt te dien opzichte dan ook terecht op, dat hierdoor het aantal personen, dat aan de verkenning deelneemt, onnoodig vermeerderd en het innemen der positie er slechts door vertraagd wordt.

Treedt de batterij op in afdeelingsverband, dan valt de taak van het verkennen in de eerste plaats aan den afdeelingscommandant toe. Nadat deze met den algemeenen bevelhebber de plaats van opstelling voorloopig heeft nagegaan, gaat hij persoonlijk de in te nemen positie verkennen, waarbij hij zich al of niet door de batterijcommandanten doet vergezellen. De weg, dien hij daartoe volgt, wordt door éclaiteurs verkend en aangewezen.

Zoodra hij zich voldoende rekenschap heeft gegeven omtrent de opstelling van den vijand en het doel, dat bereikt moet worden, alsmede van de daartoe meest gunstige positie, laat hij, desgewenscht, de batterijcommandanten bij zich komen. Hij wijst hun de emplacementen aan, waarover zij kunnen beschikken, en de taak, die aan elke batterij wordt toegedacht. Het kan nl. den afdeelingscommandant gewenscht voorkomen, voorloopig het vuur slechts door een deel van zijn macht, b. v. 2 batterijen, te doen openen. De overblijvende batterij, de zoogenaamde bewakingsbatterij (batterie en surveillance), heeft voorloopig tot taak het gevechtveld te bewaken. De commandant van deze batterij moet zich al die gegevens verschaffen, die noodig zijn, om plotseling en met hoop op goed gevolg, het vuur te kunnen openen op elk vijandelijk doel, dat zich eventueel vertoont en dat voor de eigen troepen gevaarlijk is.

Het kan den afdeelingscommandant ook wenschelijk voorkomen deze batterij voorloopig een afwachtingsstelling te doen innemen, die dan zoo dicht mogelijk bij de waarschijnlijk in te nemen positie moet gelegen zijn.

Aan de batterijcommandanten, die direct het vuur moeten openen, wijst hij de plaats van het hun aangewezen doel aan, den geschatten of gemeten afstand en den aard van het vuur, dat moet worden toegepast. Verder, de plaats van den gevechtstrein, of de richting waarin deze zich zal moeten opstellen.

Hij zelf kiest eene opstellingsplaats uit, van waaruit hij en de batterijen en het gevechtveld kan waarnemen.

De batterijcommandanten handelen daarop geheel zooals hierboven is aangegeven; zij verkennen nauwkeurig de door hunne stukken in te nemen positiën, benevens de meest geschikte plaats voor de waarneming; de wijze van in stelling komen wordt nauwkeurig aangeduid; het doel wordt verkend en de gegevens voor het openen van het vuur bepaald.

Treedt de artillerie in grooter verband op, dan wijst de artilleriecommandant de opstellingsplaatsen aan der verschillende afdeelingen onder zijn bevel en bepaalt hij de taak, die ieder onderdeel daarbij voorloopig wordt toegewezen. Hij onderricht de afdeelingscommandanten zoo volledig mogelijk omtrent den algemeenen toestand en hoe zij, in verband daarmee, hebben te handelen. Verder wijst hij de afdeelingen en, zoo noodig, ook het aantal batterijen aan, dat in bewakings- of afwachtingsstelling moet worden geplaatst.

Ten einde de uitwerking van het vuur te contróleeren, kan de artilleriecommandant, en kunnen ook de afdeelingscommandanten, afgescheiden van eigen waarneming, daartoe een officier vooruitzenden of op een gunstigen waarnemingspost opstellen; ook een deel der éclaireurs kan daartoe gebruikt worden.

Aan de batterijcommandanten wordt dus, bij de uitvoering van het vuur op het aangewezen doel, eene groote mate van zelfstandigheid gelaten. Artilleriecommandant en afdeelingscommandanten grijpen daarbij zoo weinig mogelijk in.

Ten einde bij de verkenning de taak van den artilleriecommandant te verlichten en te bekorten, geeft het Fransche reglement aan dezen de vrijheid, bij elke verkenning een officier vooruit te zenden, die daartoe tijdelijk van een der batterijen wordt afgenomen en aan wien een deel der éclaireurs kan worden toegevoegd.

Zoodra deze officier van zijn chef de noodige aanwijzingen heeft ontvangen, begeeft hij zich snel naar de in te nemen positie en, aldaar aangekomen, maakt hij, met behulp van de kaart, een studie van het geheele, hem omringende terrein, ten einde in staat te zijn aan zijn commandant, zoodra deze ter plaatse verschijnt, alle inlichtingen te verstrekken, die dezen gewenscht voorkomen, en hem het aanwijzen der doelen en van de te bewaken zónes gemakkelijk te maken.

Deze officier, in Frankrijk terecht „officier orienteur” genoemd, gaat in algemeenen zin den aard van de stelling na; hij bepaalt het aantal batterijen, dat er plaats kan vinden; kiest een richtpunt uit, liefst op ± 2500 M. van de stelling, in de richting van de normaal op het front en geschikt om gebruikt te worden, zoowel tot het aanwijzen van doelen als tot het bepalen van de gegevens voor het vuur; hij meet de hoeken op in duizendsten van den afstand, waaronder hij de meeste, hem belangrijk voorkomende punten van het terrein, die aan 's vijands zijde zijn gelegen, ziet, ten opzichte van het gekozen richtpunt.

Zooveel mogelijk bereidt hij alles voor wat op de richting betrekking heeft. Daarna maakt hij een studie van het terrein in de diepte; hij tracht hoogten en laagten te herkennen en aan te duiden, alsmede de richting van wegen, de aanwezigheid van steunpunten, enz., in één woord van die terreingedeelten, waarvan verwacht kan worden, dat in de nabijheid meer of minder belangrijke doelen zullen verschijnen.

Daardoor verlicht hij wezenlijk de taak van zijn chef in het regelen

van détailzaken en maakt hij het aan dezen mogelijk zich geheel te wijden aan het tactische deel van zijn functie. Zoodra zijn taak is afge-loopen, voegt hij zich weer bij zijn batterij.

In navolging van den Generaal LANGLOIS, vat de Generaal PERCIN de functie van den „officier orienteur” veel ruimer op.

Vooraf bij een voorhoede kan het noodig wezen, dat de steun van artillerie zich oogenblikkelijk doet gevoelen en zou een kostbare tijd verloop en, alvorens deze haar vuur kan openen, wanneer eerst op dat moment met de verkenning een aanvang werd gemaakt. Hij wil daarom voor deze voorbereidende taak van elke batterij eener afdeeling één officier aanwijzen. Deze officieren moeten den artilleriecommandant niet vergezellen, maar steeds voorgaan, een beginsel, ook door het Duitsche reglement gehuldigd, maar niet nader omschreven.

Zij marcheeren bij de voorhoede en zoover mogelijk vooruit. Eén verkennt de positiën, die rechts van de marschrichting worden aange-troffen; een ander de positiën links daarvan gelegen. De oudste regelt deze verkenningen. Wordt door zulk een officier, door het voorwaarts marcheeren der eigen troepen, de overtuiging verkregen, dat de positie, die hij verkennt, niet zal worden ingenomen, dan vervolgt ook hij zijn weg. De verkregen gegevens behoeven daarom nog niet nutteloos te zijn; mogelijk kunnen zij nog dienst doen bij een tegenslag of de opstel-ling van munitiecolonnes gemakkelijk maken.

Opmarsch naar de stelling.

De wijze van opmarcheeren der batterij naar de aangewezen stelling is geheel afhankelijk van terrein en omstandigheden. Zoolang mogelijk zal van de wegen gebruik worden gemaakt, maar verder moet aan de batterijcommandanten eene groote vrijheid van handelen gelaten worden, ten einde zorgvuldig partij te kunnen trekken van de dekking, die het terrein aanbiedt. Snelle gangen worden bij het in batterij komen in den regel alleen gebruikt, wanneer dit ongedekt moet plaats hebben; anders worden zij liefst vermeden.

Veranderen van stelling.

Het veranderen van stelling kan, behalve als gevolg van den alge-meenen gevechtstoestand, ook bedongen worden door de uitwerking van het vijandelijke vuur.

In beginsel moeten daartoe bevelen van den algemeenen bevelhebber worden afgewacht of uitgelokt. Dit neemt niet weg, dat in omstandig-heden, waarin snel een besluit moet worden genomen, de artillerie-commandant en ook de afdeelingcommandanten op eigen initiatief kunnen handelen. Zij mogen niet aarzelen hunne artillerie vooruit te brengen, wanneer daardoor aan de infanterie de noodzakelijke materiele en moreele steun kan worden verschaft.

Ten einde iedere stellingverandering bijtijds voor te bereiden, zenden de afdeelingcommandanten, zoodra zij in stelling staan, hunne terrein-verkenners vooruit, met de opdracht in verschillende richtingen de wegen na te gaan, die bij de uitvoering van een dergelijke manoeuvre

zullen moeten gevolgd worden. Zoodra het bevel daartoe gegeven is, gaan de afdeulingscommandanten hunne batterijen vooraf.

Iedere stellingverandering moet een snel, maar kalm en regelmatig verloop hebben; bij een terugtocht begint de beweging echter in stap. In den regel geschiedt zij échelonsgewijze met afdeelingen of met batterijen. Alvorens hiertoe over te gaan, moeten zoo mogelijk de caissons bij de batterijen tegen volle verwisseld worden. Heeft de batterij geen munitie meer, dan wordt eerst de aanvulling uit de munitiecolonne afgewacht en het personeel zoolang gedekt opgesteld.

Gevechtsleiding.

Het Fransche reglement verwacht alleen bepaalde uitkomsten van den aanval en acht de verdediging dientengevolge slechts tijdelijk en bij uitzondering gewettigd. De voorschriften, die het daarvoor geeft, zijn dan ook zeer sober. In het aanvallend gevecht kan de artillerie optreden als voorhoede-artillerie, of wel ingedeeld zijn bij de hoofdmacht. Zoolang de voorhoeden alleen tegenover elkander staan, moet de algemeene bevelhebber vrijheid hebben het gevecht al of niet aan te nemen.

Met het oog hierop zal de commandant eener voorhoede van den aanvang af liefst niet de geheele beschikbare artillerie in het vuur brengen, ten einde zich de mogelijkheid voor te behouden desgewenscht het gevecht weer af te breken.

Zal eene dergelijke artillerie in werkelijkheid de taak der eigen infanterie verlichten, dan moet zij in staat zijn snel partieele voordeelen te behalen. De momenten, waarin zij daarbij optreedt, zullen van korten duur zijn, maar zich snel opvolgen. Eene groote mate van activiteit en besluitvaardigheid van den commandant, alsmede beweeglijkheid van de batterijen worden daartoe vereischt. De artillerie zal zich daarbij over het terrein verdeelen, waarbij zij zich zoo gedekt mogelijk moet opstellen en toch in staat moet zijn rechtstreeksche aanvallen te keeren.

Bij de voorbereiding van den aanval zal de artillerie der hoofdmacht, ten einde den opmarsch van de eigen infanterie mogelijk te maken, in de eerste plaats de vijandelijke artillerie tot zwijgen moeten brengen. Het streven hierbij is, in den kortst mogelijken tijd overmacht te verkrijgen en daarvoor niet meer batterijen te gebruiken dan noodig zijn en welk aantal in het algemeen bepaald wordt door de uitgestrektheid van het te bevuren front; overmacht kan hier verkregen worden door de verrassing en door de vuursnelheid. Wanneer toch, in verband met de beschikbare macht, de uitgestrektheid en de aard van het doel het toelaten, zal het steeds gewenscht zijn eenige batterijen beschikbaar te houden, om nieuwe vijandelijke batterijen of troepenafdeelingen, zoodra deze zich mochten vertoonen, onder vuur te nemen.

Wordt het vijandelijke vuur gestaakt, dan wordt het doel daarom niet losgelaten, maar zal aan eene artilleriemacht van zekere sterkte worden opgedragen de vijandelijke batterijen in het oog te blijven houden; het is toch te voorzien, dat zij op een gegeven oogenblik het vuur weer openen. Gedurende dit bewaken zal slechts langzaam gevuurd

worden, maar iedere poging van de vijandelijke artillerie, om opnieuw op te treden, moet oogenblikkelijk door een krachtig snelvuur worden belet.

De beslissende aanval dient te worden voorbereid door de infanterie en door alle daartoe beschikbare batterijen; hierbij moet met kracht en snelheid worden opgetreden en zal, zoo noodig, van dekking zoeken geheel worden afgezien. Concentratie van vuur onder eenhoofdige leiding is hier gewenscht, ten einde het aanvalspunt zoo krachtig mogelijk met vuur te overstelpen en daardoor ieder optreden van vijandelijke infanterie onmogelijk te maken. Ook het achterwaarts en op de flanken der verdedigde positie gelegen terrein moet worden beschoten, om het oprukken van reserves te beletten.

Zoodra de eigen infanterie tót den aanval overgaat, wordt bedoelde artilleriemacht in twee deelen gesplitst.

Een gedeelte begeleidt de aanvallende infanterie, waarbij deze artillerie er niet voor mag terugdeinzen zelfs op korten afstand van de vijandelijke infanterie in batterij te komen; bij het vervullen van haar taak, het hoofdwapen voortdurend een materieelen en moreelen steun te verschaffen, stoort zij zich niet aan eventueel optredende vijandelijke batterijen. De taak, deze zoo krachtig mogelijk te beschieten, valt aan het in stelling blijvende gedeelte toe. Bij voorkeur zal zij zich op de flank van de aanvallende infanterie opstellen, om tot het laatste oogenblik haar vuur op het aanvalspunt te kunnen voortzetten en tegenaanvallen onmiddellijk te kunnen keeren.

Is de aanval gelukt, dan wordt dit gedeelte der artillerie snel in de veroverde positie gebracht, met het doel ieder retour-offensief te beletten.

Van uit de ingenomen positie wordt door het andere gedeelte dezer artillerie het beschieten van de vijandelijke stelling zoo lang mogelijk voortgezet. Maakt het oprukken der eigen infanterie dit verder onmogelijk, als deze den vijand op \pm 500 M. genaderd is, dan wordt het vuur gericht op het meer achterwaarts van de vijandelijke stelling gelegen terrein.

Mislukt de aanval, dan moeten alle batterijen, die daartoe in staat zijn, het vuur richten op de aanvallende vijandelijke infanterie, ten einde haar élan te breken en den geslagen troepen de gelegenheid te verschaffen zich te herstellen. De batterijen, die hiertoe niet mede kunnen werken, hebben tot taak de vijandelijke artillerie te beschieten.

Tot het einde toe zal de artillerie in deze poging moeten volharden. Het verlies van het materieel onder deze omstandigheden is geen schande.

Dezelfde opofferende taak is ook weggelegd voor de artillerie, die een terugtocht moet dekken.

Bewakingsartillerie.

Het Duitsche reglement schrijft gebiedend voor om bij het begin van den artilleriestrijd een grooter aantal vuurmonden in het vuur te brengen dan dat, waarover de vijand beschikt, ten einde door concentratie van vuur overmacht te verkrijgen.

Bij het in Duitschland ingevoerde veldgeschut hangt zeer zeker de te ontwikkelen vuurkracht af van het aantal vuurmonden en is het dus van het grootste belang van het begin van het gevecht af met eene in getalsterkte overmachtige artillerie op te treden. Bedoeld reglement acht daartoe in sommige gevallen zelfs een opstelling op twee liniën gewenscht.

De uitwerking echter van het vuur eener artilleriesmassa is niet alleen afhankelijk van het aantal vuurmonden, waarmede men vuurt, maar ook en wel in de eerste plaats van het aantal projectielen, waarmede men in een bepaalden tijd het doel kan treffen, en dit aantal is weer geheel afhankelijk van de snelheid, waarmee, bij een juist gericht vuur, de schoten, uit iederen vuurmond gedaan, elkaar opvolgen. Is men in staat deze vuursnelheid naar willekeur te vermeerderen, dan zal, op een ongedekt doel vurende en eenmaal ingeschoten zijnde, de te verkrijgen uitwerking alleen afhangen van de breedte van dat doel. Is deze in overeenstemming met het aantal vuurmonden waarover men beschikt, dan zal dat doel oogenblikkelijk zijn vrijheid van handelen verliezen en aan totale vernietiging blootstaan.

Volgens het Fransche reglement kan met eene batterij van 4 stukken, vurende op 2500 M. met tijdbuizen, krachtadig vuur worden gebracht op een doel van 100 M. uitgestrektheid, wanneer niet in de breedte gestrooid wordt ¹⁾. Het vuur van meerdere snelvuurbatterijen op zulk een doel te vereenigen, zou nutteloos zijn en tot grove munitieverspilling aanleiding geven. Slechts in enkele gevallen kan hierbij concentratie van vuur gewenscht zijn, b.v. bij het beschieten van steunpunten, of van gedekt opgestelde troepen, die in het front niet te treffen zijn. Het vuren zal dan van uit verschillende opstellingspunten moeten plaats hebben.

In het algemeen dus zal, bij snelvuurgeschut, het benoedigde aantal vuurmonden alleen afhankelijk zijn van de frontbreedte van het te beschieten doel.

Het beginsel, om bij het begin van het gevecht met in getalsterkte overmachtige artillerie op te treden, is echter ook in het Fransche reglement neergelegd, maar vindt hier uiting in het streven om bij verrassing een welgericht vuur te kunnen openen en om voortdurend een zoo groot aantal batterijen, als mogelijk is, ter beschikking te hebben, gereed om ieder oogenblik in werking te kunnen treden. Bij den aanvang wordt dan het vuur slechts geopend uit een zeker aantal batterijen, welk aantal voldoende groot moet wezen om in een minimum van tijd het beoogde resultaat te verkrijgen.

Over de overblijvende batterijen kan nu op twee verschillende wijzen worden beschikt:

¹⁾ Wordt wel in de breedte gestrooid, dan kan op dien afstand door een batterij een doel van 200 M. breedte onder vuur worden genomen. Deze methode zal echter bij uitzondering worden toegepast en bij voorkeur alleen tegen troepen.

a. Zij worden, allen of gedeeltelijk, in eene afwachtingsstelling geplaatst (position d'attente). Dit zal het geval wezen, wanneer het te voorzien is, dat op een ander punt van het gevechtveld artillerie zal moeten worden gebruikt, of wanneer men omtrent den toestand bij de tegenpartij nog in het onzekere verkeert. De afwachtingsstelling wordt zoo dicht mogelijk, bij de waarschijnlijk te bezetten emplacements gekozen. De vuurmonden blijven opgelegd.

b. Zij worden, allen of gedeeltelijk, gedekt in batterij opgesteld, in een stelling van waaruit het gevechtveld kan worden bewaakt (position de surveillance).

Door eene, zoo zorgvuldig mogelijke voorbereiding moeten zij in staat zijn, onverwijld het vuur te kunnen openen tegen nieuwe doelen, zoodra deze zich op eenig punt van het gevechtveld vertoonen, of wel, hun vuur kunnen concentreeren op een onvoldoend beschoten doel.

Heeft dus het vuur van eigen artillerie tengevolge, dat nieuwe vijandelijke batterijen den strijd aanbinden, dan moeten deze oogenblikkelijk door een welgericht snelvuur verrast en overstelpt worden. Gelukt het echter aan overmachtige vijandelijke artillerie een deel der batterijen tot zwijgen te brengen, dan moeten bewakingsbatterijen in staat zijn direct het vuur van deze over te nemen.

In beginsel zal het vuur steeds gestaakt moeten worden zoodra het beoogde doel is bereikt, om eerst dan heropend te worden, wanneer opnieuw uitwerking moet worden verkregen. Staken dus vijandelijke batterijen het vuur en dekken zich de bedieningsmanschappen, of wel, verschuilt zich de infanterie achter dekkingen, dan zou een verder voortzetten van de beschieting slechts munitieverspilling zijn. Dergelijke doelen, die reeds door het artillerievuur hebben geleden, moeten evenwel voortdurend in het oog worden gehouden, ten einde elke poging, om den strijd weer aan te binden, door een juist gericht snelvuur oogenblikkelijk te kunnen beletten en tevens om te verhinderen, dat het doel zich ongemerkt verplaatst. In den regel zal het voldoende zijn die taak op te dragen aan een deel der batterijen waardoor dit succes is verkregen. Zij zullen daartoe een langzaam vuur afgeven, desnoods met een enkelen vuurmond, waarbij tevens beproefd zal worden de gevonden grenzen zoo noodig tot 50 M. te verkleinen.

De overschietende batterijen, die dus haar vrijheid van handelen terugkrijgen, behooren dan eveneens tot de bewakingsartillerie, zoodat de toestand van bewaking eigenlijk de normale is. Daar de aanwezigheid van deze laatste batterijen toch bekend is, kunnen zij door het afgeven van enkele schoten den artilleristischen afstand tot belangrijke punten in het terrein bepalen.

De kracht echter van de artillerie, waaraan bij den aanvang van het gevecht de bewaking van het gevechtveld wordt opgedragen, is gelegen in de verrassing. Deze batterijen mogen dan ook het vuur niet openen vóór het juiste oogenblik daartoe is aangebroken, zelfs al lijden zij in hare afwachtede positie verliezen.

Bij het begin van den strijd zal dus de aanvallende artillerie op verschillende wijzen kunnen optreden en het doelmatig verdeelen, in verband hiermede, van de beschikbare artilleriekracht, is een der moeilijkste vraagstukken, die de artilleriecommandant zal hebben op te lossen.

Zal een bewakingsartillerie, met hoop op goed gevolg, op de aangegeven wijze, bij verrassing een oogenblikkelijk werkzaam vuur kunnen openen, dan wordt daartoe, uit den aard der zaak, eene zeer zorgvuldige voorbereiding vereischt, waartoe in de eerste plaats behoort eene nauwkeurige verkenning van het toegewezen deel van het gevechtveld en bekendheid met alle belangrijke punten in het terrein, in welke nabijheid het optreden van meer of minder gewichtige doelen kan verwacht worden. Is men er in geslaagd de afstanden, waarop die punten van de eigen opstelling verwijderd zijn, eenigszins nauwkeurig te bepalen, dan behoeft de artillerie zich daarop niet meer in te schieten en kan direct uitwerking verwacht worden.

Tot die belangrijke punten moeten gerekend worden: hoogten, waarachter vijandelijke artillerie kan optreden; heggen; dammen; wegen; alleen staande boomen; enz.

Tot het afleiden van de afstanden, waarop verschillende punten in het terrein van de stelling zijn verwijderd, geeft de Generaal PERCIN een eenvoudig hulpmiddel.

Ten minste van een enkel punt, b.v. een toren, zal het wel mogelijk zijn, met behulp van de kaart, den afstand te bepalen en kunnen dan, uit die wetenschap, de afstanden tot andere punten worden afgeleid. Is b.v. de afstand van een torenspits volgens de kaart 6000 M. en wil men den afstand kennen van een, rechts daarvan, maar dichterbij gelegen schoorsteen, dan meet men van uit twee standplaatsen den hoek, waaronder beide terreinvoorwerpen achtereenvolgens worden gezien.

Is die hoek, gemeten van uit de linkerstandplaats, $14\frac{0}{0}$ grooter dan de hoek, waaronder van uit de rechterstandplaats beide punten worden gezien; en is de afstand tusschen de beide waarnemingspunten 5 maal het front van een sectie; is eindelijk de lengte van zulk een front 16 M.; dan is:

$14\frac{5}{0}$ het gemeten verschil tusschen de parallaxis van den schoorsteen en die van den toren.

De te bepalen afstand van den schoorsteen x noemende, is dus:

$$\frac{16}{x} - \frac{16}{6000} = 2.8\frac{0}{0},$$

waaruit volgt:

$$x = 2900 \text{ M.}$$

Tot het meten van deze hoeken zal bij voorkeur gebruik worden gemaakt van den batterijkijker, waarmee tevens de terreinhoeken worden bepaald.

Vervolgens meet de batterijcommandant de afwijkingen op, in duizendsten van den afstand, van de verschillende waargenomen punten tot het als richtpunt gekozene. Voor dit laatste neemt hij liefst een

punt, gelegen op ± 2500 M. van de batterij en in de nabijheid van de normaal op het front. Is dit op dien afstand niet mogelijk, dan moet de correctie voor het convergeerend vuur bepaald worden, wat door meting van uit twee standplaatsen kan geschieden.

Verschijnt nu het doel in de nabijheid van een der opgenomen punten, dan heeft men, na meting van de frontbreedte van het doel, al de gegevens om het vuur te openen.

Deze vooraf bepaalde gegevens worden allen verzameld in een staat (*Bulletin de surveillance*).

Het kan gebeuren, dat het doel, eene marcheerende colonne, oprijdende artillerie, enz., zich slechts gedurende korten tijd aan het oog van den waarnemer vertoont; misschien op een oogenblik, dat alle metingen nog niet zijn afgelopen. Zal van eene dergelijke gelegenheid, om den vijand nadeel toe te brengen, gebruik kunnen gemaakt worden, dan mag geen kostbare tijd verloren gaan met het bepalen en aanbrenge van nauwkeurige correctiën. In zulk een geval moet de bewakingsbatterij in staat zijn haar vuur direct op het doel te brengen, wel is waar met opoffering van eene juiste vuurverdeling, maar met groote kans om ten minste enkele granaatkartetsen op de juiste plaats te doen springen. Dit zal mogelijk zijn, wanneer de batterijcommandant vooraf zijn vuurmonden, hetzij *evenwijdig* aan elkaar, hetzij *waaiersgewijze* opstelt.

In het eerste geval wordt eerst de schootslijn van den rechtersvuurmond gebracht op een punt, ongeveer in het midden van de bewakingszone gelegen. Alle vuurmonden worden daarna aan dezen evenwijdig gesteld en alle richtlijnen op een zelfde, maar op grooten afstand verwijderd, richtpunt vereenigd. Verschijnt nu het doel, dan meet de batterijcommandant den hoek van afwijking tusschen den rechtersvleugel van het doel en het punt waarop de schootslijn van den rechtersvuurmond is gericht, welke afwijking op den goniometer van alle vuurmonden wordt aangebracht. Deze methode is eenvoudig en in de meeste gevallen toe te passen, want zij veroorlooft van het eerste salvo af een doel te beschieten, waarvan de frontbreedte gelijk is aan die van de batterij, terwijl daartoe slechts ééne afwijking is op te meten, die voor alle vuurmonden dezelfde is.

Bij eene *waaiersgewijze opstelling* wordt van de redeneering uitgegaan dat, al is het niet mogelijk een beslissende uitwerking te verkrijgen, enkele, op het juiste punt springende, granaatkartetsen reeds groote verwarring en een beslist moreel effect kunnen veroorzaken. In plaats van de vuurmonden evenwijdig aan elkaar op te stellen, laat men ze met regelmatige opklimning divergeeren. De onderlinge afwijking der vleugelvuurmonden is daarbij afhankelijk van de breedte van de terreinstrook, waarop men gelijktijdig vuur wil brengen. Zoo mogelijk kan dan de vuurverdeling volgens de waarneming nog nader worden gecorrigeerd.

Daar het mogelijk is, door strooing in de breedte, het trefpunt $18 \frac{0}{0}$

zijdelings te verplaatsen, zal de breedte van de strook, die op deze wijze, op de normale gevechtsafstanden regelmatig kan worden beschoten, ongeveer $80 \frac{0}{0}$ bedragen. Het échelonnement voor het convergeerende vuur moet dus met $20 \frac{0}{0}$ vermeerderd worden. De parallaxis van een doel, gelegen op 1800 M., bedraagt $9 \frac{0}{0}$ en die van het doel op 3200 M. $5 \frac{0}{0}$; wanneer men dus als algemeenen regel aanneemt, dat de parallaxis van een zich vertoonend doel $7 \frac{0}{0}$ bedraagt, heeft men de meeste kans geen grootere fout te maken dan $2 \frac{0}{0}$.

Is men in staat voor het hulprichtpunt een zeer ver verwijderd punt te kiezen, b.v. een, aan den horizon zichtbare torenspits, dan kan men zonder groote onnauwkeurigheid de parallaxis van zulk een punt gelijkstellen aan $2 \frac{0}{0}$. Voor het aan te brengen totale échelonnement vindt men dan:

$$2 - 7 + 20 = 15 \frac{0}{0}.$$

Brengt men nu vooraf de schootslijn van het rechterkanon op een punt, ongeveer in het midden van de te bewaken zône gelegen, dan wordt, nadat de overige vuurmonden waaiersgewijze zijn opgesteld, verder gehandeld als hierboven bij de evenwijdige opstelling is aangegeven.

Bij voorkeur zal het te bewaken terrein niet verdeeld worden onder de beschikbare batterijen. Dan toch zou het kunnen gebeuren, dat zulk eene batterij geen kans van slagen heeft, wanneer zij een doel moet bevuren van te groote frontbreedte en nog minder zal dit het geval wezen, wanneer twee verschillende doelen zich gelijktijdig in dezelfde zône vertoonen.

In beginsel zal dan ook de te bewaken terreinstrook onder de beschikbare afdeelingen verdeeld worden en zal aan iederen afdeelingscommandant de leiding van het vuur in de hem aangewezen strook worden opgedragen. Deze kiest voor alle batterijen een zelfde richtpunt uit, ongeveer in de as der te bewaken zône gelegen en op voldoende grooten afstand van de batterijen verwijderd. Iedere batterijcommandant beschouwt dat punt voorloopig als doel, kiest zelf een richtpunt voor zijn batterij uit en doet, hetzij de schootslijnen van al zijn vuurmonden op het doel convergeeren, hetzij — bij evenwijdige of waaiersgewijze opstelling — die van zijn rechterkanon op het doel richten.

(Wordt vervolgd.)

Beschouwingen over den Cavaleriedienst te velde.

(Vervolg van blz. 361.)

VERKENNINGSDETACHEMENTEN.

Ons „Voorschrift op den velddienst” omschrijft het karakter van een V.D. met de volgende woorden (§ 154): „De verkenningsetachementen worden uitgezonden, om, bij opheldering op grooten afstand, in de behoefte aan steun en aflossing voor de patrouilles te voorzien, of ook, indien de waarschijnlijkheid bestaat, dat de vereischte opheldering niet zonder gevecht kan worden verkregen”.

Men zou deze omschrijving kunnen weergeven met de woorden: een V.D. is een zich bewegend reservoir van patrouilles, dat over een zekere gevechtskracht beschikt om, waar noodig, met geweld op te helderen.

Het „aflossen der patrouilles” is eene noodzakelijkheid, die geboren kan worden, onafhankelijk van de inwerking der tegenpartij; het „steun geven” en de „waarschijnlijkheid om te moeten vechten” veronderstellen daarentegen eene noodzakelijkheid, opgelegd door den vijand.

Beide noodzakelijkheden zullen bij den ophelderingsdienst regel wezen, waar zij consequenties zijn van het feit, dat de ophelderingsdienst, door de dikwijls aanzienlijke afstanden, hooge eischen stelt aan de krachten van man en paard, en van het feit, dat de tegenpartij zich tegen onze opheldering zal verzetten. Deze beide feiten, a. h. w., de essentiele kenmerken van het begrip ophelderen, dwingen tot de erkenning, dat V.P's. alleen niet voldoende zijn, dat zij gesteund moeten worden en dat daarbij het offensieve element, verre van uitgesloten te zijn, integendeel niet straffeloos kan worden verwaarloosd. Uit deze overwegingen zijn de V. Dⁿ. geboren en daarmee is een eerste schrede gezet op den weg tot erkenning van de waarheid: „So bleibt denn die Thatsache bestehen, dass wir fechten müssen um aufzuklären....” (v. BERNHARDI, blz. 21).

Dat de V.Dⁿ. een gewichtige factor zijn voor eene behoorlijke en vlugge doorzending der berichten en als zoodanig eveneens een onmisbare schakel vormen in het échelon der ophelderingsorganen, behoeft wel geen betoog en is, zeker niet minder dan de reeds genoemde redenen, een argument voor hunne onmisbaarheid.

Wanneer men zich van de werkzaamheid van een V.D. in een toekomstigen oorlog een denkbeeld tracht te vormen en daartoe, naast de officieele voorschriften, kennis neemt van hetgeen verschillende schrijvers van naam hieromtrent als hun meening te kennen geven, dan gevoelt men zich, na veel arbeid, teleurgesteld. Teleurgesteld,

omdat het licht, dat men hoopte te vinden, uitblijft, waar de meest uiteenloopende opinies worden uitgesproken en met krachtige argumenten worden ondersteund.

Men krijgt ook hierbij, evenals trouwens bij alle lectuur over het toekomstig gebruik der cavalerie voor den ophelderingsdienst, de overtuiging, dat dit gebruik nog steeds, uit gebrek aan oorlogservaring, een open vraagstuk is, vatbaar voor misschien verschillende oplossingen, maar waarbij steeds die ééne moeilijkheid het groote struikelblok blijft, nl.: eene oplossing te vinden, die, naast voldoende waarborgen voor een behoorlijken gang der opheldering, tevens voldoende waarborgen oplevert tegen de verijdeling daarvan door den vijand. En deze moeilijkheid is daarom zoo groot, omdat men thans a priori onmogelijk kan voorspellen welke der beide partijen het cavaleristische overwicht zal hebben, eenvormig als de opleiding, de organisatie en de algemeene grondbeginselen bij de verschillende ruitertijen zijn. Men dient dus uit te gaan van de veronderstelling, dat men eene volmaakt gelijkwaardige tegenpartij zal ontmoeten, dat men zijn eigen theorieën tegenover zich in practijk zal zien gebracht en dat het cavaleristische licht, dat men voor zichzelf heeft ontstoken, ons niet minder intensief door de tegenpartij verblindend in de oogen zal worden geworpen. Als ideaal, om haar vernuftig ophelderingswerktuig zonder stoornis te doen werken, zweeft elke partij een droombeeld voor oogen, dat, onder verschillende vormen belichaamd, in het wezen der zaak hetzelfde blijft, nl.: een toestand te scheppen, waarbij de vijandelijke ruitertij ons teer mechaniek met rust zal laten.

Geruimen tijd scheen het alsof men dit desideratum meende gevonden te hebben in het uitwijksysteem. „Mijn verkenningspatrouilles mogen niet vechten; mijn verkenningsdetachementen ontwijken den vijand; mijn cavaleriedivisiën vermijden de vijandelijke.” Dit was in het algemeen de geest, waarin men bij de opheldering met vrucht meende werkzaam te kunnen zijn in de stille, beiderzijdsche hoop, dat bij een gelijksoortig streven aan de andere zijde „tout ira pour le mieux dans le meilleur des mondes”.

Dreigend vertoonde zich echter het spook van eene niet zoo hoffelijke tegenpartij; eene, die niet te allen tijde bereid zou worden gevonden met eene beleefde buiging zijwaarts uit te wijken; eene, die naast het „ophelderen” ook het „attakeeren” in haar banier had geschreven. „Wir müssen fechten um aufzuklären” — en, als met een tooverslag, verandert het droombeeld en wordt van ultra-vredelievend ultra-oorlogszuchtig onder de leuze: eerst de vijandelijke ruitertij opzoeken en verjagen, om op die wijze de vrijheid van handelen in het ophelderingsrayon te verzekeren en aldus daardoor, maar nu door geheel andere middelen, wederom ons desideratum te verwezenlijken: ons ophelderingswerktuig voor ruwe inwerkingen en beschadiging te vrijwaren.

En tusschen deze beide richtingen beweegt zich de liefhebber van het gulden middenpad, die wel wil vechten, maar alleen dan als het niet anders kan, en die nog niet geheel zijn oude liefde kan verge-

ten: eene opheldering met zoo weinig mogelijk onaangenaamheden, en die in stilte een schietgebedje opzendt, om hem dat geluk, zij het dan ook door een toeval, deelachtig te doen worden.

Van de ultra-zachtzinnigen kan men nog dikwijls vertegenwoordigers ontmoeten bij manoeuvres en bij krijgsspeloefeningen op de kaart.

Voor de ultra-vechtlustigen daarentegen levert de „Instruction pratique provisoire du 24 décembre 1896 sur le service de la cavalerie en campagne” eene ideale lectuur, waar zij op blz. 33 vinden: „Ils (les détachements de découverte) présentent l'avantage de constituer une force, qui permet de courir sus à l'adversaire, de balayer ses éclaireurs et d'obtenir brutalement des renseignements”.

En als summum, dat elken twijfel uitsluit, op blz. 35: „Lorsqu'un parti ennemi est signalé à proximité, le chef de détachement prend ses dispositions pour le surprendre ou l'attaquer. Une vigoureuse offensive tend à en imposer à l'adversaire, le rend plus circonspect et conduit à prendre sur lui l'ascendant moral”.

En tusschen deze beide uitersten vindt de man van den gulden middenweg zijn smaak in punt 124 van de Duitsche „Felddienst-Ordnung”: „Im Uebrigen bleibt für die Aufklärung das *Sehen* die Hauptsache, das Gefecht lediglich Mittel zu diesem Zweck, das aber selbst von Patrouillen nicht gescheut werden darf, wenn anders der Zweck nicht zu erreichen ist”.

Ons Nederlandsch velddienstvoorschrift drukt zich in eene nog zachtere nuance uit, waar het in § 154 zegt: „Het gevecht blijft het *uiterste* ¹⁾ middel tot waarneming, hetwelk niet *mag* ¹⁾ worden te baat genomen, dan wanneer het doel op geen andere wijze is te bereiken”.

In het Duitsche voorschrift dus eene opwekking tot dit middel, in het Nederlandsche eene waarschuwing tegen dit „uiterste” middel.

Het Oostenrijksche velddienstvoorschrift ademt denzelfden geest als het Duitsche, waar het in punt 228 zegt: „Zum Erfüllen dieser Aufgaben ist das *Sehen* die Hauptsache, das Gefecht lediglich Mittel zu diesem Zweck”.

Behalve in het Fransche voorschrift ziet men dus ook in het buitenland de opvatting van ons voorschrift gedeeld, dat het gevecht middel is om tot het doel te geraken.

M. i. terecht schijnt, ook zelfs voor Franschen, de redactie van het desbetreffende punt wat al te offensief. Althans de Commandant PICARD laat zich hierover op de volgende wijze uit in de Revue de Cavalerie van November 1898: „En somme, il eût fallu bien expliquer, qu'on ne doit attaquer que quand c'est nécessaire pour arriver au but fixé et ne point laisser croire aux chefs de détachements, qu'ils ont la latitude de courir à des partis en dehors de leur route pour le plaisir, trop tentant, de se tailler une rôle, lorsque l'on court grand risque ainsi de compromettre sa mission”.

Maar wat hier gezegd wordt, is iets geheel anders, dan wat in het

¹⁾ Ik cursiveer.

voorschrift duidelijk te lezen staat, en is toch zeker niet eene voor de hand liggende „explicatie” van het punt in kwestie.

De in het Fransche voorschrift neergelegde theorie is zeer zeker niet zonder ernstige bezwaren, hoe verlokkelijk het ook moge zijn eene vijandelijke cavalerie-afdeeling aan te grijpen en daardoor het moreele overwicht op dit gedeelte van het operatietooneel te veroveren.

Men zet te veel op het spel en de uitslag van een ruitergevecht is van zooveel toevallige factoren afhankelijk, dat de inzet ongemotiveerd hoog is, al is, zelfs bij een ongelukkigen afloop, daardoor nog niet noodzakelijker wijze de geheele verkenning verlamd, maar bij eene behoorlijk geoefende en gedisciplineerde cavalerie hoogstens slechts gedurende een zeker tijdsverloop onderbroken.

Juist de zorg voor het moreel, dat nooit te veel kan worden opgewekt, moet er tegen waarschuwen, dit bloot te stellen aan slagen als die van een ongelukkig ruitergevecht, aangegaan zonder noodzaak.

Waar de noodzaak eindigt en de niet noodzakelijke loterij begint, is van te voren natuurlijk niet uit te maken; zulks zal in elk bijzonder geval worden beslist door het temperament en het oordeel des aanvoerders. Maar hoe dat temperament ook zij, het mag niet leiden tot een uit het oog verliezen van het zwaartepunt der zaak, „de verkenning”, wat het Fransche voorschrift toelaat en dit ook erkent, waar het zegt: „..... Aussitôt l'incident réglé, il doit être *fait retour* sans retard à l'accomplissement de la mission reçue...”. Uit de door mij gecursiveerde woorden blijkt de erkenning, dat men de vervulling van de opdracht, door het opvolgen van het aanbevolen procédé, heeft onderbroken, dat men zich bewust is, door dat offensieve optreden niet de verkenning te dienen. Men geeft tijdelijk de opheldering prijs om met alle macht te versluieren; dit blijkt uit de woorden: „Une vigoureuse offensive tend à en imposer à l'adversaire, le rend plus circonspect...”

Het hiermede loslaten van het beginsel: „ophelderen en versluieren streng afgescheiden te houden”, is niet bevorderlijk voor het eerste.

Wanneer men de Duitsche, Oostenrijksche en Nederlandsche redactien van de beteekenis van het gevecht, in het kader van den ophelderingsdienst van een V. D., vergelijkt, dan valt, bij de overeenkomst van het hoofddenkbeeld, toch eene nuanceering te constateeren in de uitdrukkingen respectievelijk: „das aber selbst von Patrouillen nicht-gescheut werden darf” (Duitsch, punt 124); „das Gefecht (ist) lediglich Mittel zu diesem Zweck” (Oostenrijk, punt 228), „nur wenn sie ihren Auftrag nicht anders erfüllen können” (Oostenrijk, punt 243); en „het uiterste middel tot waarneming, hetwelk niet *mag* worden te baat genomen, dan wanneer het doel op geen andere wijze is te bereiken” (Nederland, § 154).

Van deze redactien is de Duitsche zeker de meest offensieve, de Nederlandsche met de woorden „uiterste” en „mag (niet)” de minst energieke.

Alle overige factoren buiten beschouwing latende, zal zeker een

Duitsch V.D., handelende in den geest van het aangehaalde punt der F.-O., eerder tot het gevecht overgaan dan een Nederlandsch, optredende in den geest van § 154 V. V.

Want waar eindigt de mogelijkheid om „op andere wijze” zijn doel te bereiken en wanneer is het tijdstip angebroken om „tot het uiterste middel” zijn toevlucht te nemen? Hoe dikwijls moet men zijn uitgeweken voor vijandelijke afdeelingen en hoeveel tijdverlies moet men zich getroosten, alvorens helder het geval voor zich te zien, waarin alleen het „uiterste middel” nog kans op welslagen aanbiedt, zonder gevaar te loopen iets te doen wat niet „mag”?

Ook hier schemert fusschen de regelen door de illusie, om, door uitwijken, het gevaar voor een gevecht te bezweren. Maar wat zal bij een krachtige versluiering anders het gevolg zijn van het uitwijken, dan dat men op een ander punt wederom het hoofd stoot, wederom moet uitwijken en eindelijk, na veel tijdverlies en krachtsverspilling, gedwongen wordt te eindigen met datgene, waarmede men onder moreel en materieel veel gunstiger omstandigheden had kunnen beginnen, namelijk zich met geweld een weg te banen door den sluier, die het zien belet?

Ik geloof, dat wij, Nederlandsche cavaleristen, ernstig het feit onder de oogen moeten zien, dat onze cavalerie, tegenover welken vijand ook, numeriek zeer zwak is, dat de overmacht der tegenpartij zich niet het minst zal doen gevoelen door eene uiterst krachtige versluiering en dat daarom, vooral voor ons, de waarheid zal blijken: „Kriegerische Erfolge lassen sich nicht eskamotiren, sie wollen erkämpft sein” (v. BERNHARDI, blz. 19).

Vooraf voor ons zal slechts de keuze zijn tusschen: „vechten” of „niets zien”.

Er is een gevaar, en geen gering, verbonden aan onze welwillende vervoeging van het werkwoord uitwijken. Dat gevaar is, dat men bij de recrueteering, organisatie, bewapening en oefening van ons wapen niet genoeg rekening houdt met het feit, dat onze patrouilles, onze V.D.ⁿ, zich met de sabel in de vuist de inlichtingen zullen moeten verschaffen, die zoo dringend van hen zullen worden verlangd; dat men, zich schikkende in het onvermijdelijke, dat onze cavalerie geen „Schlachten-cavalerie” in den grooten stijl kan zijn, te spoedig tevreden is met de bestaande toestanden; en dat men, bij de beoordeeling van de bruikbaarheid van ons wapen voor zijn oorlogstaak, een verkeerden maatstaf aanlegt, waarbij het gevecht in bedenkelijke mate op den achtergrond wordt gedrongen.

Vooraf voor ons diene aller streven gericht te zijn op de ontwikkeling van een krachtigen offensieven geest, blijkende uit de opleiding, de reglementeering, de organisatie en formatie en de bewapening, en bij alle oefeningen, vooral die van den velddienst tot zijn hoogsten potentiaal opgevoerd. Ons wapen dient te zijn een vernielingswerktuig, een *wapen* in den volsten zin van dat woord: vlijmend scherp en krachtig, dat, bekwaam gehanteerd, ook in den ophelderingsdienst aan hooger eischen dient te

kunnen voldoen, dan aan die van een vreedzaam tastwerktuig zonder grijpvermogen. En die offensieve geest spreekt *niet* uit ons opleidingssysteem, dat den recruit gedurende vijf maanden uit het eskadron en bijna uitsluitend in de manège verbant; *niet* uit onze recruiteering, die op totaal onvoldoende wijze onze gelederen vult, doch niet versterkt; *niet* uit onze formatie in eskadrons van 109 sabels, die in elke andere Europeesche taal slechts $\frac{1}{5}$ eskadrons zouden heeten; *niet* uit onze reglementeering, die het exerceeren uit de oude school handhaaft; *niet* uit onze bewapening zonder lans en zonder bajonet; *niet* uit de beginselen in ons V. V. en ook *niet* uit de procédés, die bij onze manoeuvres en onze krijgsspeloefeningen het burgerrecht hebben verkregen.

Daarom zou het wenschelijk zijn, dat ons V. V. wat meer den geest ademde, dat „un détachement de deux escadrons par exemple, qui s'élancerait hardiment à la découverte, droit devant lui, tête baissée comme un sanglier, aurait plus de chance de crever le service de sûreté de l'adversaire pour voir au delà” (R. d. C., Nov. 1898).

Ook de Nederlandsche cavalerie dient doordrongen te zijn van de waarheid: dat ophelderen zonder gevecht een droombeeld is, en dat zij, juist *omdat* hare hoofdwerkzaamheid ophelderen zal zijn, zich met alle energie dient voor te bereiden op het met de sabel in de hand *vechten* om berichten.

„Erst dann, wenn die feindliche Cavallerie ganz aus dem Felde geschlagen sein sollte, dass sie Zusammenstößen mit der blanken Waffe ausweichen sollte, oder wenn sie an Zahl so viel schwächer wäre, dass sie es auf verlustreiche und gewagte Gefechte gar nicht ankommen lassen könnte, — erst dann ist auf eine Klärung der Kriegslage mit versorgtem Säbel durch Patrouillen und durch Nachrichtendetachements, welche nur mehr energischer auftreten, d. h. zu drohen brauchen, damit der Feind ausreißt, zu rechnen, aber früher nicht!” (Cavalleristisches. Ueber den II. Theil des neuen Reglements, Wien 1899, blz. 45). Niemand zal beweren, dat de toestand van „erst dann” voor onze cavalerie een waarschijnlijke is.

Krachtontwikkeling *is* en *blijft* dus in dezen gedachtengang de conditio sine qua non van den ophelderingsdienst; de organen daarvan zijn patrouilles en verkenningdetachementen, beide vast besloten, ook binnen de verhoudingen hun aangewezen door hun effectief, niet zonder strijd zich van hun doel te laten afdringen.

Het gevoel van de noodzakelijkheid dier krachtontwikkeling spreekt ook uit het verslag over de Keizermanoeuvres van 1900 in Duitschland, voorkomende in de Revue Militaire de l'Etranger van September 1901 (blz. 208): „La découverte a été assurée par des escadrons entiers, poussant au loin des pelotons ou demi-pelotons ¹⁾, commandés par des officiers et chargés d'établir le contact. Une grande liberté de mouvement était laissée à ces escadrons”.

¹⁾ Ik cursiveer.

En met dezen laatsten zin kom ik vanzelf op den aard der opdrachten aan V.Dⁿ. te geven.

Men ziet nl. een groot verschil in opvatting tusschen die „grande liberté de mouvement”, die men in Duitschland aan dergelijke eskadrons schijnt te laten, en hetgeen op blz. 33 van de Fransche „Instruction pratique, etc.” staat: „Les détachements de découverte concourent au même but que les reconnaissances d'officiers, mais leur mission comporte ordinairement *moins de portée et d'envergure*”¹⁾, terwijl dit beginsel nog duidelijker wordt uitgesproken in de volgende alinea: „L'action des détachements de découverte est *généralement limitée à la reconnaissance ou à l'observation de certains points, de certaines directions et parfois*”¹⁾ d'une zone déterminée....”

Terwijl men dus in Duitschland blijkbaar zich tevreden stelt met eene minder scherpe afbakening van de taak der V.Dⁿ., waardoor hun eene groote vrijheid van beweging wordt gelaten, wil men in Frankrijk die groote vrijheid van beweging in zooverre beperken, dat het voorschrift als in een climax van onbegrensdeheid spreekt van bepaalde punten, bepaalde richtingen en (soms) eene begrensde ruimte, terwijl ook de afstand wordt beperkt door de woorden „*moins de portée et d'envergure*”.

De Commandant PICARD verklaart deze beperking door „l'intention de ne point se dégarnir pour trop longtemps de ces éléments de force et d'éviter l'éparpillement” (R. d. C., November 1898, blz. 155). En men moet toegeven, dat men, door de toepassing van het beginsel van krachtsontwikkeling bij de opheldering zonder meer, evenveel eskadrons zou dienen uit te zenden als men vroeger meende met patrouilles te kunnen volstaan, en dat men, aldus handelende, van den wal in de sloot zou geraken door eene zeer bedenkelijke versnippering van krachten. De consequentie van dat beginsel van krachtsontwikkeling eischt echter, — en dat geeft het Fransche voorschrift in de aangehaalde woorden zeer juist weer —, dat men met veel meer zorg en nauwkeurigheid de opdrachten voor de V.Dⁿ. dient te formuleeren, dan door de algemeenheid van „een bepaalde strook op te helderen”; dat men zich helder bewust dient te zijn wat men opgehelderd wil hebben en dat men dan, maar ook dan alleen, kan voldoen aan den eisch van krachtsontwikkeling. Aan dien eisch kan men niet voldoen, als men, onbestemd en vaag, naar alle richtingen wil laten verkennen, zonder zelf te kunnen aangeven waar het zwaartepunt moet vallen. Voor een dergelijk vaag en onbestemd gebruik van de cavalerie heeft men slechts de keuze tusschen veel kleine patrouilles of veel V.Dⁿ. In 't eerste geval verkent men zonder krachtsontwikkeling en blijven de resultaten hoogst waarschijnlijk beneden peil; in 't tweede geval versnipperd men zijn cavalerie.

De toepassing van het beginsel van krachtsontwikkeling stelt dus

¹⁾ Ik cursiveer.

hooger eischen aan de bevelvoering. Ook dit beginsel eischt duidelijk geformuleerde en scherp belijnde opdrachten voor de V.Dⁿ., niet minder onvoorwaardelijk dan het gezond verstand ze eischt voor elke V. P.

„Wird den Patrouillen und Detachements nur eine beiläufige Marschlinie, eine beiläufig begrenzte Aufklärungszone und ein beiläufiges Marschziel angegeben, dann wird das Resultat der Aufklärung auch nur ein beiläufiges werden” (Zur Thätigkeit der Cavallerie im Zukunfts-Kriege, VON EMERICH VON VLADAR, blz. 87).

Deze waarheid krijgt verhoogde beteekenis door de noodzakelijkheid om, in plaats van patrouilles, sterkere afdeelingen in te zetten.

Als minimum van duidelijkheid eischt het Fransche voorschrift toch nog en dan maar bij uitzondering: „une zône déterminée”.

Het is, geloof ik, niet te veel beweerd, als men constateert, dat in Nederland dat minimum regel is bij manoeuvres, velddienstoefeningen en krijgsspel en dat de gevallen, waarin dat minimum nog wordt verminderd door opdrachten als: „de cavalerie verkennt tot in die en die lijn”, talrijke ongunstige uitzonderingen op dien, toch reeds ongunstigen, regel zijn. Ons V. V. bevat in § 157 geen voorbehoedmiddel tegen dat gebrek: „Het doel (moet) juist worden omschreven en afgebakend, met name of hij den vijand moet blijven waarnemen, dan wel, na vervulling van zijn opdracht, behoort terug te keeren”.

Deze redactie sluit de mogelijkheid niet uit, dat vooral niet-cavaleristen het afbakenen en omschrijven zullen beperken tot het „met name” genoemde. De Fransche redactie laat hieromtrent veel minder verschil van opvatting toe.

Het afzoeken van een meer of minder duidelijk begrensde zône is langen tijd een inheemsch tijdverdrijf van de Nederlandsche cavalerie geweest, meer bekend (en gevreesd) onder den naam van „éclairer”.

Gaarne neem ik aan, dat tezelfder tijd eene gelijksoortige opvatting ook bij andere cavaleriën heerschte en dat dus de kwaal geen specifiek Nederlandsche was, maar een kwaal was het in allen gevalle zeker en door de grondgedachte en door de uitvoering.

Door de grondgedachte, die medebracht, dat de beschikbare cavalerie werd versnipperd over een patrouillelijn zonder kracht, macht, noch heerlijkheid; en door de uitvoering, die eischte dat „in verband” werd „gemarcheerd”, waardoor de verkenning dan ook in werkelijkheid werd teruggebracht tot een hoogst penibelen en onaangename marsch, zonder eenig ander resultaat dan zure gezichten en afgejakkerde paarden. Hoewel de omstandigheden kunnen medebrengen, dat men zoodanig in de duisternis zit, dat men geen enkel betrouwbaar gegeven omtrent de tegenpartij heeft en dus wel gedwongen is zijn aandacht geleidelijk over het geheele terrein te verdeelen, m. a. w. in eene bepaalde zône op te helderen, zoo behoeft deze toestand nog geenszins mede te brengen, dat men het terrein als op een drijfjacht met een schakel van zwakke patrouilles afjaagt. Ook dan moet de tactisch geoefende blik belangrijke van onbelangrijke terreingedeelten weten te onderscheiden,

waarnemingspunten als knooppunten van wegen, overgangen, terrein-afscheidingen, enz., weten aan te duiden, en moet dus op tactische gronden een patrouilledienst worden georganiseerd, die, los van alle formalisme, een weerspiegeling is van het tactisch inzicht van den commandant. Waar die dienst behoort aan te vangen, hangt af van de verdeeling in veilige en onveilige zône, die de commandant, op grond van zijne gegevens, van zijn marschweg heeft gemaakt. In de veilige zône wordt volstaan met veiligheidsmaatregelen, terwijl door middel van officierspatrouilles of onderofficierspatrouilles de grens tusschen onveilige en veilige zône wordt vastgesteld.

In de onveilige zône of — juister — de „zône intéressante” begint de patrouilledienst, die zich om het V.D. als kern groepeerd. Ons V.V. geeft daarvan in § 159 de volgende voorstelling: „Eene patrouille, meestal de sterkste en aangevoerd door een officier, marcheert langs den weg, dien het detachement volgt, en vormt als het ware de kern, waarbij de andere zoo noodig aansluiten. De andere patrouilles, door officieren of onderofficiëren aangevoerd, gaan langs de zijwegen, alwaar gewoonlijk het best de gelegenheid tot waarneming bestaat; zij trachten ongeveer op gelijke hoogte te marcheeren met de eerstbedoelde patrouille”. § 160 vult deze voorstelling nog aan door voor te schrijven: „Bovendien trachten zij onderling en met het detachement in verbinding te blijven”. Veel aantrekkelijks heeft deze voorstelling niet voor een cavalierist, die de practijk van den ophelderingsdienst kent, en daarin dus meer ziet dan een marcheeren met patrouilles.

Daargelaten, dat het aantal officieren uit den aard der zaak beperkt is en op dat kleine aantal reeds vele officierspatrouilles worden uitgetrokken (V.V., § 159, 2^e en 4^e alinea), is het juist op den marschweg van het detachement het minst van al noodig, dáár eene patrouille door een officier te laten commandeeren en evenmin deze patrouille de sterkste te doen zijn.

Valt aldaar iets te verkennen, dan is het geheele detachement daar om naar behoefte op te treden en kan dus op den marschweg van het gros worden volstaan met eene kleine V.P., die gemakkelijker dan een der andere door het gros kan worden gesteund en dus zelf ook in mindere mate weerstandsvermogen behoeft, dus zwakker kan zijn. Die patrouille heeft geheel het karakter van de patrouille vóór de spits, die bij den marschveiligheidsdienst evenzeer onmisbaar is en dan ook meer beschouwd moet worden als een veiligheidsmaatregel om bijtijds te waarschuwen, doch niet als een der organen van den eigenlijken verkenningdienst van het detachement.

Dat zij moet kunnen dienen als kern, eventueel als steun voor de overige patrouilles en dus daarom door een officier gecommandeerd zou moeten worden en het sterkst zijn, is onlogisch, daar het detachement zelf die kern uitmaakt en dien steun vormt. Dáárbij moeten zij aansluiten, niet bij eene andere patrouille, omdat dáár het reservoir is met den commandant, die dus onmiddellijk in staat is, de afgebroken taak der

aansluitende patrouilles, op grond van hun inlichtingen, door sterkere patrouilles weer te doen opnemen, zoo hem dit noodig voorkomt. Op die wijze wordt de commandant in staat gesteld, zonder tijdverlies, het verstoorde patrouillenet te herstellen, desnoods met kracht, wat niet kan geschieden bij een samenvloeien der patrouilles op den marschweg, maar 3 à 4 KM. vóór het detachement.

Om het terrein te verkennen binnen de aangewezen of noodig geoordeelde grenzen, moet een patrouilledienst worden georganiseerd, die als met een net het terrein bedekt, zich aanpast aan de tactische gesteldheid daarvan, zich dus nu eens verder, dan weder minder ver uitstrekt en waarbij aan elke patrouille eene zuiver gestelde opdracht wordt gegeven, die duidelijk uitdrukt, welke terreinvoorwerpen en welke wegen aan die patrouille ter verkenning worden toevertrouwd. Dat daarbij, behalve punt van uitgang en punt van aansluiting bij het gros, geen andere zorg voor de verbinding met het detachement of met de andere patrouilles en met name zeker niet de zorg om „op gelijke hoogte te marcheeren” de vrijheid van beweging der patrouilles dient te belemmeren en hun aandacht en kracht in beslag te nemen, is in het belang eener behoorlijke verkenning zeer zeker gewenscht.

Men verkrijgt op die wijze een boogsgewijs uitzwermen van patrouilles, waarvan de marschwegen zich op een grooter of kleiner afstand van den hoofdweg kruisen; waarbij de commandant van het V.D. telkens persoonlijk in staat is de gedane waarnemingen, negatieve of positieve, te verzamelen, op grond daarvan nieuwe en versche patrouilles uit te zenden; en waarbij het gevaar voor een bedenkelijke versnippering in een steeds grooter wordend aantal V.P's. is uitgesloten.

Elke patrouille weet, waar ze weer moet aansluiten, waar dus het gros te vinden is, zoodat zij ook, bij het ontmoeten van belangrijke verkenningsoBJECTEN in staat is, daarvan den commandant te berichten, terwijl ze inmiddels de verkregen voeling bewaart en de waarneming voortzet. Het ligt voor de hand, dat het bij eene verkenning, die zich over een afstand van meerdere uren gaans uitstrekt, niet mogelijk is om van het punt van afmarsch af den patrouilledienst langs ongeveer evenwijdige wegen tot aan het eindpunt zoo doeltreffend en oeconomisch mogelijk te regelen, daar op elk oogenblik, tengevolge van ingekomen berichten, de noodzakelijkheid kan blijken, het zwaartepunt der verkenning naar rechts of naar links te verplaatsen, zoodat men op het punt van afmarsch te eenen male de gegevens mist om tot aan het eindpunt op de meest doeltreffende wijze zijn patrouilles te dirigeren. Naarmate het gros terrein wint, kan de toestand zich wijzigen en is het dus wenschelijk, dat in die zelfde mate het patrouillenet zich aanpast aan die gewijzigde omstandigheden. Eene oordeelkundige verkenning zal dus herhaaldelijk wijzigingen dienen te brengen in de verdeling, de sterkte en de marschwegen der patrouilles en het eenige middel, om aan dien eisch te kunnen voldoen, tevens het eenige middel om de krachten bijeen te houden en tegelijkertijd de verkenning te bezielen met den

geest van den verantwoordelijken commandant, is, dat zij sprongsgewijze met het gros vooruitgaat en „qu'il lance, vers les points, qu'il croit devoir faire reconnaître, des patrouilles plus ou moins fortes, auxquelles il donne une mission, un itinéraire bien déterminés, sur lesquelles il remet la main après un laps de temps plus ou moins long, pour en jeter d'autres en avant, après un nouveau bond, jusqu'au moment où le contact est pris" (R. d. C., 1896, blz. 561).

In den bloeitijd van het „éclairer" bij de Nederlandsche cavalerie zag men gewoonlijk het volgende recept toegepast. Eén peloton vooruit, gesplitst in drie patrouilles, één op den marschweg onder commando van den pelotonscommandant, één rechts en één links. Aldus opgesteld klom het voorwaarts = marsch en welgemoed marcheerde het eskadron rustig en onbezorgd achter zijn voelhoorns (?) het onbekende tegemoet.

De aandacht van den pelotonscommandant, die vooruit was, werd hoofdzakelijk in beslag genomen door de zorg voor zijn afstand tot het eskadron, dat het tempo aangaf, en door den angst voor de verbinding met de nevenpatrouilles bij bepaaldelijk aangegeven lijnen, die meestal geen lijnen waren, nog vermeerderd door den duren plicht, die hem was opgelegd, om op een aangegeven tijdstip die verbinding te bewerkstelligen. Alles was in dat procédé vertegenwoordigd: rust voor den eskadronscommandant, die zich uitsluitend met zijn tempo en zijn weg had bezig te houden; „middelste patrouille, meestal de sterkste en aangevoerd door een officier"; „op gelijke hoogte marcheeren met eerstbedoelde patrouille"; „onderling verband" en „verbinding met het detachement"; kortom, het was een ideale — marsch (behalve voor den commandant van het opgeloste peloton), maar — verkenning?, tactisch denken en handelen?, inwerking van den commandant op zijn patrouillenet (!)? Niets van dat alles, terwijl summa summarum zelfs de prachtige vorm, na een of twee uren marcheeren, meestal bleek te zijn teloorgegaan en dus, bij totale afwezigheid van het wezen der zaak, een ontmoedigend nihil te voorschijn kwam; terwijl, als eindresultaat van dit wandelrijden achter een opgelost peloton, overbleef: een afgejakkerd peloton, een ontstemd pelotonscommandant met twee dito wachtmeesters en een zeer matig vertrouwen in de doeltreffendheid van deze wijze van „opheldereren".

Als grondbeginselen voor het verkennen van een V. D. dienen te worden vastgelegd drie hoofdpunten:

- 1°. het gros beweegt zich sprongsgewijze van het eene (tactisch gekozen) verzamelpunt naar het andere (idem);
- 2°. op die punten wordt telkens een nieuwe serie patrouilles uitgezwermd, die op het volgende weer aansluiten;
- 3°. de marschsnelheid van het gros regelt zich naar den patrouillegang.

Wat 2°. betreft is het geenszins uitgesloten, dat b.v. een duidelijk aanwezige verbindingslijn wordt benut, wanneer de tactische gesteldheid van het terrein het wenschelijk maakt, juist daar, ook gedurende het

halthouden van het gros, eene blijvende waarneming op de flanken te onderhouden, of dat b.v. op een zeer belangrijken naderingsweg evenwijdig loopende aan den marschweg van het gros, bij voortduring een patrouille verblijft. Maar men make zich tot elken prijs los van een normaalvorm waarbij „richting”, „verbinding” en dergelijke de hoofdschotels uitmaken, terwijl het wezen der zaak, de verkenning, al te stiefmoederlijk wordt behandeld.

Wat betreft het onder 3°. genoemde is het misschien niet overbodig nog eens met kracht op te komen tegen de voorstelling, alsof men billijkerwijze den eisch aan een V.D. kan stellen, dat onder de hierbedoelde omstandigheden optreedt, dat het zich snel beweegt, b.v. met een tempo van 10 op 10. De patrouilles kunnen geen grootere marschsnelheid leveren dan ± 9 KM. per uur, dat is ongeveer 10 op 10, wil men niet zeer spoedig de gevechtswaarde van het detachement verminderd zien. Zij moeten zijwaarts terrein winnen en weer vooruitgaande aansluiten, beschrijven dus een boog op de koorde, die op dat gedeelte van den marschweg door het gros wordt afgelegd. Zelfs in het gunstigste geval, dat zij geen vijandelijke afdeelingen ontmoeten, dus niet behoeven uit te wijken, te vechten of te verkennen, is het duidelijk, dat de marschsnelheid van het gros eene zeer matige moet zijn, 6 à 7 KM. gemiddeld, en dat ook hier het wezen van de zaak, de verkenning, moet overheerschen al het overige, in casu de snelheid. Dit matige marschtempo van het gros komt bovendien ten goede aan de terugkeerende V.P^s., die aldaar weer op adem kunnen komen; terwijl het de krachten spaart van man en paard, die eventueel op patrouille zullen moeten uitgezonden worden. Aldus kan het V.D. voldoen aan zijne bestemming: bij voortduring *versche* krachten voor den patrouilledienst te leveren.

Het springt in het oog, dat, bij deze wijze van patrouilleeren, het eskadron niet afdoende beveiligd wordt. Noodig is dus, dat daartoe afzonderlijke maatregelen worden genomen, zooals ons V.V. in § 159, 7^e alinea, voorschrijft: „acht de commandant het detachement door de vooruitgezonden verkenningspatrouilles niet voldoende beveiligd, dan neemt hij bovendien de daartoe noodige veiligheidsmaatregelen”.

Deze noodzakelijkheid klemt des te meer, omdat het V.D. niet achter zijn V.P^s. marcheert maar in de lijn daarvan, althans voor zoover men van een lijn kan spreken. Het vormt a. h. w. zelf de middelste en sterkste patrouille, waarvan ons V.V. spreekt, en heeft, behalve eventueel uitgezonden officierspatrouilles, geen afdeelingen voor zijn front dan de kleine patrouille, die vóór de spits den marschweg volgt, en, hoewel passende in het kader der veiligheidsmaatregelen, door den grooten afstand geen directe beveiliging kan geacht worden op te leveren. Bovendien eischt het beginsel: dat waarnemen en beveiligen slechts bij uitzondering en dan nog indirect kunnen samen gaan, dat de V.P^s. worden ontlast van elke zorg voor de directe veiligheid van het gros.

De te nemen veiligheidsmaatregelen zullen zich beperken tot het uitzenden van een sterke spits, die, op de wijze van de cavaleriespits

vóór een infanteriecolonne, behalve den marschweg ook een zekere breedtestrook rechts en links daarvan verkent. In vele gevallen zal het bovendien raadzaam zijn een kleine achterspits in te deelen, gedachtig aan de waarheid, dat, vooral kleine afdeelingen zich naar alle zijden tegen overvallen dienen te vrijwaren.

Omtrent de breedte van de strook, die een V.D. kan waarnemen, geeft ons V.V. de getallen 2500—4000 M.

Reeds bij de bespreking van de V.P's. wees ik er op, dat die breedte van te veel omstandigheden afhankelijk is, om daarvoor vaste getallen aan te nemen, maar dat men in elk bijzonder geval, rekening houdende met den uitersten afstand der tactisch belangrijke objecten, met den aard van het terrein en van het wegennet, met den geest der bevolking en het optreden der vijandelijke cavalerie en met het moreel der eigen ruiters, dient vast te stellen, welke sterkte het V.D. dient te hebben.

Is men omgekeerd op een bepaalde sterkte aan cavalerie toegewezen, dan dient men zich rekenschap te geven van den invloed der genoemde factoren en zich bewust te zijn, dat eene verwijding der uiterste grenzen moet beperkt worden door de overweging, dat de mogelijkheid tot ondersteuning der V.P's. door het detachement omgekeerd evenredig is met den afstand, waarop zij zich daarvan verwijderen, en dat juist die mogelijkheid van groot belang is voor de resultaten der verkenning, ja voor een groot deel de „raison d'être" is van het V.D.

Hoe dient men echter die „ondersteuning" op te vatten? Kent men aan dit karakteristiek de beteekenis toe van daadwerkelijk „helpen", zoodanig, dat het V.D. er voor te waken heeft, dat geen zijner patrouilles uitsluitend op haar eigen gevechtskracht behoeft te steunen, maar dat zij tegen vijandelijk wapengeweld onder alle omstandigheden beschutting kunnen vinden bij het gros, evenals een kuiken, dat zich onder de vleugels van de moederhen verbergt, voordat het naderend roofdier het in zijn klauwen heeft, dan is het duidelijk, dat het verkenningsson rayon slechts eene zeer geringe uitgestrektheid kan hebben, daar een dergelijke moederlijke zorg zich tot op hoogstens een paar KM. kan uitstrekken, en zelfs dan het teere wicht nog niet volkomen veilig is te wanen.

Van een ver vooruitzenden van officierspatrouilles en eene eenigszins cavaleristische breedtespreiding der waarnemingsorganen zou alsdan geen sprake kunnen zijn. Anders wordt het, wanneer men het ondersteunen in dezen zin opvat, dat het gros in staat moet zijn de *verkenkende werkzaamheid* der patrouilles te steunen, m. a. w. tijdig onderrecht moet kunnen worden, wanneer een V.P. belangrijke objecten meent ontdekt te hebben, deze echter door eene, aan die belangrijkheid evenredige, versluiering niet voldoende kan benaderen en dus het gros zich tijdig daarheen moet kunnen wenden, om, desnoods met geweld van wapenen, zekerheid te scheppen, daar waar de kracht der patrouille te kort schoot. Om het even is het daarbij of de patrouille ook soms eenige veeren mocht hebben gelaten op het veld van eer, ja, hardnekkig ver-

volgd, uiteengedreven of „naar den horizon” verjaagd is, mits slechts de waarneming van den patrouillecommandant tijdig aan den detachementscommandant is bericht en deze dus in staat wordt gesteld op het gevonden spoor snel en beslist door te zetten.

Deze voorwaarde in getallen uit te drukken is natuurlijk, gezien de zeer verschillende omstandigheden waaronder men zich eene opheldering kan denken (terrein, wegennet, vijand, enz., enz.), niet wel mogelijk. Wel geloof ik, dat het maximum van 4000 M., d. i. 2 KM. rechts en links, dat ons V.V. aangeeft, zonder gevaar tot 8 à 10 KM., onder gunstige omstandigheden zelfs nog meer, kan worden uitgebreid. Op den afstand van de voorwaarts uitgezwermde patrouilles tot het gros heeft deze voorwaarde geen invloed, daar, met het vermeerderen van dien afstand, ook de afstand wordt vergroot, waarop het gesignaleerde object zich van de eigen troepen (c. q. de infanterie) bevindt en dus eene tijdige verkenning door het geheele detachement hierbij niet in de waagschaal wordt gesteld.

Na deze beschouwing doet zich de vraag voor: in hoeverre eene voldoende nauwkeurige waarneming van het terrein wordt gewaarborgd bij eene zekere breedte van het rayon, in verband met de waarnemingscapaciteit van een V.D. van zekere sterkte.

Beschouwen we hiertoe het ophelderend vermogen van een Nederlandsch eskadron, dan komt men aan de hand van de door EMERICH VON VLADAR in zijn: „Zur Thätigkeit der Cavallerie im Zukunfts-Kriege, Buda-Pesth, 1901”, besproken theorie tot de volgende slotsom:

De sterkte stellende op 108 sabels, behalve den commandant, rekenen we hiervan $\frac{1}{4}$ als benoodigd voor den ordonnansen- en den veiligheidsdienst, d. i. 27 ruiters. De overige 81 blijven dan beschikbaar voor den patrouilledienst. Bij eene sterkte der patrouilles van 6 à 7 ruiters, waarbij gerekend is op 2 ordonnansen tot het overbrengen der berichten, kan het detachement ± 12 patrouilles leveren. Om de noodige gevechtskracht bijeen te houden en om te kunnen zorgen voor eene voortdurende verversching van den patrouilledienst, nemen we aan, dat $\frac{1}{3}$ gedeelte, d. z. 4 patrouilles, gelijktijdig gebezigd kunnen worden. In de hand van den commandant blijven dan vereenigd ± 54 sabels, waarbij men nog mag optellen, na aftrek van eenige ordonnansen, die met berichten naar achteren onder weg zijn, ± 20 ruiters, gebruikt wordende voor den marschveiligheidsdienst en dus onder het bereik van den commandant, zoodat deze op elk oogenblik de volle beschikking heeft over ± 75 sabels.

Wanneer men nu den eisch stelt, dat geen enkel gedeelte van het terrein buiten den gezichtskring der patrouilles mag vallen, wat slechts dan verdedigbaar is, als het terrein over de geheele breedte voor troepenbewegingen geschikt is, en voor een normaal, ongewapend oog een maximum van 1 KM. als uiterste grens van duidelijk zien aanneemt, dan omvat het waarnemingsvermogen van elke patrouille rechts en links van haar marschrichting een strook van 1 KM., van elke patrouille dus 2 KM. en van het geheele eskadron een breedtestrook van minstens 10 KM.

Hierbij zijn de uiterste patrouilles op hoogstens 4 KM van het gros verwijderd in zijwaartsche strekking.

In den regel zal het terrein echter wel niet een zoo ruim en onbeperkt uitzicht aanbieden, met name niet in ons land, doch meer het karakter vertoonen van een cultuurstreek met afwisselende perceelen bosch, bouw- en weiland, waar het uitzicht, behalve door die bosschen, door het scherm van boomreijen, hakhout, hooge heggen, enz., wordt belemmerd. In dergelijk terrein zijn troepenbewegingen echter aan de wegen gebonden, zoodat men hier kan volstaan met den eisch, dat alle wegen worden geobserveerd, die daartoe met het oog op het gezochte object in aanmerking komen.

Volgens de boven gevolgde redeneering kan het eskadron dus vijf naderingswegen met zijn patrouillenet omvatten. Daar het begrip naderings- of opmarschweg in de eerste plaats afhankelijk is van de sterkte en samenstelling der colonnes, die men zoekt, volgt hieruit, dat de gedaante van het patrouillenet niet voor alle gevallen naar een zelfden vorm kan worden geconstrueerd; dat, met name bij den strategischen ophelderingdienst, de grootte der mazen van dat net aanzienlijker zal zijn dan bij eene tactische opheldering; en dat ook bij deze laatste verschil in grootte zal bestaan naarmate men sterkere of zwakkere colonnes in opmarsch vermoedt, dus afhankelijk zal zijn van de gegevens, die men omtrent de tegenpartij heeft.

De noodzakelijkheid om bij voortdoring op elken marschweg een patrouille te detachieren zou eerst dan intreden, wanneer de gezochte, in aanmarsch vermoedde afdeelingen van zóó geringe sterkte waren, dat de mazen van het net zóó klein zouden worden, dat men de voorkeur geeft aan een patrouilleketen. Die keten kan dan, in verband met het feit, dat dergelijke kleine afdeelingen langs alle wegen kunnen verwacht worden, slechts een zeer geringe lengte hebben en in dat geval zou men zich dus tevreden moeten stellen met de in ons V.V. aangegeven zeer nauwe grenzen van het verkenningstrayon.

De opheldering krijgt dan het karakter van een drijffjacht, welk karakter tegenover troepenafdeelingen van eenigszins belangrijke sterkte echter volkomen overbodig en schadelijk is, omdat het in strijd is met een economisch gebruik van het ophelderingvermogen der cavalerie.

De Nederlandsche wijze van ophelderen of éclairer, zooals die wordt toegepast bij onze cavalerie, volgens de beginselen van het V.V., is niet in overeenstemming met de eischen, die de practijk stelt, noch naar den vorm, noch naar het wezen der zaak; zij is in de hoogste mate oncavaleristisch.

Zij draagt het kenmerk van gebaseerd te zijn op handelingen in den kleinen oorlog, waarbij zeer kleine afdeelingen optreden, maar geeft niet de minste waarborgen van doeltreffendheid voor den veldoorlog met eenigszins aanzienlijke strijdkrachten. Want op welke wijze zal men dan te gemoet komen aan het bezwaar, dat bij eene opheldering op groote schaal de waar te nemen breedtestrook minstens 4 à 5 maal

de uiterste grenzen van het in ons V.V. gestelde bereikt? Toch niet door eenvoudige vermeerdering van het aantal V.D.ⁿ, die in even zoovele strookjes naast elkaar ophelderen? Want dan versnipperd men onze toch al zoo zwakke cavalerie op bedenkelijke wijze; door b.v. een regiment op te lossen in 5 verkenningdetachementen, die met tusschenruimten van 4 KM. elk in hun eigen rayon handelen volgens de beginselen van ons V.V.

Niemand zal dit systeem met overtuiging in bescherming durven nemen, geloof ik, en er blijft dus slechts één uitweg over, die trouwens de natuurlijke is, nl. om de grenzen aanzienlijk ruimer te nemen, afstand doende van „onderling verband”, „gelijke hoogte” en „richting”.

Op deze wijze handelde ook het bekende „Nachrichten-Detachement No. 2” bij de Oostenrijksche cavalerie-ophelderingsoefening in Sept. 1895.¹⁾

Wanneer men het patrouillenet van den eersten dag van dat eskadron overbrengt op de kaart van 1 : 200.000, daarbij Amersfoort als uitgangspunt en Apeldoorn als einddoel aannemende, dan ziet men b.v. patrouille no. 1. zich bewegen over de lijn Amersfoort-Nijkerk-Putten-Garderen-Straatweg; patrouille no. 2 over de lijn N.-Leusden-Scherpenzeel-Lunteren-de Valk-Harskamp-Kootwijk-Hoog Soeren-Apeldoorn; patrouille no. 3 van Amersfoort over Barneveld-de Valk-Stroe-Straatweg, enz., enz., zoodat de werkzaamheid van dit V.D. een breedtestrook van ongeveer 22 KM. omvat!

Het gros legde op dien dag 48 KM. af in 9 uur. Wij zien hier dus een voorbeeld van een strategisch patrouillenet door een V.D. uitgespreid over het terrein, dat alleen bestaanbaar was door de betrekkelijke onafhankelijkheid der patrouilles en de eenvoudige en practische wijze van patrouilleeren zonder „verbanden” en dergelijke.

Dat het officieele verslag over deze manoeuvres, opgemaakt naar de bevelen van den chef van den staf, den commandant van dit V.D., den Ritmeester BURKA, met name aanspoorde om, wegens de „den Verhältnissen vollkommen Rechnung tragende Thätigkeit” en de „manche schätzenswerte Anregung für die Ausbildung”, een gedetailleerd verslag van zijn driedaagsche ophelderingswerkzaamheid te publiceeren, is zeker eene onverdachte aanbeveling, om deze wijze van ophelderen eens te vergelijken met onze officieele met een rayon van 2500—4000 M. en verband houdende en op gelijke hoogte marcheerende patrouilles. Ons V.V. behoorde, waar het zich in zoovele cavaleristische détails begeeft, zeer zeker met nadruk te wijzen op het verschil tusschen tactische en strategische opheldering van een V.D. en in elk geval afstand te doen van de oncavaleristische eischen, uitgedrukt in de §§ 159 en 160.

¹⁾ Das Nachrichten-Detachement No. 2 der Ost-Partei (3. Escadron des k. u. k. Husaren-Regimentes Graf NADASDY No. 9) während der Cavallerie-Aufklärungs-Uebung im September 1895, von Rittmeister ANTON BURKA. Nebst einer Skizze mit der Uebersicht über die entsendeten Nachrichten-Patrouillen. Wien, 1896, SEIDEL & SOHN. Prijs f 1.10.

Of het in § 163 V.V. aanbevolen voorbeeld, in details geschilderd, van een gevecht van een V.D. in de praktijk aanbeveling verdient, geloof ik te mogen betwijfelen. Het forceeren van een voorpostenketen nog tot de mogelijkheden rekenende, zal het snel binnenrijden van een bivak of kantonnement op weinig anders dan op eene totale vernietiging kunnen uitloopen, tenzij men een grenzelooze zorgeloosheid bij de tegenpartij veronderstelt. Daarbij nog kieskeurig te zijn in het maken van gevangenen en „bij voorkeur officieren” daartoe uit te zoeken, doet denken aan het plunderen van een kippenhok, waaruit men de vetste hennen medeneemt, maar niet aan een ernstig doordachte oorlogshandeling.

(Wordt vervolgd.)

Handy H 495

Naar aanleiding van het roepteeken.

Nog altijd blijf ik bij mijne vroeger uitgesproken meening ¹⁾, dat de oorlogstaak voor onze infanterie hoofdzakelijk op het gebied van den velddienst, meer bepaaldelijk den voorpostendienst, en niet zoozeer in het verspreide gevecht gelegen zal zijn, al dragen onze zomeroefeningen ook juist het tegenovergestelde kenmerk. Onveranderd ben ik nog in mijn oordeel, dat wij niet alleen daarom niet genoeg zorg kunnen besteden aan dat gedeelte der opleiding, maar ook omdat wij daarbij als leidsman geen reglement doch slechts een voorschrift hebben en wij ons menigmaal daarvan los moeten maken, waar het er op aan komt, onze onderhebbenden eene practische opvatting te doen verkrijgen van hunne verplichtingen in verschillende omstandigheden.

Uit dien hoofde las ik met belangstelling „enkele opmerkingen” van den Kapitein B. J. LAND „omtrent oefeningen in den velddienst” in No. 3 van den loopenden jaargang van dit Tijdschrift.

Geheel vereenig ik mij met de daarin voorkomende beschouwingen over het patrouille-loopen, waar deze van het voorschrift afwijken. Doch wat het roepteeken betreft, stel ik mijne meening lijnrecht tegenover die van den Schrijver. Blijkbaar nemen wij, betreffende het doel en het gebruik van dat teeken, een geheel verschillend standpunt in; reden waarom ik eene kleine plaatsruimte gevraagd heb, om het mijne toe te lichten.

Met weglating van hetgeen hier minder ter zake doet, zegt de Heer LAND:

„De schildwacht geeft het roepteeken alléén in de voor hem meest spannende oogenblikken, gedurende welke hij *aanhoudend gereed* moet zijn, om zoo noodig *dadelijk* zijn geweer te kunnen gebruiken.

„Bij de vaststelling van dit teeken moet er m. i. op worden gerekend, dat de man voor het geven daarvan alléén beschikt over zijn rechterarm (de linker houdt het geweer „vaardig”) en dan alleen nog maar zóódanig, dat hij zoo noodig de rechterhand dadelijk weder aan het geweer kan brengen.”

Bovenstaande zinsneden zijn naar mijne bescheiden meening te eenen male in strijd niet alleen met de theorie van het roepteeken (d. i. dus het Voorschrift op den Velddienst), maar ook met zijne toepassing in de practijk.

¹⁾ „De Militaire Spectator” van 1900, bladz. 232 e. v.

Hoe nu? De schildwacht geeft het roepteekeu alléén in de voor hem meest spannende oogenblikken? Is hier niet het woordje „niet” wegge-laten? M. i. toch geeft hij het dan juist *niet*. In § 212 V. V. staat immers sub 1°. o. a.: „Zij (de schildwachten en vedetten) maken van al het opmerkenswaardige, dat zij zien of hooren, zooals stofwolken, geraas, schieten, flikkering van wapenen, elke beweging van troepen, vermoedelijke bespieders, enz., terstond melding aan de wacht”. Hoe dit laatste geschieden moet, staat duidelijk vermeld. Op de hier aangehaalde woorden volgt nl.: „waartoe een der manschappen zich *zoo noodig* (ik cursi-veer) derwaarts begeeft”; bij punt 7 van die zelfde § lezen wij, dat, bij twijfel omtrent naderende personen of afdeelingen, een der manschappen de veldwacht waarschuwt, terwijl de andere inmiddels de aangekomenen in het oog houdt; de laatste alinea van datzelfde punt zegt: „de beide manschappen van den dubbelpost blijven echter op hunne stand-plaats, indien zij door een zichtbaar of hoorbaar teeken (§ 201, 6°) den veldwachtcommandant of den examineertroep kunnen te kennen geven, dat zijne tegenwoordigheid wordt vereischt”; en eindelijk komt als laatste gedragsregel van de dubbelposten voor, dat, als het gevaar zóó nabij is, dat er geen oogenblik mag worden verzuimd om de veld-wacht te alarmeeren, herhaaldelijk vuur gegeven moet worden.

Houdt men nu bovendien in het oog, dat, lettende op de aangegeven afstanden, waarop de posten van de wacht verwijderd mogen zijn, en op de meer of minder gemakkelijke gemeenschap daartusschen, in den regel 3 à 5 minuten zullen verloopē tusschen het roepen en het aan-komen van den veldwachtcommandant of den examineertroep in de posten-keten, dan meen ik — al het bovenstaande in onderling verband samenvattende — tot het besluit te mogen komen, dat volgens ons voorschrift het roepteekeu alleen gegeven wordt, als de dubbelpost overtuigd is, dat de opgeroepen hulp tijdig ter plaatse kan zijn; is het om een of andere reden noodig, dan kan een der manschappen van den dub-belpost persoonlijk aan de veldwacht gaan meedeelen, wat hij waarge-nomen heeft; doch als er gevaar is, — dat zullen dus wel „de voor hem meest spannende oogenblikken” van den Heer LAND zijn —, dan vuurt de dubbelpost aanhoudend, en zal hij onderwijl wel, op eigen veiligheid bedacht, in allerijl naar de wacht terugloopen. In dit laatste geval — wat echter, indien men inderdaad „uitgegaan is van het beginsel, dat de veiligheid van de wacht meer wordt verzekerd door een goed gere-gelden en gestadigen patrouillegang dan door een groot aantal posten” (§ 200, 5°), eigenlijk niet kan en mag voorkomen — moet de schild-wacht dus slechts „*aanhoudend gereed* zijn, om zoo noodig *dadelijk* zijn geweer te kunnen gebruiken”; want zelfs in twijfelachtige gevallen laat men dit aan één der twee manschappen over, terwijl de ander den veldwachtcommandant of den examineertroep waarschuwt, m. a. w. het roepteekeu moet geven.

Verlaten wij thans het voorschrift, om tot de practijk te komen — waarop het toch eigenlijk meer aankomt bij de beoefening en de uit-

voering van den velddienst —, dan wijk ik nog verder van den Heer LAND af.

Voor zoover ik dezen ken, kan ik mij niet anders voorstellen, dan dat ook hij bij het onderricht van zijne *compagnie* in den voorpostendienst in den volgenden geest tot zijne minderen gesproken zal hebben: „Als gij in vredetijd bij een veldwacht op post staat, dan ziet ge aanhoudend menschen, niet alleen militairen, maar ook burgers, mannen zoowel als vrouwen, voorts wagens van allerlei soort, schepen, stoomtrams, enz., enz.; ge hoort voortdurend een af ander geluid, waarop ge nu geen acht slaat. Geheel anders is dit echter in oorlogstijd: terwijl ge dan met uw tweeën als schildwachten geplaatst zijt, is het volmaakt stil om u heen; burgers wagen zich niet op het terrein, dat elk oogenblik een stuk van het oorlogstooneel kan worden; alle werkzaamheden van landbouw, handel en fabrieken staan stil, alle verkeer is opgehouden; ieder, die zich vertoont, *kan*, hoe hij ook gekleed of vermomd is, een vijand, een spion zijn; elk geluid, dat ge hoort, *kan* het bewijs zijn, dat er iemand in de nabijheid is, die daar niet zijn mag. Dan hangt het dus alleen van het optreden der dubbelposten en der *patrouilles* af, of de achterliggende troepen *bijtijds* gewaarschuwd worden omtrent de aanwezigheid van een of anderen vijand. Daarom moet gij, op post staande, *zoodra* ge in die doodsche stilte iets ziet — al is het maar een stofwolk —, of iets hoort — zij het b.v. slechts hondengeblaf —, dat op de *mogelijkheid* wijst, dat er iets niet in den haak is, terstond de veldwacht waarschuwen, door het roepteeken te geven, waarop haar *commandant* zelf komt of iemand zendt, ter beoordeeling of uw vermoeden juist is.”

Zoo leer *ik* het althans aan mijne miliciens, doch dan zeg ik daar niet bij, en de Heer LAND zal dat toch wel evenmin gedaan hebben: „Houdt echter altijd in die gevallen uw linkerarm beschikbaar voor uw geweer, en uw rechterarm gereed, om terstond te kunnen schieten”. Op die manier toch houd ik het er voor, dat men noodeloos den angst aankweekt, die zich toch al van onze meerendeels weinig ontwikkelde, en allen kort geoefende miliciens in die omstandigheden meester zal maken, terwijl het er juist op aankomt, hen hunne kalmte te doen bewaren en rustig de komst van veldwachtcommandant of examineertroep te doen afwachten. Is werkelijk hun toestand zoo gevaarlijk, als het vaardig houden van hun vuurwapen te kennen geeft, dan heeft de aangeboren zucht tot zelfbehoud hen al lang onder de vleugelen der veldwacht bescherming doen zoeken.

Wat het gebruik van het geweer betreft, onderwijs ik zelfs juist het tegenovergestelde. Uitgaande van de wetenschap, dat een enkel schot eene groote opschudding in de voorposten kan veroorzaken, en dat het vuur van een dubbelpost slechts zeer weinig uitwerking kan hebben, en dan ook trouwens niet zoozeer tot afweer dan wel tot alarmeering dient, tracht ik telken jare den recruten als vasten regel in te prenten: „een dubbelpost schiet nooit”. Eerst daarna noem ik de twee uitzon-

deringsgevallen, die als 8ste en 10de gedragsregel van de dubbelposten in § 212 genoemd worden, daarbij niet nalatende er op te wijzen, dat, bij eene goede plichtsbetrachting van allen, de plotselinge tegenwoordigheid van den vijand in de nabijheid van den post niet kan voorkomen.

Nog op een ander punt verschil ik van meening met den Heer LAND. Deze wil de dubbelposten voortdurend in hunne gedekte opstelling laten, want zelfs om het roepteeken te geven mogen zij er niet uitgaan; alweder, naar mijne bescheiden meening, in strijd met het voorschrift en afkeurenswaardig in de practijk. Schr. hecht blijkbaar dus geen waarde aan de bepaling in § 212, 5°, dat de manschappen zich om beurten van hun post moeten verwijderen, als de posten elkander moeilijk of niet kunnen zien — een toestand, die in ons land vrijwel regel genoemd kan worden; en wat de *uitvoering* van den velddienst betreft, doet de „gedekte opstelling”, waarvan de Heer LAND telkens spreekt, mij denken aan de veelvuldig voorkomende fout, dat de manschappen steeds liggen of zitten op hun post. Niet alleen, omdat zulks in strijd is met het voorschrift, doch vooral ook, omdat ik daarvan in de werkelijkheid de schromelijkste gevolgen voorzie, eisch ik van mijne ondergeschikten, dat zij weten, en dit bij de oefeningen toonen, *dat de manschappen op dubbelpost altijd staan*. Wordt hun gevraagd, of zij een geval weten, waarin hiervan afgeweken mag worden, dan mogen zij de exceptie noemen, die ook in het voorschrift voorkomt (§ 212, 1°), nl. wanneer zij alleen in zittende of liggende houding aan het oog van den vijand onttrokken kunnen worden; en dit zal m.i. alleen voorkomen op onze heidevelden, en een enkele maal in polderterrein, doch dit laatste nog alleen, als er in de nabijheid van den post geen dijkje, geen huis, geen heg, ja zelfs geen knotwilg te vinden is. De dienst, als dubbelpost toch zal in den vermoeienden oorlogstijd óf zóó eentonig, óf zóó zenuw-inspannend zijn, dat wij in elk geval — als wij daarvoor onze miliciens twee uur achtereen laten zitten of liggen, of wel onbewegelijk in eene gedekte opstelling laten — op bedenkelijke wijze de waakzaamheid der posten en daarmee de veiligheid der achtergelegen troepen in de waagschaal stellen.

Ik meen het eene zeldzaamheid te mogen noemen, dat wij in ons land de posten zóó kunnen opstellen, dat zij allen elkaar en den post voor 't geweer kunnen zien; en al is dit wel mogelijk, dan kan ik mij niet voorstellen, dat zij — op hunne plaatsen blijvende — het roepteeken zóódanig kunnen geven, dat het *terstond* bij de veldwacht gezien wordt. Dat dit laatste nochtans een gebiedende eisch is, zal toch wel niemand mij tegenspreken; het roepteeken moet als een telegraaf werken. Mijne twintigjarige ondervinding heeft mij echter geleerd, dat, al verplaatst een der manschappen zich eenigszins — n'en déplaise den Heer LAND —, om het roepteeken te geven, het toch in den regel veel te lang duurt, eer de post voor 't geweer het ziet, en, ten bewijze daarvan, terug geeft. Hoeveel te meer zal zulks het geval zijn, als de man in zijne „gedekte opstelling” blijft; vlaggen, boomtakken en lantaarns — zooals de Heer LAND aanbeveelt

— zijn, toch, kunstmiddeltjes, die lang niet altijd aanwezig en niet overal te gebruiken zullen zijn. Ten slotte nog ééne vraag aan dien Schr.: hoe zal bij uwe wijze van waarschuwen de dubbelpost weten, dat het roepteeken gezien is? Dat zult gij toch wel met mij noodzakelijk noemen; of moet het in één stuk en zoo lang herhaald worden, totdat de gevraagde hulp gekomen is?

Al het voorgaande resumeerende, blijf ik het dan ook wel degelijk in de meeste gevallen noodzakelijk noemen, dat één der manschappen van den dubbelpost zich verplaatst of beweegt, om het roepteeken te geven; dat hij dan niet aanstonds zijn geweer om te vuren gereed heeft, acht ik geen bezwaar, want een eventueel onbetrouwbaar persoon buiten de postenketen wordt door den anderen, wel gevechtsvaardigen, man in het oog gehouden; en mocht er soms door tekortkomingen van patrouilles oogenblikkelijk gevaar ontstaan, dan vervalt het roepteeken, en treedt daarvoor eerst het gebruik van het vuurwapen, tot het geven van een alarmsein, in de plaats. Het eenige nadeel van mijne opvatting is misschien dit, dat daardoor *de mogelijkheid* bestaat, dat de man zijne standplaats en wellicht ook die der veldwacht verraad. Doch mag die geringe kans zwaar wegen, als wij haar vergelijken met de gevolgen der treurige zekerheid, die men op dit punt heeft, als in de doodsche stilte des nachts het voorgescreven hoorbare roep- en herkennings-teeken gegeven worden?

Niet het op zichzelf minder belangrijke roepteeken bracht mij er toe, zoo uitvoerig te zijn, naar aanleiding van eene slechts luttele regels tellende opmerking betreffende dat onderwerp. Wel daarentegen het feit, dat nu al wederom gebleken is, dat ondanks ons voorschrift een verschil van opvatting mogelijk is, dat gedeeltelijk zelfs principieel is (de Heer LAND schijnt in de dubbelposten afwachende strijders te zien, terwijl ik hen meer bepaaldelijk als oplettende wakers beschouw, evenals ik aan den geheelen voorpostendienst meer het karakter van een veiligheidsmaatregel dan van eene eigenlijke oorlogsdaad toeken), en dat overigens — om slechts bij den vredesdienst te blijven — niet in het belang der opleiding en oefening mag worden genoemd.

D. M. E. DE RIDDER,
Kapitein der Infanterie.

Amersfoort, Maart 1902.

Nog eens: De africhting van man en paard bij de Bereden-Artillerie.

In „*De(n) Militaire(n) Spectator* van April jl. komt een artikel voor van de hand van „ANTONIUS”, die daarin tot de conclusie komt dat „de afscheiding op rijkunstig gebied der Artillerie van haar zusterwapen niet alleen nutteloos, maar zelfs verkeerd is geweest”; noch de africhting van den man, noch die van het paard zijn er volgens den Schrijver op verbeterd, sedert die afscheiding vóór 14 jaren plaats vond. Aangezien ik vrees, dat er misschien enkele artilleristen zouden zijn, die zich door ANTONIUS' artikel in hun vertrouwen in onze voorschriften geschokt mochten gevoelen, zoo kwam het mij niet ongewenscht voor, eene poging te wagen om hun een riem onder het hart te steken, en hen in de overtuiging te versterken, dat wij, ons aan de reglementen houdende, volstrekt niet op den verkeerden weg zijn.

Alvorens de bezwaren van den S. tegen de beide reglementen (Ruiterschool en Africhtingskunst) nader te beschouwen, zij het mij vergund erop te wijzen, dat men moeilijk zeggen kan: dat het nieuwe systeem (welke uitdrukking ik gemakshalve overneem) nu reeds veertien jaren gewerkt heeft. Wel is het veertien jaren geleden, dat de nieuwere beginselen hunne intrede deden; maar heeft daarmede de vroegere wijze van africhten van man en paard gelijktijdig haar afscheid genomen? Voorzeker niet. Het zal den S. zeker evenmin als mij ontgaan zijn, dat het voor zeer velen moeilijk was, zich los te maken van het oude. Men zag het reglement op de meest verschillende wijzen toepassen, en geen wonder dat dan ook de resultaten niet overal schitterend waren. Belangrijke vooruitgang is hierin eerst gekomen sedert de oprichting van de Rijsschool te Bergen op Zoom en de gelijktijdig daarmede ingevoerde halfjaarlijksche detachering van officieren, die naar eene overplaatsing bij de Bereden-Artillerie aspireeren. Hoewel de eigenlijke opleiding van die officieren natuurlijk bij de korpsen plaats vindt, wordt door hunne detachering te Bergen op Zoom o. a. dit groote voordeel verkregen, dat zij er de bedoeling van de Ruiterschool leeren kennen. De wijze, waarop het eerste onderricht aan de recruten (de vroeger veelal zoo verkeerd begrepen en toegepaste zitoefeningen en het eerste onderricht van de hulpen) moet worden gegeven naar den geest van het reglement, leeren zij door eigen ondervinding, en de gevolgen daarvan zijn dan ook duidelijk merkbaar in de meerdere gelijkvormigheid, die

de laatste jaren in de toepassing van het reglement komt. ANTONIUS zegt, hiervan nog geene resultaten te hebben gezien; toch meen ik te mogen constateeren, dat het aantal batterijcommandanten, die de nieuwe methode van rijkunstige opleiding der recruten niet gaarne meer zouden zien verdwijnen, steeds toeneemt. Iets anders is, dat men liever de miliciens in 't najaar zag opkomen, om de opleiding zonder onderbreking te doen plaats hebben; mocht deze maatregel eenmaal genomen worden, dan zijn wellicht nog betere resultaten te wachten.

Wat de africhting van het paard betreft, heeft het nieuwe systeem zeer zeker nog geen 14 jaar gewerkt; het zal eerst volkomen kunnen worden toegepast, wanneer bij de dépôts uitsluitend officieren zijn ingedeeld, die een tweejaarlijkschen cursus aan de Rijsschool te Bergen op Zoom hebben doorloopen; op dit oogenblik is van zulke officieren nog geen enkele langer dan 3½ jaar bij een dépôt werkzaam.

Overgaande tot de beschouwing van Schrijvers bezwaren tegen de Ruiterschool en het Reglement van Africhting, wensch ik er uitdrukkelijk op te wijzen, dat het niet mijne bedoeling is, Schrijvers opstel zin voor zin te gaan ontleden en weerleggen, maar wèl te trachten zijne principiële bezwaren uit den weg te ruimen.

Op blz. 285 komt S. op tegen den eisch van § 1 van de Ruiterschool, dat men goed afgerichte paarden voor de oefening van den man en goede ruiters voor de africhting van het paard noodig heeft, en maakt hij dit streven naar een ideaaltoestand het reglement tot een verwijt. Bij het nalezen van § 1 zal men vinden, dat de alinea, welke genoemden eisch inhoudt, zich onmiddellijk aansluit aan de vorige (die wijst op het verband dat moet bestaan tusschen de opleiding van man en paard); zij vormt alleen het slot van een zeer kort exposé van de algemeene strekking van het voorschrift. Dat het voorschrift hier aangeeft, welken toestand het zich voorstelt ten slotte te bereiken, en dat deze niet gemakkelijk te bereiken is, komt mij zeer begrijpelijk voor. Moge het misschien schijnen, alsof het reglement zich op een idealen grondslag baseert, de eischen, die zijne practische toepassing aan paard en ruiter stelt, zijn toch niet te hoog te noemen, wil men niet gaan ont-aarden in eene dressuur als die van de Engelsche Mounted Infantry, die in 6 weken voleindigd is.

De zitoefeningen besprekende, maakt S. op blz. 286 bezwaar tegen het ontbreken van eene voortdrijvende kracht (bij SZÉCHÉNYI de zweep). Vooreerst kan men bij luie paarden de ruiters van een stokje voorzien; en verder wordt bij de zitoefeningen die voortdrijvende kracht vervangen door de natuurlijke neiging van de paarden om achter elkaar te blijven volgen. Groote tusschenruimten — als gevolg van gebrek aan voortdrijvende kracht — ziet men zelden ontstaan. Door voorts, gelijk is voorgeschreven, een tempo van 225 M. te doen rijden, kan men, in verband met eene doelmatige wijze van bijzetten, voorkomen dat de paarden „met doode ruggen achter elkander boemelen”; laat men de

klasse galoppeeren, dan bestaat daarvoor uit den aard der zaak weinig gevaar.

Waar S. eenige zaken opnoemt, die door de zitoefeningen niet bereikt worden, moet ik opmerken, dat het reglement die zaken ook niet als resultaat ervan verwacht; ik heb het oog op het in harmonie brengen van den ruiter met het paard, het leeren van tactmatige hulpen en het verkrijgen van datgene, wat S. eene gewenschte houding noemt. Het doel van en de algemeene gang van zaken bij de zitoefeningen worden in de §§ 63—81 uitvoerig behandeld. Daaruit blijkt, dunkt mij, duidelijk, dat het doel eenvoudig is, den ruiter een goeden zit op het evenwicht en eene goede natuurlijke houding te verschaffen, hetgeen in de practijk zeer goed bereikbaar blijkt, echter niet in een dertigtal lessen, waarvan S. spreekt. Tracht men de zaak te bespoedigen, door de recruten in eene „houding” te plaatsen met de aanbeveling om daarin te blijven, dan heeft dit misschien tengevolge, dat een hak meer omhoog, een elleboog meer aan het lijf gehouden wordt, maar op het mee-gaande van den zit — in deze de hoofdzaak — werkt dit nadeelig. Vandaar dan ook, dat het reglement er uitdrukkelijk tegen waarschuwt (§ 74). Wordt tot het rijden met hulpen overgegaan, vóór de zitoefeningen haar nut voldoende hebben afgeworpen, dan hebben de ruiters hunne beenen niet beschikbaar om hulpen aan te brengen, daar zij ze noodig hebben om zich vast te klemmen; terwijl zij in de teugels een steun zoeken om het evenwicht te bewaren, waardoor de lichte vuist, die ANTONIUS verlangt, wel eenigszins in gevaar wordt gebracht.

Ik heb tegen de zitoefeningen nu en dan hooren opperen, dat de paarden ervan zouden lijden; mijne ervaring was tot dusverre juist het omgekeerde. Door de rustige behandeling en het regelmatige werk gaan zij er goed uitzien en de lange draf- en galopreprises brengen hen goed op adem.

De te snelle tempo's, die volgens S. bij de besturingsoefeningen worden gereden, liggen volstrekt niet in de bedoeling van het reglement; wél echter het rijden van levendige gangen. Tot den ruggang behoeft de meerdere of mindere snelheid van het tempo niets af te doen; overigens zal men eerder bij korte dan bij levendige gangen den ruggang verloren zien gaan.

Onderaan blz. 286 en bovenaan blz. 287 tref ik weder het verwijt van idealiseeren aan; in het laatste geval heeft dit betrekking op de opleiding van den remonteberijder, welke volgens S. te hoog gaat; terwijl S. zelf zich „tevrede stelt” met ruiters, die eene zachte, lichte hand hebben, die kunnen drijven met zit en beenen en die in staat zijn den ruggang te onderkennen. Wie zulke ruiters gevormd heeft, mag zeer zeker over zijn werk voldaan zijn; maar hoe wil men ze anders vormen dan door hun een duidelijk begrip te geven van elementaire zaken als: het scheef gaan van het paard, het geven van buiging, enz., en de daarbij te pas komende hulpen? Bovendien is dit voorschrift niet bestemd om door remonterijders te worden van buiten geleerd, maar is

het eene handleiding voor de officieren, die met de instructie belast zijn, en voor hen behoeven toch die woorden niet zulk een schrikwekkenden klank te hebben.

Van de africhting van den man overgaande tot die van het paard, begint S. met zijn leedwezen uit te drukken over het aannemen van het systeem PLINZNER, en zulks om de hooge eischen, die daarbij aan de ruiters gesteld worden. Nu is een der meest kenmerkende zaken bij genoemd systeem de vorm, waarin PLINZNER van den aanvang af de voorhand van het paard plaatst, en die de groote mate van aandrijven met zit en beenen noodig maakt, waarvan ANTONIUS spreekt, om te zorgen dat men niet vervalt in een rijden „van voor naar achter”. Dit dwingen in een vorm nu is niet overgenomen door ons voorschrift, dat wèl de uitdrukking „onvoorwaardelijk bijgebrachte houding” gebruikt, maar daaraan slechts verbindt het begrip, dat in die houding de voortdrijvende kracht der achterhand voelbaar wordt in de hand van den ruiter en omgekeerd de teugelwerking naar achter kan doorgaan. En juist hierdoor wordt ons reglement ook bruikbaar voor minder uitstekende ruiters.

De S. noemt verder eenige oorzaken op, waaraan z. i. het onvoldoende trekvermogen onzer paarden gelegen is. Aan de onder 1°. en 4°. genoemde oorzaken (gebrek aan toezicht en niet dagelijks trekken) zal door een ander systeem van africhten wel niet veel te veranderen zijn; het zijn intusschen fouten, die maar al te vaak gemaakt worden bij het gebruik van het afgerichte paard en die zeker aller aandacht verdienen; de onder 2°. genoemde oorzaak, het gereden worden van de paarden, tenminste van de B. H. paarden, is moeilijk te ontgaan. De onder 3°. vermelde verkeerde houding bij het aanzetten zoude ik echter gaarne iets nader willen beschouwen, daar ik mij in deze niet met Schrijvers inzicht kan vereenigen.

De S. vindt het niet noodzakelijk, dat het paard bij het aanzetten aanleuning aan het bit neemt. Nu zijn de trek oefeningen in ons Reglement van Africhting, behalve de voorbereiding voor het latere gebruik als trekpaard, ook nog een dressuurmiddel, dienende om (zie § 542) het paard te leeren gaan met elastisch gewelfden rug, tot het verkrijgen van den opwaartschen boog van den hals en het leeren gaan aan twee gespannen teugels; hierin ligt vanzelf opgesloten, dat men het paard met aanleuning moet leeren trekken, dus ook aanzetten. Dat de paarden bij het aanzetten aanleuning nemen, is voorts noodig, omdat men ze zelfs op die momenten van groote krachtsinspanning moet kunnen blijven besturen; zoo b.v. een achterspan bij eene wending in zwaar terrein. Overigens kan men in de practijk vaak genoeg zien, dat een sterk aanzettend paard gaarne den hem geboden steun van het bit aanneemt.

Doch ook op de houding, door het paard bij het aanzetten aan te nemen, maakt S. aanmerking, en wèl voornamelijk op het laag brengen

van het hoofd; S. wil dit meer naar voren gebracht hebben. Misschien is het moeilijk uit te maken; wat men in deze naar voren en wat naar beneden zou moeten noemen, omdat het een met het ander gepaard gaat; m.i. is de houding, die een krachtig aanzettend paard aanneemt, wèl eene met het hoofd naar beneden; het paard laat als 't ware het hoofd hangen, dikwijls met den neus ter hoogte van of nog lager dan den boeg. In bergachtige streken ziet men dan ook steeds de koetsiers de opzetten losmaken zoodra men bergop gaat; de opzetten nu zouden de paarden veel meer hinderen in het omlaag dan in het naar voren brengen van het hoofd.

Waar de S. de wijze van optuigen der paarden van BARNUM EN BAILEY beschrijft, als een voorbeeld dat het omlaag brengen van het hoofd nadeelig werkt op het aantrekken, daar zou ik uit het feit, dat de opzetteugel eerst in werking komt als het paard krachtig aantrekt, juist opmaken, dat die paarden bij krachtig aantrekken het hoofd uit zichzelf laag plaatsen en men den opzet gebruikt om hun op die oogenblikken tot steun te strekken.

In het algemeen echter moeten wij ons er m.i. voor hoeder, de wijze van doen van practijk-menschen als vrachtrijders, boeren, enz., voor de juiste te houden; hoeveel ruwheid en onverschilligheid ziet men dikwijls niet onder hen, en hoevele gecouronneerde vrachtpaarden zijn eene stilzwijgende aanklacht tegen hunne bestuurders? Ook voor het rijden van de „oude goede stukrijders” heb ik niet den eerbied, dien ANTONIUS er voor koestert; al vind ik hen in vele opzichten, als b.v. handigheid, zorg voor paarden en tuigen, enz., goud waard, voor hunne naar voren en omhoog gebrachte hand kan ik weinig voelen; en juist het feit, dat de artilleriepaarden in den tijd, toen men nog vele van die vrijwilligers had, zoozeer in trekvermogen tekortschoten (hoewel het paardenmateriaal toen over 't algemeen beter was dan nu), was immers aanleiding, dat men naar middelen omzag om hierin verbetering te brengen.

De vier door S. genoemde oorzaken samenvattende, zoude ik tot de conclusie komen, dat, wanneer onze paarden nog wel eens in trekvermogen mochten tekortschieten, dit meer te wijten is aan het *gebruik bij de batterijen* dan aan de africhting. Gelukkig hoort men tegenwoordig slechts zelden meer van stukken, die door hunne bespanning in den steek zijn gelaten, en is dit zeker wel te wijten aan de verbetering der voorschriften, waardoor bij vele batterijen meer zorg wordt gewijd aan voortgezette trek oefeningen en aan de opleiding der stukrijders.

De S. komt daarentegen tot de slotsom, dat de *africhting der paarden* volgens eenvoudiger en zuiverder beginselen zou moeten geschieden; en, het zeer zeker te waardeeren streven volgende, om niet iets bestaands te willen doen vervallen, zonder er iets anders voor in de plaats te geven, geeft S. aan hoe hij zich de dressuur doelmatiger ingericht denkt. Nu is het natuurlijk niet van S. te vergen, dat hij in

eenige regelen een geheel systeem van africhting zoude ontvouwen; maar in den algemeenen gang van zaken, door hem aangegeven, kan ik geen vooruitgang zien bij wat thans is voorgeschreven.

Begrijp ik S. goed, dan zouden de paarden, na eerst de trek oefeningen (aan de hand?) doorloopen te hebben en vervolgens van den bok gereden te zijn, in twee gedeelten gesplitst worden; het eene zoude eene korte poedeldressuur moeten krijgen om behalve voor B.H.- en V.H.-trekpaard ook nog te kunnen dienen voor de africhting van recruten; terwijl het andere gedeelte verder tot het gebruik als rijpaard zou moeten worden afgericht.

Ik voor mij zou niet gaarne belast worden met het geven van eene korte poedeldressuur aan eene klasse remonten; het lijkt mij een weinig ambitionneerend werk. Alleen dan kan men als instructeur met lust werken, wanneer men vertrouwen heeft in het gevolgde systeem, en met eene korte poedeldressuur kan een instructeur, die liefde voor dressuur heeft, niet veel op hebben. Voor die korte poedeldressuur zouden de minst goede paarden in aanmerking behooren te komen, daar die met de beste moeyens in de termen zouden moeten vallen voor de verdere dressuur tot rijpaard, wilde men daar met hoop op succes werken. Maar juist de minder goede paarden leveren in de dressuur de meeste moeilijkheden op, zoodat de poedeldressuur ons daarbij wel eens in den steek zou kunnen laten.

Als dressuursysteem voor de rijpaarden zoude de S. gevolgd willen zien de Deutsche „Reitinstruction”, of liever nog het systeem aangegeven in het werk „Natürliche Reitkunst”, en dat wel omdat die z.i. eenvoudiger zijn dan ons voorschrift.

Mij trekken in ons Reglement van Africhting juist zoo aan de eenvoudigheid en de duidelijkheid, waarmede in slechts een 50-tal bladzijden (§§ 543—585) het geheele verloop der dressuur is aangegeven, en de logische gedachtengang, die door het geheel loopt, verband houdende met Ruiterschool en Stukrijdersschool. Zoude het niet jammer zijn, die eenheid prijs te geven? Niet dat op zichzelf beschouwd de „Reitinstruction” niet een voorschrift is, dat groote verdienste heeft, al vinden ook velen in Duitschland haar op sommige punten verouderd; maar aan eenvoud en klaarheid gaat zij stellig niet boven ons reglement, dat, den weg aangevende: hoe het paard in de evenwichtshouding te brengen, hiermede m. i. volkomen beantwoordt aan de eischen, die te stellen zijn aan een voorschrift voor de africhting van de rijpaarden der artillerie.

Veel minder dan de „Reitinstruction” kan de „Natürliche Reitkunst” mijne sympathie wegdragen, waar het geldt een voorschrift te geven, dat gebruikt moet worden bij middelmatige ruiters en paarden. Onder zijn aanlokkelijken titel houdt dit werk eene methode in, die alleen aan zeer goede ruiters kans van slagen belooft, wegens de hooge mate van aandrijvend vermogen in zit en beenen, die de bekende **, meer nog dan PLINZNER, als noodzakelijk vereischte voorop stelt, en waartoe

wij de meesten onzer remonterijders zeker niet zullen kunnen brengen. Ik geloof dan ook, dat ieder middelmatig ruiter, die een paard wil aanrijden, verstandig doet zich niet op dezen weg te begeven; hij loopt toch het gevaar, dat de werking van zit en beenen geen gelijken tred houdt met die zijner hooggeplaatste hand en dat zijn paard, met hooggeplaatst hoofd en doorgezakten rug, een type van een schenkelganger wordt. Al evenmin als het systeem-FILLIS, vermeen ik, dat men de „Natürliche Reitkunst”, welke schrijver zoozeer met FILLIS opheeft, tot grondslag mag maken van een reglement van africhting voor onze paarden.

Samenvattende, wat de resultaten zouden zijn van de door ANTONIUS aanbevolen wijze van africhten van de remonten der Bereden-Artillerie, zou men krijgen:

a. Een zeker aantal *rijpaarden*. Hoe meer men er echter in slaagde deze tot rijpaard te vormen, d. w. z. hun zwaartepunt naar achter te verplaatsen en het dragend vermogen der achterhand te ontwikkelen, des te minder zouden zij daardoor geschikt worden om desnoods dienst te doen als trekpaard, wat men toch met het oog op het uitvallen van paarden in oorlogstijd wel als eisch moet blijven stellen. Bovendien zie ik de noodzakelijkheid niet in, om de tot rijpaard bestemde paarden eene hoogere dressuur te doen ondergaan dan die, welke het reglement voor alle paarden voorschrijft, nl. totdat zij zich bewegen in de evenwichtshouding; beter doen wij door die paarden veelvuldig te oefenen in het gaan door het terrein en in het overwinnen van eenvoudige hindernissen, om ze zodoende ten volle berekend te maken voor de diensten, die niet alleen bij de exercitiën, maar ook bij het gebruik door artillerie-verkenneren van hen gevergd zullen kunnen worden.

b. Voorts *trekpaarden*. Op de door S. aangegeven wijze zal men zeer zeker de paarden evengoed, misschien nog beter, leeren trekken dan thans, hoewel het rijden (africhten van trekpaarden) van den bok lang niet ieders werk is en eene afzonderlijke oefening van de remonteberijders zou vorderen.

Na de africhting als trekpaard wil de S. de paarden dezer categorie eene korte poedeldressuur doen doorloopen; S. vindt 't niet noodig, die paarden ook in de evenwichtshouding te brengen, waartoe uit den aard der zaak langdurige systematische oefeningen noodig zijn. Nu vermeen ik, dat S. daarbij van het verkeerde standpunt uitgaat als zou een artilleriepaard zich steeds maar mogen bewegen in de houding, welke het bij zwaar trekken heeft leeren aannemen. Bij het rijden met aangespannen voertuigen over straatwegen behoeven de paarden niet of bijna niet te trekken, en dan zullen zij des te minder te lijden hebben naarmate zij beter in de evenwichtshouding gaan. Zelfs uit een financiëel oogpunt is daarom eene degelijke dressuur van het artillerietrekpaard noodzakelijk.

c. Dat de *ruiters*, op de onder b. genoemde paarden afgericht, zouden komen tot een hooger rijkunstig peil dan nu, is bij mij aan grooten twijfel onderhevig.

Ik geloof dan ook, dat wij de resultaten, die het gevolg moeten zijn van een nauwgezet toepassen van ons voorschrift, met gerustheid kunnen stellen tegenover die, welke wij ons van Schrijvers systeem hebben voor te stellen.

Met leedwezen constateer ik, dat ANTONIUS ten slotte terug wil naar de oude regeling, en niet tevreden is met onze *Rijkschool der Bereden-Artillerie*, van waaruit de kennis van het *Reglement* het wapen moet doordringen.

S. verwijst ons naar Duitschland. Zeker is het hem toch wel bekend, dat daar reeds sedert jaren verlangd wordt naar eene „Reitinstruction” voor de Bereden-Artillerie. De inleiding van het bekende werkje van VON OETTINGEN, verschenen in 1884 als antwoord op eene door de „General-Inspection der Artillerie” uitgeschreven prijsvraag, begint met de verklaring, dat het grootste resultaat, dat hij door zijn schrijven hoopt te verkrijgen, is: „die Anregung des Gedankens und der Möglichkeit, für die Feld-Artillerie eine eigene Reitinstruction zu schaffen”; en dat hetzelfde streven ook nu nog bestaat, blijkt wel uit het onlangs verschenen geschrift van WALDOW, waarin men o.a. den zin aantreft: „Sollten wir Artilleristen einmal das Glück haben, für uns eine besondere Reitinstruction zu erhalten, etc.”.

Zouden wij, die wèl dat voorrecht hebben, nu weder naar het oude terug verlangen? Zouden wij er weder toe moeten komen, dat de speciale rijkunstige opleiding van de officieren der Bereden-Artillerie geschiedde zooals die was vóór de oprichting der Rijkschool te Bergen op Zoom? Ik hoop van niet; en velen met mij, ook van degenen die tijdens de vroegere regeling werden opgeleid, zouden het ten zeerste betreuren.

Ik meende misschien eenigen mijner kameraden een dienst te bewijzen door hen aan te moedigen, vertrouwen te hebben in onze rijkunstige voorschriften en er zich zoo nauwgezet mogelijk aan te houden. Het is mijne overtuiging, dat wij, dus doende, zoowel bij de africhting van den man, als bij die van het paard, zeer bevredigende resultaten kunnen bereiken.

De africhting van den man zal er zeker veel op verbeteren, wanneer de recruten in October opkomen en men dus hunne rijkunstige opleiding onafgebroken kan voortzetten.

De africhting van paarden is uit den aard der zaak in handen gegeven van officieren, die hiervoor eene speciale opleiding hebben genoten; men heeft daarin een waarborg, dat zij den geest van het reglement hebben leeren begrijpen en dat zij daardoor in de practijk met hare onuitputtelijke verscheidenheid en moeilijkheden steeds den weg in het oog blijven houden, die tot een gunstig resultaat moet voeren. Dat die weg in ons reglement van africhting wordt aangewezen, men zal niet van mij vergen, dat ik ga trachten zulks aan te toonen; goede

wijn behoeft geen krans. Evenmin zal ik mij erin begeven, eene lofrede te houden op onze Rijschool; mijne zwakke woorden zullen aan hare deugdelijkheid weinig afdoen, — alleen dit wil ik als eene groote verdienste dier inrichting noemen, dat geen harer oud-leerlingen haar anders dan met sympathie herdenkt, omdat hij er geleerd heeft meer te hechten aan eenvoudige maar wezenlijke resultaten, dan aan dezulke, die meer schijnen dan zij zijn; omdat hij er geleerd heeft langs logischen weg de oorzaken der in de dressuur zich voordoende moeilijkheden op te sporen en te trachten ze, consequent doorwerkende, geleidelijk weg te nemen en dit wel op zulk eene wijze, dat het materiaal er beter door wordt. Ziet men steeds dien weg vóór zich, dan verricht men zijn werk met opgewektheid, al komt men moeilijkheden tegen of al vordert men soms langzaam.

Ik zoude meenen, dat een instituut, dat zijnen leerlingen bij hun vertrek dit kan medegeven, recht van bestaan heeft, en spreek dan ook de hoop uit, dat de Rijschool der Bereden-Artillerie nog lang moge bestaan, tot zegen van ons wapen.

X.

De troepenverplaatsingen ten behoeve van de Herfst- en Keizermanoeuvre in de Provincie West-Pruisen in 1901.

De Keizermanoeuvre had dit jaar plaats ten Westen van de *Weichsel* en eindigde in de nabijheid van *Dirschau*. Het manoeuvre-terrein werd ingesloten door de baanvakken: *Dirschau—Dantzig*, *Dirschau—Konitz* en *Dirschau—Loskowitz*. Reeds in het begin van September waren divisie-manoeuvres gehouden, alsmede oefeningen van regimenten cavalerie.

Ook werd vóór de eigenlijke Keizermanoeuvre de groote parade van het XVII^{de} Legerkorps gehouden bij *Dantzig*.

De Keizermanoeuvre had plaats van 17—19 September; op 19 en 20 September werden de troepen naar hunne garnizoenen teruggevoerd.

Aan de Keizermanoeuvre werd deelgenomen door het I^e en XVII^{de} Legerkorps en door deelen van het II^{de}, V^{de} en VI^{de} Legerkorps.

Voor het vervoer ten behoeve van de divisie-manoeuvres waren van 31 Augustus tot midden September reeds 93 extratreinen noodig, waarmede werden vervoerd: 2400 officieren, 61.000 minderen, 6300 paarden, 350 voertuigen en 869 tonnen bagage. Tengevolge van den minder gunstigen toestand van den landbouw in West-Pruisen werden dit jaar, bij uitzondering, de geheele cavalerie en veldartillerie per spoortrein vervoerd. Bij het troepenvervoer tot 19 September kwamen nog de extratreinen naar *Dantzig* en naar het manoeuvre-terrein voor het vervoer van de leden van het Keizerlijk Huis en van de andere Vorstehuizen en van de officieren van de vreemde mogendheden, die de manoeuvre zouden bijwonen, en bovendien nog een groot aantal extratreinen voor „Vereenigingen van Oud-Strijders” en voor particulieren.

Het vervoer van de troepen naar de garnizoenen terug, had plaats op 19 en 20 September, en wel van de stations *Dirschau*, *Simonsdorf*, *Hohenstein*, *Sobbowitz*, *Subkau*, *Narkau*, *Swaroschin*, *Pr. Stargard* en *Praust*.

Deze stations zijn grootendeels slechts „Halten” en „Stopplaatsen” en derhalve niet ingericht voor het laden en lossen van paarden en voertuigen in zoo groote getalen, zoodat het noodig was hierin op verschillende wijzen te voorzien door het leggen van sporen en wissels, het maken van tijdelijke los- en laadplaatsen, enz.

Genoemd vervoer zou beginnen te 3 à 5 uur n.m. De manoeuvres eindigden evenwel 4 uur later, dan aanvankelijk door den Leider was

bepaald, waardoor de loop der extratreinen moest worden verschoven; op enkele stations, zooals *Dirschau* en *Swaroschin* kon hierdoor gedurende den nacht van 19 op 20 September slechts zeer kort gerust worden.

Op 19 en 20 September liepen van:

Dirschau: 16 treinen, *Hohenstein*: 5 treinen, *Simonsdorf*: 6 treinen, *Swaroschin*: 14 „, *Sobbowitz*: 7 „, *Subkau*: 8 „, *Pr. Stargard*: 6 „, *Praust*: 2 treinen en van *Narkau*: 1 trein, totaal: 65 geladen treinen, waarbij nog kwamen 55 ledige treinen, zoodat in het geheel derhalve \pm 120 treinen moesten loopen. Het mag niet onvermeld blijven, dat de aanvoer van het ledige materieel over de banen met enkel spoor groote moeilijkheden opleverde. Hierbij kwam nog, dat het geheele 1^e Legerkorps gebruik moest maken van de lijn *Dirschau—Marienburg*. Het was derhalve noodzakelijk, dat op deze lijn een interval tusschen de treinen van 25 minuten werd vastgesteld, ten einde de treinen van het gewone verkeer en de militaire- en extra-personentreinen te kunnen doen loopen. Op 19 en 20 September zijn vervoerd in ronde cijfers: 2000 officieren, 54.000 minderen, 5200 paarden, 228 voertuigen, 550 rijwielen en 590 tonnen bagage.

Voor dit vervoer waren benoodigd 2900 wagens en wel: 1630 personenrijtuigen, 942 paardenwagens, 140 goederenwagens en 190 platte wagens.

Een groot gedeelte van deze wagens moesten uit de westelijke provinciën worden aangevoerd. Beschouwt men het geheele militaire vervoer in de maand September, dan moesten worden vervoerd van 31 Augustus tot 20 September: 4400 officieren, 120.000 minderen, 11.500 paarden, 590 rijwielen, 580 voertuigen en 1458 tonnen bagage in 6200 wagens van verschillende soort.

Voor dit vervoer waren bovendien noodig een groot aantal locomotieven, waarbij ook nog gevoegd moeten worden de machines, benoodigd als voorspan, voor reserve en tot het rangeeren. De locomotieven aanwezig in het bestuursdistrict *Dantzig* waren niet voldoende, zoodat ook nog door andere directiën 40 locomotieven moesten worden beschikbaar gesteld; voor de militaire- en extratreinen, met inbegrip van die voor den Keizer, voor de hoogere bevelhebbers, enz., werden ongeveer 100 machines gebruikt.

Het mag niet onvermeld blijven dat, tengevolge van de groote droogte, die in de voorgaande maanden had geheerscht, de spoorwegmaatschappijen ook nog het moeilijke probleem hadden op te lossen om zorg te dragen voor het benoodigde drinkwater voor deze groote troepenafdeelingen, waarvoor uitgebreide voorzieningen noodig waren.

Alleen het station *Dirschau* was voldoende en electrisch verlicht. Op de stations *Swaroschin* en *Subkau*, waar ook gedurende den geheelen nacht geladen werd, waren wagens met verlichtingstoestellen opgesteld. Hierdoor konden ook deze stations electrisch worden verlicht, waardoor het mogelijk was snel en veilig te laden. Op de andere stations was door middel van lampen met spiritus-gloeilicht voor een goede verlichting zorg gedragen.

Ter aanduiding van de rijtuigen en wagens, bestemd voor afzonderlijke troependeelen, waren deze met biljetten beplakt, waarop waren aangegeven: het nummer van den trein, het station van vertrek, het station van bestemming en de naam van het te vervoeren troependeel.

Het goederenvervoer moest worden beperkt, omdat enkele stations door de militaire- en ledige treinen te veel in beslag werden genomen.

De vee- en ijigoederentreinen, alsmede de doorgangs-goederentreinen bleven behouden, ook gedurende de dagen van den terugkeer der troepen naar hunne garnizoenen; de treinen voor het vervoer van stukgoederen en de lokaal-goederentreinen werden echter zeer beperkt op de dagen van het hoofdvervoer der militairen, vnl. op de baanvakken, waar veel militaire treinen moesten loopen. Hierdoor is het mogelijk geworden, dat het geheele goederen- en veevervoer zonder bijzondere vertraging kon plaats hebben.

Zooals reeds werd vermeld, eindigden de manoeuvres vier uren te laat en konden derhalve de eerste treinen ook eerst zooveel later vertrekken.

Hoewel hierdoor groote moeilijkheden ontstonden, die alleen konden overwonnen worden door den ijver en de groote toewijding van het spoorwegpersoneel, zoo heeft evenwel het vervoer van de troepen naar hunne garnizoenen terug geen bepaalde vertraging ondervonden, doordat de verloren tijd gedurende den nacht werd ingehaald en de treinen slechts met geringe vertragingen zijn vertrokken.

Ten slotte mag er wel melding van worden gemaakt, dat de verschillende transporten werden uitgevoerd zonder onregelmatigheden en zonder ongevallen, niettegenstaande de bovenvermelde bezwaren en den korten tijd waarop de treinen elkaar volgden, alsmede de zware belasting der treinen.

Als erkenning voor de inspanning, den ijver, en de werkzaamheid van het spoorwegpersoneel ontvingen de Koninklijke „Eisenbahndirectionen” van den Pruisischen Minister „der öffentlichen Arbeiten”, een dankbetuiging voor de bewezen diensten, vooral door de Koninklijke „Eisenbahndirection” te *Dantzig*. Deze dankbetuiging was een gevolg van een door den Minister ontvangen schrijven van den Chef van den Generalen Staf van de Armeë.

Dit schrijven luidde:

„Ook dit jaar is aan de hooge eischen, die naar aanleiding van het „troepenvervoer na afloop der Keizermanoeuvres aan de spoorwegen „gesteld werden, door de bestuurders der spoorwegen en vooral door „de spoorwegdirectie *Dantzig* ten volle voldaan.

„Zelfs de omstandigheid dat, tengevolge van den duur der manoeuvres, „het vertrek der treinen op het laatste oogenblik eene aanzienlijke ver- „traging onderging, heeft geen belangrijken invloed gehad op het ge- „regelde vervoer van de talrijke transporten. Dit is slechts mogelijk „geworden door de zorgvuldige voorbereiding van het troepenvervoer „door de Directie *Dantzig* in overleg met de Lijncommissie n°. V, en

„door de opofferende en bijzondere werkzaamheid van al het betrokken dienstpersoneel.

„Uwe Excellentie sta mij toe, dat ik voor de voortreffelijke diensten, „door de bestuurders der spoorwegen bewezen, mijn bijzonderen dank „betuig.”

Graaf VON SCHLIEFFEN.

Overgenomen uit de „Zeitung des Vereins Deutscher Eisenbahn-Verwaltungen, No. 82, Berlijn, 19 October 1901.

Wanneer men met het bovenstaande vergelijkt het vervoer, dat in de maand September jl. naar en van het manoeuvre-rein in *Zuid-Limburg* plaats had, waarbij alle treinen het baanvak *Venlo—Sittard* moesten passeeren, waar slechts enkel spoor ter beschikking stond, dan komt men tot het resultaat dat ook door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen groote diensten werden bewezen, terwijl met het oog op het ordelijk en geregeld verloop van dat vervoer ook de ambtenaren en beambten dier Maatschappij allen lof verdienen.

Op 14, 16 en 17 September werden met 25 treinen vervoerd, respectievelijk naar *Maastricht, Bunde, Sittard* en *Heerlen*: 261 officieren, 7150 minderen, 801 paarden, 82 voertuigen, 24 vuurmonden en 12 caissons.

Dit vervoer was afgeloopen: op 14 September te 4.⁴¹ uur n.m.; op 16 September te 5.⁵² uur n.m. en op 17 September te 4 uur n.m.

Op 24 en 25 September werden na afloop der manoeuvres vervoerd van *Maastricht* in 13 treinen: 257 officieren, 6361 minderen, 645 paarden, 43 voertuigen, 24 vuurmonden en 12 caissons (Op 24 September liepen 4 treinen, waarvan de eerste vertrok te 2.²⁰ n.m.).

De eerste trein vertrok den 25^{en} uit *Maastricht* te 5.⁴⁰ uur v.m.; de laatste te 5.¹² uur n.m.

Bovendien werden vervoerd op 18, 20 en 21 September over het manoeuvre-rein: 172 officieren en 5272 minderen in 9 treinen.

Tot aan- en afvoer van het materieel dienden 42 ledige treinen.

K.

De graad en de dienstbetrekking van den Sergeant-majoor-titulair bij de Vesting-Artillerie.

De positie van sergeant, bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen, in het jaar 1891 door den toenmaligen en tegenwoordigen Minister van Oorlog in het leven geroepen, is in 1893 zoodanig veranderd, dat aan de bedoelde onderofficieren, na gedurende één jaar blijken van geschiktheid gegeven te hebben, den graad van sergeant-majoor-titulair kan verleend worden.

Door het voortdurend incompleet aan officieren bij de Vesting-Artillerie, hebben bijna alle sergeant-majoor-titulair steeds den dienst van luitenant moeten vervullen.

Om in deze functie behoorlijk hun gezag te kunnen handhaven, bij de somtijds moeilijke opdrachten, hun door de compagniescommandanten en overige officieren gegeven, beschikken zij, boven de andere onderofficieren der compagnie, slechts *uiterlijk* over een hooger graad; zij zijn sergeanten met de strepen van sergeant-majoor.

Hoofdzakelijk is voor hen dan ook de meerdere vakkennis het eenige middel, om hun dienst naar behooren te kunnen volbrengen en hun gezag, tegenover de sergeanten, zooveel mogelijk te handhaven.

Hoe zij hunne moeilijke taak tot dusver hebben vervuld, hierover oordeelen de artillerie-officieren, die als compagniescommandant of als hoofdofficier bij de Vesting-Artillerie na 1891 hebben dienst gedaan.

Door de nieuwe toestanden, die in het leger langzamerhand intreden, wordt echter de betrekking van den sergeant-majoor-titulair bijzonder moeilijk en minder aangenaam.

Daar ondergeteekende vermeent, dat hierdoor het leger- en daardoor het landsbelang wordt geschaad, wil hij trachten dit aan te toonen.

Door incompleet aan officieren werd b.v. door den compagniescommandant, eenige jaren geleden, den sergeant-majoor-titulair de leiding bij het africhten der recruten of de exercitiën met de geoefende miliciens opgedragen.

Onder toezicht van genoemden commandant werd, met goedkeuring der hogere chefs, met den meesten ijver door bedoelden onderofficier gewerkt.

Toen was deze steeds de hoogst gegraduateerde bij den uitrukkenden troep en had hij dus in genoemd geval voortdurend het commando.

Thans echter neemt de sergeant-majoor (administrateur) nu en dan aan de oefeningen deel. Bij incompleet aan officieren heeft deze dus de leiding der oefeningen; de sergeant-majoor-titulair, *bestemd* om de plaats van een luitenant te vervullen, is ondergeschikte geworden van hem, die wel meerdere in graad, doch hoogst zelden meerdere in artilleriekennis is; de sergeant-majoor (administrateur) is dus dan de dienstdoende luitenant, meestal zonder daartoe te zijn opgeleid.

Ook komt bij sommige compagnieën nu en dan, voor één of meer maanden, een vaandrig onder de wapenen. Daar deze onderofficier denzelfden dienst moet verrichten als de sergeant-majoor-titulair, doch de vaandrig twee graden boven dezen gesteld is, berust de leiding bij de oefeningen in handen van den vaandrig. Bij eene compagnie van het 4e Regiment Vesting-Artillerie kan deze de hem opgedragen diensten slechts gedeeltelijk vervullen, daar de kaderreservisten niet voor de bediening van het kustgeschut worden opgeleid.

De plaats, welke de sergeant-majoor-titulair in de genoemde gevallen inneemt, mag vreemd genoemd worden; hij heeft opgehouden leider te zijn en wordt ook niet als onderwijzer ingedeeld; hij gevoelt zich overbodig en zoekt daarom voor zichzelf werk.

Ook voor den sergeant-majoor (administrateur) of vaandrig is de toestand in genoemd geval verre van aangenaam; zij toch kunnen in den regel de hulp van den sergeant-majoor-titulair niet missen en toch kan deze eigenlijk niet ingrijpen, zonder het gezag van zijn meerderen te ondermijnen.

Dat de minderen op hun manier menigmaal van de bovengenoemde toestanden gebruik maken, is gemakkelijk te begrijpen; en dit juist schaadt de discipline, den goeden geest bij het korps en den ijver der onderofficieren, bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen.

Door bovenstaand voorbeeld hoop ik te hebben aangetoond, dat de graad en de dienstbetrekking van den sergeant-majoor-titulair bij de Vesting-Artillerie, in het bijzonder bij het 4^e Regiment, niet met elkaar overeenstemmen.

Voor het geval, dat bij de aanstaande legerorganisatie de functie van onderofficier, bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen, bij de Vesting-Artillerie mocht worden bestendigd, neemt ondergeteekende de vrijheid een globale regeling aan te geven, waarin zijn inziens zonder groote bezwaren en zonder offers van 's Rijks schatkist de bovenbedoelde moeilijkheden zouden kunnen worden weggenomen.

Op den voorgrond stellende, dat voor het beroepskader de artillerieoefening hoofdzaak en de compagnies-administratie bijzaak zal worden, zou aan den onderofficier, bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen, in het algemeen den graad van sergeant-majoor kunnen gegeven worden en voorts bij één der compagnieën per afdeling dien van adjudant-onderofficier.

Behalve de practische diensten, kon aan dien onderofficier de zorg

voor den inwendigen dienst en voor de handhaving van de krijgstucht bij de compagnie worden opgedragen.

De administratie zou verricht kunnen worden door een sergeant-majoor-titulair. Was deze in het bezit van het radicaal voor onderofficier, bestemd....enz., dan kon hij, door nu en dan de oefeningen bij te wonen, het vroeger geleerde onderhouden en later tot sergeant-majoor bevorderd worden.

Kwam een vaandrig tijdelijk onder de wapenen, dan zou hij bij die compagnie der afdeeling geplaatst kunnen worden, waar de onderofficier, bestemd....enz., den graad van adjudant-onderofficier heeft, welke voor hem een welwillend voorganger zou zijn en tot wien hij zich bij moeilijkheden zou kunnen wenden.

Daar het grootste gedeelte der thans dienende sergeant-majors (administrateur) de betrekking van sergeant-majoor-titulair nooit bekleed heeft, zou in hun belang de hiervoren bedoelde regeling geleidelijk moeten worden ingevoerd, hetgeen zonder bezwaar zal kunnen geschieden.

In den veronderstelden toestand werd dus verkregen, dat een onderofficier, bestemd....enz., aan wien de hoogste praktische en theoretische eischen gesteld worden, zou kunnen opklimmen tot den hoogsten graad bij de compagnie en dat bij incompleet aan officieren de leiding der oefeningen aan hem zou kunnen worden opgedragen, zonder, dat deze hem nu en dan door andere onderofficieren werd ontnomen.

Het verloren verband tusschen leider en ondergeschikten zou hersteld worden, de goede harmonie onder de onderofficieren zou wederkeeren en de prikkel, om te zijn een goed bruikbaar sergeant-majoor, bestemd om zoo noodig de plaats van een luitenant te vervullen, zou, ook bij het administratief kader, vergroot worden; waardoor de weerkracht van de Vesting-Artillerie, zonder offers van 's Rijks schatkist te vragen, in niet geringe mate zou toenemen.

EEN VESTING-ARTILLERIST.

Verstrekking en verantwoording van brood.

~~~~~  
Eenvoud het kenmerk van het ware.  
~~~~~

In het nummer van het Militair Weekblad van 15 Augustus des vorigen jaars wordt onder den titel „*Brood voor gehuwden*” door den Kapitein A. S. RUSSEER een eenvoudig middel aan de hand gedaan om een zwaar op onze jonge manschappen drukkend corvee — het rondbrengen van het ration brood aan de buiten de kazerne wonende gehuwde onderofficieren en minderen — af te schaffen.

Z.W.E.G. wenscht aan iederen *gehuwden* onderofficier en mindere, en ook aan hen, wien het vergund is buiten de kazerne te wonen, op de dagen, waarop zij recht hebben op een ration brood, eene vergoeding daarvoor uit te keeren, op dezelfde wijze als dit reeds nu met de vergoeding van levensmiddelen geschiedt.

Ofschoon het denkbeeld niet geheel nieuw genoemd kan worden, geloof ik toch, dat het voor 't eerst in het openbaar werd uitgesproken en meende ik deze gelegenheid niet te mogen laten voorbijgaan om in de allereerste plaats het denkbeeld zeer toe te juichen en in de tweede plaats de grondgedachte, zooals ik trouwens reeds geruimen tijd van plan was, iets verder uit te werken.

Zooals wij allen weten, wordt in 't algemeen aan iederen onderofficier en soldaat per dag toegekend:

1°. soldij;

2°. een ration levensmiddelen, of de vergoeding daarvoor;

3°. een ration brood.

Het ration levensmiddelen, of de vergoeding daarvoor, wordt toegekend over de dagen, waarop soldij genoten wordt, met uitzondering van de dagen, waarop:

a. huisvesting met voeding bij de ingezetenen genoten wordt;

b. uit anderen hoofde van Rijkswegen levensmiddelen in natura ontvangen worden;

c. de militairen onderworpen zijn aan de straf van provoost of cachot te water en brood.

Behalve in de gevallen, onder *a* en *b* genoemd, wordt aan de onderofficieren en soldaten nog in enkele andere gevallen *geen* ration brood verstrekt.

De meest voorkomende uitzonderingen zijn afwezigheid met verlof en het genieten van vol daggeld.

Niet altijd werden de 3 genoemde verstrekkingen toegekend.

Vóór 1896 werd namenlijk verstrekt:

1°. soldij,

2°. een ration brood.

Uit de soldij werd de voeding bekostigd, waarbij tevens een minimum zakgeld was vastgesteld.

Met 1 Januari 1896 werd het stelsel „Voeding van Rijkswege” ingevoerd. De soldij werd met 25 cents verminderd en we kregen ongeveer den volgende toestand:

1°. In 't algemeen ontvangt ieder, aan wien een ration levensmiddelen wordt toegekend, eveneens een ration brood, beiden in natura.

2°. Alle onderofficieren, benevens de gehuwden en nog enkele categoriën van militairen, zooals de koks, ontvangen behalve *een ration brood in natura*, eene geldelijke vergoeding wegens gemis van levensmiddelen in natura.

3°. Alle onderofficieren en minderen afwezig met verlof met behoud van soldij of met vol daggeld, benevens de schrijvers bij de korpsen, welke gepensionneerd zijn, ontvangen eene vergoeding wegens gemis van levensmiddelen in natura, doch genieten *geen ration brood in natura, noch eene vergoeding wegens gemis daarvan*.

Allereerst zij opgemerkt, dat, logisch, het brood onder de voeding moet gerangschikt worden. Het is een der voornaamste voedingsmiddelen, zoo niet het voornaamste. Reeds eeuwen geldt immers in dien zin ook de bede: „Geef ons heden ons dagelijksch brood”.

Verwondering moge het baren, dat, toen het stelsel van „Voeding van Rijkswege” werd ingevoerd, niet tevens het ration brood begrepen werd onder de levensmiddelen, welke van Rijkswege verstrekt werden, met andere woorden, dat een ration levensmiddelen zou bestaan uit de hoeveelheden vleesch, groenten, aardappelen, peulvruchten, koffie, enz., zooals deze het laatst bepaald zijn bij Kon. Besl. van 8 December 1898, no. 29, vermeerderd met 0.6 of 0.75 KG. brood.

Wanneer dit geschied was, had tevens voor de in de categoriën 2 en 3 genoemde personen eene logischer wijze van verstrekking van levensmiddelen, of van de vergoeding daarvoor, kunnen vastgesteld worden.

Als algemeene regel zou b.v. gesteld kunnen worden:

Aan een onderofficier of soldaat wordt een ration levensmiddelen, of eene vergoeding daarvoor, toegekend over de dagen, waarop hij soldij geniet, enz., als art. 52 R. v. A.

De laatste zinsnede van dit artikel benevens de artikelen 47 en 48 R. v. A. en verder alles, betrekking hebbende op de verstrekking van brood, kunnen dan vervallen.

Natuurlijk dat onder die levensmiddelen het brood alsdan begrepen zou zijn.

De verstrekking van het ration levensmiddelen, of wel de vergoeding daarvoor, zou verder geheel als tot heden kunnen geschieden.

Door die bepaling zouden de uitgaven ten behoeve van onderofficieren en soldaten iets verhoogd worden, doordien in de gevallen, dat deze met verlof met behoud van soldij of wel met vol daggeld afwezig zijn, de vergoeding voor levensmiddelen niet, stel f 0.05, per dag verhoogd zou worden.

Uitgaande van de stelling, dat het Rijk geen voordeel behoeft te trekken uit het feit dat een mindere met verlof is, zou deze kleine verhooging voor het geval van verlof echter eene zeer billijke uitgave wezen.

De gevolgen van het aangegeven stelsel zouden zijn:

- 1°. Dagelijks weer 2 in plaats van 3 verschillende verstrekkingen.
- 2°. De fouriers behoeven zich niet meer met het brood te bemoeien. Nooit wordt er meer brood op de rustkamers bewaard.

De artikelen, opgenomen in het Voorschrift betreffende den Inwendigen Dienst der verschillende wapens en betrekking hebbende op de verstrekking van brood, kunnen geheel vervallen.

- 3°. Alle onderofficieren en soldaten, welke voor *Rijksrekening gevoed worden* (levensmiddelen in natura), zouden levensmiddelen genieten (vermeerderd met brood), zooals tot heden.
- 4°. Alle onderofficieren, benevens de gehuwden in de vredesgarnizoenen, zoomede zij, die, doordien zij met verlof met behoud van soldij, wegens dienstzaken met vol daggeld, of om andere redenen, geen levensmiddelen in natura genieten, zouden de vergoeding wegens gemis ontvangen b.v. (f 0.25 + f 0.05).
- 5°. Ten behoeve van onderofficieren, die aan eene onderofficiersmenage deelnemen, zou brood ten laste dier menages verstrekt kunnen worden, tenzij men hen individueel voor brood wil laten zorgen, wat in vele gevallen door de betrokken personen zeker gewenscht wordt.
- 6°. Aan schrijvers (gepensioneerde militairen) zou b.v. f 0.05 minder soldij verstrekt kunnen worden, waardoor het bedrag van hetgeen zij ontvangen geene verandering ondergaat.
- 7°. Het corvee, waarop de Kapitein RUSSE de aandacht vestigde, vervalt vanzelf.
- 8°. Eene *zeer groote vereenvoudiging* in de administratie zou worden verkregen.

Aan broodbons alléén reeds wordt nu per compagnie per jaar \pm 40 vel papier gebezigd, welke dan komen te vervallen; dat is voor alle korpsen der Landmacht ruim 14.000 zegge *Veertien duizend* vel papier, die omgezet in verlofdagen ad f 0.05, als hierboven werd aangenomen, \pm 5500 verlofdagen maakt.

Het laatste punt zal ik maar niet verder uitwerken, maar ieder, die op de hoogte van de tegenwoordige bepalingen betreffende de verstrekking en verantwoording van brood is of ze moet toepassen, zal gereedelijk willen toegeven, dat het invoeren van het aangegeven stelsel eene groote vereenvoudiging in de administratie tengevolge zou hebben.

J. BOON.

Het VII^{de} Verslag van de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap 1901—1902.

In dit Verslag komt voor eene Bijlage IV, getiteld: „Antwoord van den heer MIJSBERG aan den heer G. J. C. A. Pop, in verband met de door dezen spreker gemaakte opmerkingen betreffende de lezing, opgenomen in Verslag IV, jg. 1901—1902”.

Ik zou op den inhoud van die bijlage niet nader teruggekomen zijn, omdat daaruit, althans naar mijne meening, overtuigend blijkt, dat de Heer MIJSBERG niet goed gelezen dan wel niet goed begrepen heeft, ware 't niet, dat daarin eene zinsnede voorkomt, welke, wanneer zij niet weersproken werd, allicht aanleiding zou kunnen zijn, dat in de wijze van bevelvoering door sommigen eene oppervlakkigheid en niets-zeggende algemeenheid zou worden geïnaugureerd, die onvermijdelijk ten nadeele moet strekken van eene richtige vervulling van de taak der bevelvoeren en hunne staven bij komende oorlogs- of gevechtshandelingen.

Op den 20^{en} Maart jl. dan, sprekende over de zooveel grootere gevechtsuitbreiding, welke door den Heer M. wordt voorgestaan en waartegen de Heer HOOGEBOOM op den avond van den 16^{en} December t. v. zijne bezwaren reeds had ontwikkeld, zeide ik (blz. 538 van Verslag VII):

„Ik althans ben dat geheel met hem (den Heer HOOGEBOOM) eens, en „daar in de voordracht van den Kapitein MIJSBERG elk gegeven wordt „gemist omtrent den graad van weerstand, welchen de Divisie-Comman- „dant wenscht, dat in de door hem gekozen stelling door de troepen „zijner divisie zal worden geboden — vergis ik mij niet, dan bewaren „de bevelen over dit cardinale punt het stilzwijgen —, zoo is de gevolg- „trekking gewettigd, dat de Kapitein MIJSBERG in een stelling met aan- „geleunde vleugels voor eene divisie normaal eene frontontwikkeling „van 12½ KM. bij vluchtige versterking gewettigd acht.”

Op deze uittaling antwoordt de Heer MIJSBERG nu o.m. het volgende: „Er is nog een ander punt in de opmerkingen van den Heer Pop, dat „mij min of meer als een verwijt in de ooren klinkt en welk verwijt ik „geenszins meen verdiend te hebben. Ik zou namenlijk in mijn voor- „dracht verzuimd hebben den graad van weerstand te vermelden, dien „de Divisie-Commandant van de divisie verlangt bij de verdediging van „de ingenomen stelling, terwijl de bevelen, welke ik als bijlagen aan „mijne voordracht toevoegde, omtrent „dit cardinale punt” het stilzwijgen „zouden bewaren.”

„Nu wensch ik er slechts even op te wijzen, dat ik in punt 2 van het „Divisiebevel den Divisie-Commandant o. m. het volgende in den mond „leg:

„„Ik heb de opdracht ontvangen het verder voorwaarts rukken van „den vijand door de Betuwe *met kracht te beletten.*””

„„Ter voldoening aan die opdracht zal de 3de Divisie morgen een „vluchtig versterkte stelling inrichten en bezetten en *daarin* „den vijand afwachten.””

„En dan wensch ik te vragen of uit die woorden zou mogen worden „afgeleid, dat het de bedoeling zou zijn den vijand slechts een luttelen „tegenstand te bieden, hem bijv. alleen tot ontwikkeling te nopen, op „te houden, enz., maar een beslissenden strijd te ontgaan en dus ter „juister tijd terug te trekken? M. i. volstrekt niet. De Divisie-Comman- „dant verlangt, dat in de bezette stelling de vijand zal worden afgewacht „en hem daarbij het verder voorwaarts rukken *met kracht* zal worden „belet. Bij dezen strijd zal dus wel degelijk de beslissing gezocht mogen „worden.

„Ik acht dan ook in het Divisiebevel den graad van weerstand, welke „geboden moet worden, voldoende duidelijk omschreven”.

Uit deze repliek en voornamelijk uit den slotzin blijkt dus overtuigend, dat de Heer M. van meening is, dat, waar eene hardnekkige verdediging wordt beoogd, die het op eene beslissing zal laten aankomen, van den Divisie-Commandant geene nadere bevelen, aanwijzingen, of instructiën moeten uitgaan, om den graad van weerstand, welken hij geboden wil zien, te kenschetsen, dan de luttel woorden: „het verder voorwaarts rukken van den vijand door de Betuwe — let wel, „door de Betuwe”, want dat is niet synoniem met „in de stelling” — met kracht te beletten” en daartoe „dien vijand in de gekozen stelling af te wachten”.

Welnu, als de Heer M. werkelijk die meening koestert en niet de zucht tot rechthebberij hem ditmaal parten heeft gespeeld, dan is o. i. tevens gebleken, dat de Heer M., op het gebied van de bevelvoering en van de redactie van bevelen, het in kennis en practijk nog niet tot zulk eene verdienstelijke hoogte heeft gebracht, als in de talrijke andere vakken, waarin hij, zooals bekend, uitmunt en wij hem gaarne als onze meerdere willen erkennen.

Nu duiden wij zulks dien genie-officier niet euvel, want men kan niet op elk gebied een meester zijn, maar wat ons wel eenigszins verwonderd heeft, dat is de zelfgenoegzaamheid, — om geen ander woord te bezigen —, waarmede de Heer M. besluit, door te zeggen: „Ik acht dan ook in het Divisiebevel den graad van weerstand, welke geboden moet worden, voldoende duidelijk omschreven”.

Daar komt bij, dat de voorstelling van deze zaak, welke de Heer M. nu ingang tracht te doen vinden, niet de juiste is. De Heer M. wil het toch doen voorkomen, alsof het Divisiebevel het met kracht beletten van 's vijands voorwaarts rukken in de stelling voorschrijft, terwijl uit

het aangehaalde punt 2 van bijlage IV alleen kan blijken, dat de Divisie-Commandant de opdracht ontving „het verder voorwaarts rukken van den vijand door de Betuwe met kracht te beletten”, doch dat deze, ter voldoening aan die opdracht, zijne divisie slechts eene vluchtig versterkte stelling doet inrichten en bezetten, om den vijand daarin „af te wachten”.

De zaak staat dus zoo, dat de voorgeschreven graad van weerstand feitelijk alleen bestaat in „afwachten”. Wanneer men aan het voorafgaande nu nog toevoegt, dat de regiments- en bataljonsbevelen, dit „afwachten” zelfs niets eens vermelden, maar alleen van „het inrichten en bezetten” spreken, dan lijdt het geen twijfel, dat, bij eene zoodanige redactie van de bevelen, de troep zelf feitelijk van niets afweet, want tot dien troep komt geen enkel bevel, geene enkele aanwijzing, geene enkele instructie hoe zijne onderdeelen bij een krachtig doorgezetten aanval te handelen zullen hebben.

En dan acht de Heer M. „den graad van weerstand voldoende duidelijk omschreven”.

Zou hij het zelf gelooven?

Wij niet en wel in die mate, dat wij elk commentaar verder overbodig achten.

Ook wordt beweerd, dat de Heer M. eene sterke algemeene reserve achtergehouden heeft, zelfs eene sterkere dan in het Leerboek der Tactiek wordt aangegeven als in den regel benodigd te zijn.

Volgens mijn oordeel nu heeft de Heer M. eigenlijk in het geheel geen algemeene reserve, doch slechts aanvullings- en versterkingstroepen in tweede en — als men wil — zelfs in derde linie achtergehouden, waarmede het gevecht — combat d'usure — wel gevoed en onderhouden kan worden ¹⁾, maar waarvan èn door hare versnippering, èn door de plaats van hare opstelling niet die beslissende werking kan uitgaan, welke bij eene hardnekkige verdediging, die eene beslissing zoekt, gevorderd moet worden.

Doch dat is juist het verschil in standpunt tusschen den Heer M. en mij, dat ik meen, dat men het nimmer in zulk eene onevenredig uitgebreide stelling van 12½ KM. voor rond 10,000 geweren, tegenover een twee- en een halfvoudige overmacht op eene beslissing zou mogen laten aankomen, die onvermijdelijk met eene totale vernietiging eindigen moet.

Dat was de slotsom, waartoe wij kwamen, toen wij het aanvallend legerkorps in onze gedachten tot den aanval deden overgaan, lang voordat de Heer M. ons den raad gaf zulks te doen.

G. J. C. A. POP.

¹⁾ Wat ook de bedoeling van den Heer M. schijnt te zijn, getuige hetgeen hij van het gebruik van deelen van die algemeene reserve op blz. 631, regel 5 en 6 van boven, zegt.

BOEKBEORDEELING.

De vesting Gorinchem van November 1813 tot Maart 1814. —
Bewerkt onder toezicht van den Chef van den Generalen
Staf door F. H. A. SABRON, Kolonel der Infanterie, Gouverneur
der Koninklijke Militaire Academie. *Breda, De Koninklijke
Militaire Academie — 1902.*

Mag met dankbaarheid worden erkend, dat de studie van de Nederlandsche krijgsgeschiedenis in de laatste vijf en twintig jaren aanmerkelijk toenam, terecht zegt echter de Kolonel SABRON, dat aan de militaire gebeurtenissen in het bevrijdingstijdperk van 1813 en 1814 nog betrekkelijk weinig aandacht is geschonken. Moet de hoofdreden daarvan worden gezocht in de moeilijkheid om in de archieven de bescheiden op te sporen en te raadplegen, ten einde daarmede het gewenschte licht te werpen op de juiste toedracht der gebeurtenissen, des te meer verdient het te worden toegejuicht, dat de Kolonel SABRON, die zich op krijgsgeschiedkundig gebied reeds van zoo gunstige zijde had doen kennen, gebruik maakte van de gelegenheid, hem door de inzage van de archieven van het Departement van Oorlog, betreffende de jaren 1813 en 1814, geschonken, om zijn krachten te wijden aan eene beschrijving van de belegering der vesting Gorinchem. Bij de keuze van deze plaats werd hij geleid door de overweging, dat, hetgeen in 1813 en 1814 daar binnen de vestingwallen voorviel, met vrij groote volledigheid is beschreven in een tweetal geschriften door inwoners ter plaatse te boek gesteld gedurende de insluiting, waarvan één, korten tijd daarna, in druk verscheen, terwijl uit de archiefstukken de noodige gegevens konden worden verkregen voor een voldoende overzicht van de maatregelen, welke buiten de vesting in het werk zijn gesteld om den vijand daaruit te verdrijven.

In acht hoofdstukken verdeeld, wordt de arbeid voorafgegaan door eene gedetailleerde opgave van de geraadpleegde bronnen en gevolgd door een vijf en twintigtal bijlagen, die de degelijkheid daarvan bevestigen.

Allereerst wordt de opmarsch der verbondenen in Holland kortelings geresumeerd, ten einde den lezer in staat te stellen zich omtrent de gebeurtenissen te oriënteren. Daarna wordt de vesting Gorinchem geschetst in den toestand vóór 20 Nov. 1813, om vervolgens regelmatig te behandelen het in staat van verdediging brengen en de gebeurlijk-

heden vóór de insluiting, die insluiting zelve, het beleg en het beschieten der vesting, ten slotte gevolgd door den wapenstilstand, de onderhandeling en de overgave.

Naar het oordeel van NAPOLEON was de vesting Gorinchem voor de Franschen van groote beteekenis. Als bruggehoofd zou zij kunnen dienen tot bescherming van den overgang van een der groote rivieren, die de rechtstreeksche verbinding met Frankrijk belemmerden; daartoe waren versterkingen noodig op de beide Merwe-oevers met Gorinchem als centrum, die echter, wat den zuidelijken oever betreft, zeer ten nadeele van den verdediger, achterwege bleven. Twee belangrijke bescheiden: „Het rapport nopens den staat van defensie, waarin de vesting Gorinchem door de Franschen in 18^{13/14} gebracht is geweest” en „Memorie over den tegenwoordigen staat der fortificatiën en militaire gebouwen der vesting Gorinchem” vormen de hoofdbronnen, die den Schrijver dienden om ons op de hoogte te stellen van hetgeen werd gedaan om de verdedigbaarheid van de vesting te verhoogen. Zij leiden tot de conclusie dat, hoewel de vesting Gorinchem niet in alle opzichten kon worden geacht als in zeer goeden staat van verdediging te verkeeren, toch over het algemeen de toestand zoodanig was, dat zij een langdurig beleg zou kunnen doorstaan.

Den 20^{en} Nov. 1813 aanvaardde de Generaal RAMPON, wiens portret den arbeid versiert, het commando. Hem wachtte eene moeilijke taak. Te midden van een grootendeels vijandig gezinde bevolking moest met minderwaardige troepen het hoofd worden geboden aan de oprukkende strijdkrachten der verbondenen. Toch ontwikkelde hij in het tijdperk vóór de insluiting eene groote activiteit, voor een goed deel ook de aproviandeering der stad ten doel hebbende, doch in de uitkomsten, zooals die ons geleidelijk worden geschetst, weinig vruchtbaar. Op het oogenblik der insluiting, begin December, bestond het garnizoen uit 3500 officieren en minderen, deels Franschen, deels Friesche, Antwerpse en Brabantsche nationale garden. Met zorg wordt het troepengebruik omschreven, zoowel ten dienste van de veiligheidsmaatregelen in het voorterrein, het aanvankelijk standhouden daarin en de later volgende uitvallen op beperkte schaal. Het gehalte der troepen maakte intusschen elke poging tot doorbreking van de insluitingslinie onmogelijk; tijdwinst was al spoedig het eenige doel der verdediging. Den 12^{en} December deed zich voor de eerste maal het geschut van de vesting hooren; de Pruisen onder von BÜLOW rukten vooruit. Op 15 Dec. werden Woudrichem en Loevesteijn door den vijand bezet en was de insluiting van Gorinchem volkomen. Alleen aan de noordzijde van de rivier waren 4188 officieren en minderen voor de insluiting benoodigd, terwijl ook door den aanvaller allerwege de hulp der versterkingskunst werd ingeroepen om de accessen, deels loopende tusschen de inundatiën aan de N.- en N. O.-zijde, af te sluiten. De zeer net uitgevoerde kaarten bieden ons de gelegenheid om de handelingen van beide partijen gedurende het beleg onbelemmerd te volgen.

Geschut van voldoende kaliber om de vestingwerken in bres te leggen of de stad te bombardeeren, had de Generaal von Bülow niet en het was nog aan twijfel onderhevig of hij het uit de reeds bevrijde landstreek zou kunnen krijgen; de kans, om binnen korten tijd de vesting te nemen, was dan ook aanvankelijk gering en aan een stormenderhandschen aanval kon niet worden gedacht, zoolang de inundatiën en de vestinggrachten niet met een voldoende ijskorst waren bedekt. Een tijdperk van werkeloosheid aan beide zijden kon derhalve niet uitblijven. Het optreden van kanonneerbooten, ter versterking aan den aanvaller toegezonden, levert alleen eenige afwisseling gedurende de langzame voorbereiding tot het bombardement, waartoe schoorvoetend het materieel door den Soevereinen Vorst wordt verstrekt. Intusschen valt de winter in en wel zóó streng, dat op 13 Januari de Merwe geheel is toegevroren en het ijs op 19 Jan. reeds de zwaarste lasten kan dragen. De inundatiën waren volkomen begaanbaar en alleen met de grootste inspanning kon men te Gorinchem de vestinggracht nog gedeeltelijk openhouden. Het denkbeeld, om de vesting stormenderhand te nemen, kwam nu als vanzelve meer op den voorgrond, zoo zelfs dat eenige duizende ijssporen en ook zes honderd stormladders werden gerequireerd en geleverd om dat denkbeeld te verwezenlijken. Het is er echter, vermoedelijk gelukkig voor de Pruisen, niet toe gekomen. De zich langzaam wijzigende politieke toestand, de inname van 's Bosch en het daarmee vrijkomen van nieuwe aanvalstroepen, gepaard aan de indrukken van het thans aangevangen bombardement — van de 1382 huizen bleven er ongeveer 300 onbeschadigd — leidden opvolgend tot wapenstilstand, onderhandeling en overgave, al hetgeen ons door den Schrijver opvolgend op onderhoudende en duidelijke wijze voor den geest wordt gebracht.

Veel, misschien wel iets te veel, wordt bij het toekomstig gebruik onzer strijdkrachten gewezen op de eigenaardigheid van het toekomstige gevechtsveld, eene eigenaardigheid, die geheel ten goede komt aan de troepenafdeeling, die daarop is geoefend en voorbereid. Is dikwerf die practische voorbereiding bezwaarlijk, des te meer verdient het aanbeveling zoo mogelijk het verleden, tot het opbouwen der theorie, te raadplegen, en de gebeurtenissen om Gorinchem bieden daartoe een niet te versmaden gelegenheid. Zoowel bij den aanvaller als bij den verdediger speelt de bijzondere gesteldheid van het terrein een belangrijke rol. Aanvankelijk doorsneden, de beweging bemoeilijkend en tot smalle accessen beperkend, bevriezen de wateren en de inundatiën; met minderwaardige troepen moet nu en dan actief worden opgetreden, moet een vesting in staat van verdediging worden gebracht, terwijl toch twee volle maanden aan de tegenpartij het hoofd werd geboden. Terecht waarschuwt dan ook de Schr. in de inleiding voor de stemmen, die ten onrechte beweren, dat wij voor de oorlogvoering van den tegenwoordigen tijd, zoo aanmerkelijk verschillende van die van vroeger dagen, bezwaarlijk lessen uit het verleden kunnen putten. Moreel, dis-

cipline en geoefendheid van de troepen, geest en welvaart van de bevolking, bekwaamheid en karakter van de aanvoerders, leggen nog evenveel gewicht in de schaal als voorheen; veiligheids- en verkenningdienst ondergingen in hun hoofdbeginselen geen wijziging; de terreinen zijn in hoofdzaak onveranderd gebleven en daarmee is hun gewichtige invloed op de oorlogshandelingen in het minst niet verzwakt, kortom, uit het beeld, dat de oorlogvoering in haar geheel vroeger vertoonde, kunnen ook thans nog nuttige lessen worden getrokken.

Geschriften, als die van den Kolonel SABRON, verdienen te worden gelezen en bestudeerd. Daargelaten, dat zij dit uit het krijgshistorisch oogpunt ruimschoots verdienen, moeten zij ongetwijfeld strekken om de gedachten te leiden naar de toekomstige verdediging van onzen vaderlandschen bodem. Zij zullen de oogen openen voor de gevaren, verbonden aan de zorgeloosheid aan langdurige vredesperioden eigen, aan de ongeoeffendheid en het gemis aan tucht bij saamgeraapte troepenafdeelingen en kunnen daarom niet anders dan ten goede komen aan het doel, door ieder rechtgeaard Nederlander beoogd, de verhooging onzer weerbaarheid.

D. V.

Custoza. Eene applicatorische studie, door H. OOLGAARDT, Kapitein der Veldartillerie. *Haarlem*. VINCENT LOOSJES 1902.

Schrijver stelt zich ten doel de handelingen der opperbevelhebbers in den veldtocht van 1866 in Italië, welke in nauwen samenhang staan met de ontmoeting bij Custoza, te bespreken en alzoo de hoogere troepenleiding onmiddellijk vóór, gedurende en na dien beslissenden veldslag applicatorisch te behandelen.

Na eene korte inleiding verplaatst de heer O. den lezer onmiddellijk naar den 23^{en} Juni, den dag voorafgaande aan den gedenkwaardigen Zondagmorgen, die het lot van den oorlog in Italië bepaalde.

Het gekozen onderwerp is vooral daarom zoo belangrijk en aantrekkelijk, wijl alle handelingen in een kort tijdsbestek hebben plaats gehad en de in actie komende troepenmassa's niet zóó groot zijn, of het geheel is gemakkelijk te overzien, terwijl de oorzaken van overwinning en nederlaag spoedig kunnen worden opgespoord en aangetoond.

Eenigszins buiten het kader van de zichzelf gestelde taak, vallen Schrijvers beschouwingen over het tractaat tusschen Pruisen en Italië en een korte verhandeling van het operatieplan der Italianen, waarbij, vreemd genoeg, in stede van den opperbevelhebber, de Chef van den Generalen Staf LA MARMORA en de Generaal CIALDINI voor de onoordeelkundige verdeling der troepen en den gebrekkigen opzet der operatie aansprakelijk worden gesteld.

Na een beschouwing der gegeven bevelen, komt de heer O., zooals bij applicatorische studiën voor de hand ligt, tot het redigeeren van andere orders, meer overeenkomstig de behoeften van de omstandig-

heden, waarin beide partijen zich bevinden. Met juisten blik legt S. den vinger op de talrijke tekortkomingen van den Italiaanschen opperbevelhebber, zegge den Generaal LA MARMORA, zoowel wat betreft diens opvatting van den toestand, als de door hem uitgegeven bevelen, welke, ondanks volledig gemis aan gegevens omtrent 's vijands bedoelingen en handelingen, leiden moesten tot eene waaivormige voorwaartsche beweging der Italiaansche divisiën en alzoo tot haren algeheel ondergang, dien men lang voor het beslissende oogenblik onafwendbaar ziet geboren worden.

Reeds dadelijk maakt dit deel der studië de belangstelling van den lezer in hooge mate gaande. Met de door den heer O. in de plaats gegeven orders kunnen wij ons minder goed vereenigen, wijl S. zich bepaalt tot een anderen vorm voor de gegeven bevelen, terwijl deze in al hun gebrekkigheid gehandhaafd blijven. Op blz. 20 treffen wij dezelfde versnippering van krachten aan, hetzelfde doelloos verplaatsen van troepen en het innemen van stellingen voor eene offensieve operatie zonder zin, terwijl de strategische ophelderingdienst geheel achterwege blijft. „De cavalerie-divisie”, heet het, „zal tusschen Mozzecane, Quaderni en la Gherla stelling nemen met het hoofdkwartier te Quaderni”, alzoo achter de lijn, die de hoofden der troepencolonne verbindt en zonder eenige opdracht. Dat brengt, naar onze meening, den lezer niet verder, de zg. groot-tactische (?) leiding blijft eene onverbeterde cacografie, zoodat zich vanzelf de vragen aan ons opdringen:

Was de standplaats van het hoofdkwartier te Cerlungo juist gekozen ten opzichte van het troepenéchiquier op 23 Juni?

Op welke wijze zou men aan Italiaansche zijde zekerheid hebben kunnen bekomen of de Etsch al dan niet bewaakt werd door de Oostenrijkers, dan wel of reeds op enkele punten de rivier was overschreden en, zoo ja, waar en door welke troepenafdeelingen dit was geschied? Welke bevelen hadden alzoo daartoe gegeven moeten worden?

Op welke wijze, in welke richting en wanneer zou VICTOR EMANUEL zijne troepen in beweging hebben moeten stellen, om zich onder alle omstandigheden vrijheid van handelen te verzekeren en noodlottige verrassingen als die, welke hem voor 24 Juni bereid werden, te ontgaan, of in elk geval daaraan het hoofd te kunnen bieden en de Oostenrijkers voor hunne stoutmoedigheid te straffen?

Gaarne zouden wij eenige beschouwingen hebben aangetroffen omtrent de gebrekkige wijze, waarop de brigade PULZ aan O. zijde de opheldering verrichtte tijdens het overschrijden van de Mincio door Italiaansche troepen, zoodat ten slotte de voornaamste berichten inkwamen van den Kolonel van den Generalen Staf, die tot in den rand van het heuvelland op goed geloof was vooruitgegaan en zeker bij oordeelkundiger optreden der Italiaansche ruitery die verkenningen niet had kunnen verrichten.

Meer wordt door S. de nadruk gelegd op het feit, dat Aartshertog ALBRECHT in den ochtend verrast was reeds in het heuvelland te moeten strijden in stede van in de vlakte ten zuiden daarvan, dan op de

zekerheid waarmede hij, tengevolge van de groepeerings zijner korpsen in eene ruimte, waarin alle zich tot het gevecht konden ontwikkelen en elkander steunen, alle gebeurlijkheden kon tegemoet gaan. De opmarsch zijner korpsen, het afwijken der korpscommandanten *in goeden zin* van de gegeven bevelen, hadden zonder te veel ruimte in te nemen in den kring der beschouwingen opgenomen kunnen worden.

Zeer interessant zijn S. beschouwingen over de bevelen, die er in den vroegen morgen toe hadden kunnen leiden om wellicht het onheil van de Italiaansche troepen af te wenden en hen ten slotte nog de overwinning te bezorgen. Vreemd is het echter, dat S. den commandant van het I^e korps de beschikking *geeft* over zijn eigen korpsreserve!

Aan O. zijde zou het o.i. overweging verdienen hebben niet twee divisiën van het VIIe korps, doch het geheele korps als reserve in de hand te houden en tevens de infanterie-reserve-divisie van de noodige cavalerie te voorzien voor hare tactische beveiliging. Evenzoo schijnt het ons niet onbelangrijk om na te gaan, of de Oostenrijksche cavalerie uitwaarts van den linkervleugel behoorde op te treden, zooals zij deed, dan wel of zij maatregelen had kunnen en moeten nemen om zoolang noodig en mogelijk den opmarsch der Oostenrijksche korpsen aan 's vijands aandacht en inzicht te onttrekken. Zoo leidt dus Schrijvers arbeid onze aandacht op zeer belangrijke zaken.

Minder goed kunnen wij ons vereenigen met de bemerkings, welke de heer O. maakt op de juist zoo karakteristieke bevelen van Aarts-hertog ALBRECHT, des morgens tusschen 7³⁰ en 8 uur uit Sona verzonden. De korpsen immers waren in bepaalde richtingen aangezet, het doel was voor allen tastbaar: het bereiken van den zuidrand van het heuvelland om de Italianen tot een strijd onder de denkbaar moeilijkste omstandigheden te dwingen; en zoo waren de typisch korte bevelen voor elk der korpsen voldoende — de uitkomst trouwens bewijst het — om het uitmuntend samengesteld en goed gesmeerd raderwerk in beweging te zetten.

Dat het den korpscommandanten aan initiatief ontbroken heeft (blz. 39) kan waarlijk moeilijk worden volgehouden, getuige het optreden van de brigade BAUER bij San Rocca di Palazini, van den Commandant van het V^e korps bij Brolino, van den Generaal SCUDIER op den Monte Godi en van de cavalerie bij Villafranca. Juist aan dat initiatief zijn in de eerste plaats de schoone uitkomsten te danken, welke de boven allen lof verheven troepenleiding dien dag verkreeg.

Aan den Kolonel PULZ (zie blz. 39 o.a.) werd reeds te 7¹⁰ uur v.m. de volgende merkwaardige order toegezonden: „De cavalerie door „doellooze schermutselingen niet te zeer afmatten; den vijand meer „naar Sommacampagna lokken (!); de krachten der paarden sparen tot „de beslissing; berichten zenden hoe sterk de vijandelijke cavalerie is „en of Villafranca door infanterie is bezet. Ik zal u het oogenblik aan- „geven, waarop uw cavalerie moet ingrijpen (sic)”. Zonder orders was PULZ dus niet; zijne afwachtingsstelling bij la Casette was er het gevolg van.

De met zorg gekozen opstellingspunten van den Aartshertog op den Monte Bello, te S. Giorgio, op den Cypressenheuvel bij Corte en op de hoogte van San Rocco, vanwaar de verschillende bevelen met groote kalmte werden gegeven, terwijl aan Italiaansche zijde van leiding geen sprake is, hadden overweging verdiend.

Zooals de heer O. er in geslaagd is ons aan den arbeid te zetten, zal het hem ook zeker bij velen onzer kameraden gelukken, zoodat de vruchten van zijnen arbeid ongetwijfeld talrijk zullen zijn.

Ter aankondiging ontvangen.

Velddienst- en gevechtsoefeningen. Eene bijdrage tot opleiding van onderaanvoerders van het Indische leger, door J. C. VAN DEN BELT, Kapitein der Infanterie. II. Handelingen uit den kleinen oorlog tegen den inlandschen vijand. Met 2 kaarten en 2 schetsen. Weltevreden, 1902. Boekhandel VISSER & Co.

Considérations sur la guerre turco-grecque de 1897, par F. A. C. RUYSCH. 2me édition revue. BLJNING ET CIE. *La Haye*, 1902.

De Snelschrijver. Tijdschrift voor stenographie, voornamelijk voor beoefenaars van het systeem SCHEITHAUER—BALT. Redactie: M. A. PONT, Obrechtstraat 336 te 's-Gravenhage. No. 1, Mei 1902. Dit tijdschrift verschijnt omstreeks het midden der maand. De prijs van het abonnement bedraagt voor Nederland f2.50 per jaar, vooruit te betalen, desverkiezende in twee halfjaarlijksche termijnen; voor het buitenland f2.75. Afzonderlijke nummers zijn verkrijgbaar voor f0.30.

ERRATA.

Blz. 411, regel 13 v. o. „13^{en} April” te veranderen in: „30^{en} April”.

Blz. 417, regel 14 v. b. „Lahmung” lees „Lähmung”.

Blz. 418, regel 1 v. o. „STORCH” lees „STOSCH”.

Blz. 420, regel 16 v. b. „GOLDDT” lees „VON PELET NARBORNE”.
